

Parlament Europejski
Dyrekcja Generalna ds. Polityki Wewnętrznej
Dyrekcja ds. Polityki Strukturalnej i Spójności

Badania naukowe dla komisji CULT (Kultura i edukacja)

Europejska strategia na rzecz wielojęzyczności: korzyści i koszty.

(dostępne w języku angielskim

[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/573460/IPOL_STU\(2016\)573460_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/573460/IPOL_STU(2016)573460_EN.pdf))

Dyrekcja Generalna ds. Polityki Wewnętrznej
Departament Polityki B: polityka strukturalna i polityka spójności
Kultura i edukacja

Badania naukowe dla Komisji CULT – Europejska strategia na rzecz wielojęzyczności:
korzyści i koszty.

Niniejszy dokument został złożony na wniosek Komisji Kultury i Edukacji Parlamentu Europejskiego.

Autorzy:

Michele Gazzola, Grupa Badawcza ds. Języków i Ekonomii („REAL”), Wydział Education Studies of Humboldt-Universität zu Berlin oraz Instytut Studiów Etnicznych w Lublanie, Słowenia.

Odpowiedzialny administrator:

Parlamentarny administrator ds. badań naukowych: Miklós Györffi

Wsparcie w zakresie projektów i publikacji: Jeanette Bell

Departament Polityki B: Polityka strukturalna i polityka spójności Parlament Europejski

B-1047 Bruksela

E-mail: poldep-cohesion@europarl.europa.eu

Wersje językowe: oryginał EN

O edytorze:

Aby skontaktować się z działem tematycznym lub zapisać się do jego miesięcznego biuletynu, napisz na adres:

poldep-cohesion@europarl.europa.eu

Rękopis ukończony w październiku 2016 r. © Unia Europejska, 2016

Oryginalna wersja druku: ISBN 978-92-823-9557-8 doi: 10.2861/437739 QA-02-16-689-EN-C

Oryginalny PDF ISBN 978-92-823-9558-5 doi: 10.2861/491411 QA-02-16-689-EN-N

Oryginalny dokument jest dostępny w internecie pod adresem:

<http://www.europarl.europa.eu/supporting-analyses>

**Tłumaczenie w języku francuskim: Pierre Dieumegard
dla Europy – Demokracja-Esperanto**

Tłumaczenie to nie zostało wykonane przez tłumaczy, którzy posiadają kwalifikacje i są finansowane przez Unię Europejską. Może (prawdopodobnie) zawierać błędy, ale zawiera również dodatkowe wyjaśnienia ułatwiające zrozumienie przez francuskich czytelników, w szczególności francuskich.

Jego celem jest umożliwienie większej liczbie obywateli i mieszkańców Unii Europejskiej zrozumienia dokumentów opracowanych przez Unię Europejską (i finansowanych z ich wkładów).

Ilustruje to potrzebę wielojęzyczności w Unii Europejskiej: bez tłumaczenia duża część ludności jest wykluczona z debaty.

Dla wiarygodnych tłumaczeń język międzynarodowy Esperanto byłby bardzo przydatny ze względu na jego prostotę, regularność i precyzję.

W Internecie:

Europejska Federacja-Demokratio-Esperanto: <http://e-d-e.org/> lub <http://demokratio.eu>

Europa-Demokracja-Esperanto (Francja): <http://e-d-e en/> contact@e-d-e.fr

Uwaga:

Poglądy wyrażone w niniejszym dokumencie leżą w wyłącznej gestii autora i niekoniecznie odzwierciedlają oficjalne stanowisko Parlamentu Europejskiego.

Powielanie i tłumaczenie do celów niekomercyjnych są dozwolone, pod warunkiem że wskazane jest źródło, wydawca jest informowany, a wydawca otrzymał kopię.

Streszczenie:

W niniejszym sprawozdaniu przedstawiono różne wyniki badań nad ekonomią językową, które dotyczą zalet i wad wielojęzyczności w gospodarce, społeczeństwie i instytucjach Unii Europejskiej. Wyniki te zapewniają ogólny, choć oczywiście ograniczony, obraz potrzeb polityki językowej w obecnym europejskim środowisku wielojęzycznym. Z tego punktu widzenia Trybunał ocenia adekwatność ogólnych celów i zaleceń europejskiej strategii na rzecz wielojęzyczności. Ponadto Trybunał podsumowuje dostępne dowody dotyczące środków i działań podjętych przez Komisję w celu wdrożenia MET, a w miarę możliwości przedstawia dane na temat ich zalet i wad.

Spis treści

- 1 MES i polityka językowa UE 9
 - 1.1 Cele gospodarki rynkowej 9
 - 1.2 Definicja kosztów, korzyści i znaczenia MET 13
- 2 Wielojęzyczny kontekst europejski 18
 - 2.1 Gospodarka wielojęzyczna 19
 - 2.1.1 Umiejętności językowe jako forma kapitału ludzkiego 19
 - 2.1.1.1 Różnice w dochodach 19
 - 2.1.1.2 Stopy wyników społecznych 22
 - 2.1.1.3 Możliwość zatrudnienia 22
 - 2.1.2 Wkład języków w PKB i handel 23
 - 2.1.3 Polityka językowa i innowacje 24
 - 2.2 Społeczeństwo wielojęzyczne 25
 - 2.2.1 Mobilność, włączenie społeczne i formuła „język ojczysty +2” 26
 - 2.2.2 Integracja migrantów 32
 - 2.3 Instytucje wielojęzyczne 32
 - 2.3.1 Skuteczność i sprawiedliwość systemu językowego UE 32
 - 2.3.2 wielojęzyczność europejska po brexicie 36
- 3 Wdrażanie gospodarki rynkowej 38
 - 3.1 Spójność społeczna, dialog międzykulturowy i integracja europejska 39
 - 3.2 Uczenie się przez całe życie 40
 - 3.3 Możliwość zatrudnienia i konkurencyjność 43
 - 3.4 Promowanie różnorodności językowej poprzez tłumaczenie 45
 - 3.5 Zewnętrzny wymiar wielojęzyczności 47
- 4 Konkluzje 51
- 5 Referencje 55
- 6 załączników 61
 - 6.1 Poziom wykształcenia zgodnie z ISCED/ISCED 2011 61
 - 6.2 Korespondencje między poziomami ISCED 2011 i ISCED 1997 61
 - 6.3 Umiejętności w języku angielskim wśród obywateli UE w wieku co najmniej 15 lat, 2012 r. 62
 - 6.4 Wskaźniki wykluczenia językowego w 25 krajach UE, Mieszkańcy w wieku 25-64 lat, 2013 63

Lista skrótów:

Badanie AES dotyczące edukacji dorosłych = badanie dotyczące edukacji dorosłych
ADR Absolute (lingwistyczny) wskaźnik pozbawiania praw wyborczych =bezwzględny wskaźnik wykluczenia praw językowych
Cri Caribbean Research Institute for Translation and Interpretation = Karaibski Instytut Badań Tłumaczeń i Tłumaczeń Ustnych
Wspólny system opisu kształcenia językowego CEFR = wspólny system opisu kształcenia językowego (europejski)
EILC Erasmus Intensive Language Courses = intensywne kursy językowe Erasmus
EMCI European Masters in Conference Interpreting = European Master in Conference Interpretation
EMT European Master in Translation = European Master in Translation = European Master in Translation
Konwencja o patencie europejskim EPC = Konwencja o patencie europejskim
Europejski Urząd Patentowy = Europejski Urząd Patentowy
EFS Europejski Fundusz Społeczny = Europejski Fundusz Społeczny
Europejska strategia na rzecz wielojęzyczności EMS = europejska strategia na rzecz wielojęzyczności
Wolontariat europejski EVS = wolontariat europejski
Siódmy program ramowy w zakresie badań i rozwoju technologicznego = siódmy program ramowy w zakresie badań i rozwoju technologicznego
IAMLADP International Annual Meeting on Language Arrangements (Międzynarodowe Spotkanie w sprawie ustaleń językowych),
Dokumentacja i publikacje = doroczne międzynarodowe spotkanie w sprawie ustaleń językowych
IATE Interaktywna terminologia dla Europy = Interaktywna terminologia dla Europy
Prawa własności intelektualnej = prawa własności intelektualnej
ISCED International Standard Classification of Education = International Classification Type of Education (ISCED)
Polityka językowa LILAMA na rynku pracy = Polityka językowa dla rynku pracy
LindWeb Platforma internetowa branży językowej: platforma internetowa branży językowej
Program „Uczenie się przez całe życie” = program „Uczenie się przez całe życie”
Polityka językowa LPP i planowanie językowe i planowanie
OLS Online Wsparcie językowe = Wsparcie językowe online
MT@EC Tłumaczenie maszynowe dla administracji publicznej = tłumaczenie maszynowe dla administracji publicznej
Pimlico Promowanie, wdrażanie, mapowanie strategii językowych i komunikacji międzykulturowej w organizacjach i przedsiębiorstwach = promocja, wdrażanie, mapowanie strategii komunikacji językowej i międzykulturowej w organizacjach i przedsiębiorstwach
RDR Względna (lingwistyczna) stopa pozbawiania praw wyborczych =Względna wyłączań praw (językowa)
MŚP małe i średnie przedsiębiorstwa = małe i średnie przedsiębiorstwa (MŚP)
Voll Vocationally-Oriented Language Learning = nauka języków zorientowanych na zawód
VTS Visiting Translator Scheme = program tłumacza gościnnego.

Indeks tabel

- Tabela 1: różnice w dochodach w Szwajcarii (mężczyźni). Procentowe wyniki 20
- Tabela 2: nagrody za umiejętności językowe w różnych krajach europejskich. Procentowe wyniki 21
- Tabela 3: Społeczna stopa zwrotu z nauczania języków obcych w Szwajcarii (mężczyźni) 22
- Tabela 4: Obywatele europejscy deklarujący możliwość prowadzenia rozmowy w co najmniej dwóch językach innych niż ich język ojczysty. Procentowe wyniki 27
- Tabela 5: wskaźnik wykluczenia językowego w UE. Procentowe wyniki 34
- Tabela 6: wskaźnik wykluczenia językowego w UE po brexicie. Procentowe wyniki. 37
- Tabela 7: Podsumowanie działań Komisji Europejskiej na rzecz wdrożenia gospodarki rynkowej 49

Indeks ilustracji

- Rysunek 1: Kryteria oceny i cykl polityki 15
- Rysunek 2: odsetek uczniów uczących się co najmniej dwóch języków obcych w UE w latach 2000-2010 (źródło: Komisja Europejska, 2012c:39) 28
- Ilustracja 3: odsetek uczniów uczących się języka angielskiego, francuskiego i niemieckiego na poziomie ISCED/ISCED 3 (ogólne wykształcenie średnie II stopnia = szkoła średnia), 2005-2010, źródło: Komisja Europejska (2012 r.: 40) 30

Ogólne podsumowanie

Kontekst i cele:

Europejska strategia na rzecz wielojęzyczności ma trzy ogólne cele społeczno-gospodarcze: promowanie mobilności pracowników na jednolitym rynku, zwiększanie szans na zatrudnienie i wzrost w Europie, wzmacnianie spójności społecznej, włączanie migrantów do dialogu międzykulturowego oraz zarządzanie wielojęzyczną komunikacją w sposób skuteczny i sprzyjający włączeniu społecznemu w demokrację ponadnarodową. Promowanie uczenia się języków przez całe życie oraz wspieranie tłumaczeń pisemnych i ustnych to sposoby osiągnięcia tych celów. Niniejsze sprawozdanie zawiera ogólną ocenę znaczenia MET. Badamy związek między celami strategii a problemami, które powinna rozwiązać MES.

Taką ocenę przeprowadza się w świetle empirycznych i teoretycznych wyników literatury akademickiej w ekonomii językowej. Wyniki te zapewniają ogólny, ale ograniczony obraz potrzeb w zakresie polityki językowej w obecnym wielojęzycznym środowisku europejskim. W tym kontekście Trybunał ocenia adekwatność ogólnych celów i zaleceń MES. Jeżeli dana polityka nie jest istotna, prawdopodobnie nie przyniesie korzyści społeczeństwu. Ponadto w niniejszym sprawozdaniu omówiono działania Komisji mające na celu wdrożenie MET. W sprawozdaniu podsumowano dostępne dowody dotyczące takich działań i, w miarę możliwości, przedstawiono dane na temat ich zalet i wad. Dyskusja ta uwypukla cele, które mogą potencjalnie wymagać większego wsparcia, oraz rodzaj danych i informacji niezbędnych do poprawy monitorowania wdrażania MES.

Wyniki:

Pierwszym ogólnym celem gospodarki rynkowej jest promowanie mobilności pracowników na jednolitym rynku, szans na zatrudnienie i wzrostu gospodarczego w Europie. Badania empiryczne w różnych krajach pokazują, że znajomość języków obcych przynosi jednostkom korzyści ekonomiczne pod względem pozytywnych różnic w dochodach. Bardzo dobre umiejętności językowe są nagradzane bardziej wyraźnie niż ograniczone umiejętności językowe. Angielski ma niekwestionowaną wartość ekonomiczną na europejskim rynku pracy, ale nie jest jedynym atutem językowym, w który można inwestować; w niektórych kontekstach umiejętności w innych językach mogą być lepiej nagradzane niż angielski. Pokazuje to znaczenie nauczania i uczenia się w więcej niż jednym języku obcym, zgodnie z zaleceniami Rady Europejskiej streszczonymi we wzorze „język ojczysty + dwa języki obce” (MT+2 = LM+2). Pozytywne wskaźniki rentowności społecznej w nauczaniu języków obcych pokazują, że nauka języków obcych jest cenną inwestycją dla całego społeczeństwa. Chociaż w różnych dokumentach UE podkreśla się znaczenie znajomości języków obcych dla szans na zatrudnienie, dowody empiryczne na poparcie tego twierdzenia są nadal przedwczesne. Niektóre badania pokazują, że umiejętności językowe przyczyniają się do produktu krajowego brutto (PKB), ale niestety żadne z tych badań nie dotyczy państw UE. Biegłość w języku (językach) państwa przyjmującego ma pozytywny wpływ na dochody i szanse na zatrudnienie migrantów. Obecność jednego lub większej liczby wspólnych języków znacznie zwiększa przepływy handlowe między krajami. Jeśli chodzi o związek między innowacjami językowymi a innowacjami technologicznymi, wykazano, że polityka językowa ma wpływ na podział kosztów ponoszonych przez innowacyjne przedsiębiorstwa w celu ochrony praw własności intelektualnej, w szczególności patentów.

Wspieranie nauki języków w celu promowania mobilności wewnątrz europejskiej i

promowania integracji w kraju przyjmującym jest celem gospodarki rynkowej. Dowody empiryczne potwierdzają twierdzenie, że nauka języków ułatwia mobilność. Posługiwanie się językiem kraju przyjmującego zwiększa migrację do tego kraju prawie o pięć. Ponadto nauka języka urzędowego państwa przyjmującego może ułatwić integrację. Jednak dobra i bardzo dobra znajomość języków obcych nie jest jeszcze normą w UE. Tylko jedna czwarta obywateli europejskich twierdzi, że posługuje się przynajmniej dwoma językami obcymi. Odsetek ten utrzymywał się praktycznie na stałym poziomie w latach 2001-2012. Łatwość w języku angielskim nie jest uniwersalną „podstawową wiedzą” w Europie: tylko 7 % obywateli europejskich deklaruje umiejętność mówienia po angielsku jako języku obcym na bardzo dobrym poziomie. Poziomy pośrednie i podstawowe są o wiele bardziej rozpowszechnione. Ogólnie rzecz biorąc, polityka językowa oparta na formule LM+2 lub na promowaniu jednego języka wehikułowego nie może rozwiązać napięcia między mobilnością a włączeniem, ponieważ nie rozwiązuje w odpowiedni sposób problemu nieprzewidywalności możliwości mobilności poszczególnych osób. Konieczne mogą być dalsze środki na szczeblu europejskim i krajowym w celu promowania i ułatwiania mobilności i włączenia społecznego. Nauka języka przed wyjazdem za granicę lub bezpośrednio po przyjeździe do kraju przyjmującego powinna stać się bardziej dostępna i tańsza. Należy wspierać świadczenie bardziej wielojęzycznych usług publicznych i formularzy administracyjnych w kilku językach. Podkreśla to znaczenie tłumaczeń pisemnych i ustnych w zarządzaniu wielojęzyczną komunikacją w Europie.

Trzecim ogólnym celem gospodarki rynkowej jest promowanie wielojęzyczności w instytucjach UE. Wielojęzyczność jest najskuteczniejszym systemem językowym służącym przekazywaniu informacji obywatelom UE. Odsetek osób, które zostałyby wykluczone, gdyby język angielski był jedynym językiem urzędowym UE, mieściłby się w przedziale od 45 % do 80 % w zależności od zastosowanych wskaźników i danych. Polityka trójjęzyczna oparta na angielskim, francuskim i niemieckim wykluczałaby 26-50 % dorosłych mieszkańców UE. Odsetek osób wykluczonych jest znacznie wyższy w Europie Południowej i Wschodniej. Ponadto osoby znajdujące się w niekorzystnej sytuacji ekonomicznej i społecznej są zazwyczaj mniej skłonne do posługiwania się językami obcymi i w związku z tym mogą ucierpieć, jeśli UE przestanie posługiwać się językiem ojczystym lub językiem kształcenia podstawowego. Z tego punktu widzenia wielojęzyczność przyczynia się do spójności społecznej. Należy zauważyć, że nie tylko ogólne zmniejszenie liczby języków prowadziłoby do wykluczenia; nawet ograniczenie obecnych obszarów używania języka urzędowego ma podobne skutki (np. na stronach internetowych Komisji Europejskiej). Wskaźniki wykluczenia językowego związane z jednojęzyczną lub trójjęzyczną polityką wzrosną po wystąpieniu Zjednoczonego Królestwa z UE. Podkreśla to znaczenie wielojęzycznego podejścia do komunikacji zewnętrznej UE.

Podsumowując, trzy cele określone w MES są wyraźnie odpowiednie, ponieważ są spójne z problemami, z którymi powinna się zmierzyć strategia. Dlatego też gospodarka morska powinna przynosić różne korzyści obywatelom UE i europejskiej gospodarce. Można by zrobić więcej, aby złagodzić napięcie między mobilnością a włączeniem społecznym.

W drugiej części niniejszego sprawozdania przeanalizowano środki przyjęte przez Komisję w celu wdrożenia MET. Istnieją trzy rodzaje takich środków. Pierwszym z nich jest zebranie bardzo przydatnych danych na temat umiejętności językowych uczniów i studentów (np. pierwsze europejskie badanie umiejętności językowych) oraz danych na temat umiejętności językowych dorosłych (np. badanie Eurobarometru i badanie dotyczące kształcenia dorosłych). Drugi zestaw inicjatyw to publikacja dokumentów, stron

internetowych i sprawozdań mających na celu zwiększenie świadomości korzyści płynących z różnorodności językowej i nauki języków w społeczeństwie i gospodarce. Brak wyraźnych wskaźników rezultatu uniemożliwia nam jednak ocenę ostatecznych skutków i zakresu tych inicjatyw. Trzeci rodzaj środków obejmuje bezpośrednio wsparcie finansowe na naukę języków w ramach programu „Uczenie się przez całe życie” i Europejskiego Funduszu Społecznego. W ramach programu „Uczenie się przez całe życie” sfinansowano różne projekty dotyczące nauki języków obcych, ale brak jasnych wskaźników rezultatu nie pozwala na ocenę skuteczności i opłacalności tych projektów. Europejski Fundusz Społeczny został wykorzystany na szkolenia językowe mające na celu poprawę szans na zatrudnienie i integrację imigrantów, ale nie opublikowano dokładnych obliczeń, które określałyby kwotę zainwestowanych środków finansowych na ten cel i oceniałyby osiągnięte efekty. Podjęto niewiele inicjatyw mających na celu promowanie zewnętrznego wymiaru wielojęzyczności.

Ogólnie rzecz biorąc, informacje na temat kosztów i skuteczności programów i działań UE mających na celu zapewnienie zgodności z zasadami gospodarki rynkowej nie są kompletne. Należy wyraźniej określić wskaźniki oceny wyników polityki językowej. Należy zwrócić większą uwagę na ocenę ostatecznych efektów programów mających na celu poprawę umiejętności językowych studentów i dorosłych. Należy zwrócić dużą uwagę na spójność między polityką gospodarki rynkowej a innymi politykami UE, która mogłaby mieć wpływ na różnorodność językową i stosowanie formuły LM+2, w szczególności w szkolnictwie wyższym.

1 Polityka medyczna i polityka językowa UE

Najważniejsze wyniki:

- „Złoty wiek” wielojęzyczności był okresem 2007-2010. Po 2014 r. wielojęzyczność nie była jednym z priorytetów Komisji.
- Obecny brak uwagi na wielojęzyczność nie jest uzasadniony.
- Europejska strategia na rzecz wielojęzyczności ma trzy główne cele społeczno-gospodarcze: 1) wzmocnienie spójności społecznej, integracja migrantów i dialog międzykulturowy, 2) promowanie mobilności pracowników na jednolitym rynku, szans na zatrudnienie i wzrostu gospodarczego w Europie, 3) zarządzanie wielojęzyczną komunikacją w ponadnarodowej demokracji w sposób skuteczny i sprzyjający włączeniu społecznemu.
- Promowanie uczenia się języków przez całe życie oraz wspieranie tłumaczeń pisemnych i ustnych to cele operacyjne służące osiągnięciu celów ogólnych.

1.1 Cele gospodarki rynkowej

Rezolucja Rady Europejskiej w sprawie europejskiej strategii na rzecz wielojęzyczności SEM (Rada Unii Europejskiej 2008 b) jest jednym z opublikowanych przez UE dokumentów dotyczących ogólnej europejskiej polityki językowej. W związku z tym MET nie może być badany oddzielnie. Istnieją dwa rodzaje istotnych dokumentów, które odpowiadają celom niniejszego dokumentu, a mianowicie:

oficjalne dokumenty określające ogólną politykę językową UE, takie jak rezolucje Rady, komunikaty Komisji lub rezolucje Parlamentu Europejskiego. Dokumenty te obejmują cztery obszary. Pierwszym obszarem jest edukacja, zwłaszcza nauka i nauczanie języków obcych. Drugi obszar dotyczy roli i znaczenia języków dla integracji, spójności społecznej, dialogu międzykulturowego, obywatelstwa europejskiego i demokracji językowej. Po trzecie, różne dokumenty dotyczą wpływu umiejętności językowych na mobilność osób, ich szanse na zatrudnienie i konkurencyjność przedsiębiorstw. Czwarty obszar polityki, który po 2000 r. stał się dość marginalny, dotyczy wsparcia dla języków mniejszościowych.

sprawozdania lub badania przygotowane przez ekspertów zewnętrznych na temat kilku aspektów polityki językowej UE.

Ponadto istnieją różne oficjalne dokumenty, sprawozdania lub badania, które pośrednio lub przypadkowo odnoszą się do języków lub polityki językowej jako aspektu innych tematów, takich jak integracja dorosłych migrantów i ich dzieci, stworzenie patentu europejskiego o scentralizowanym skutku oraz szkolnictwo wyższe. Nie weźmiemy pod uwagę pytań dotyczących problemów językowych zgłaszanych w Parlamencie Europejskim, decyzji Trybunału Sprawiedliwości lub Europejskiego Rzecznika Praw Obywatelskich w sprawie problemów językowych i dokumentów dotyczących wewnętrznych cech polityki językowej UE, takich jak przepisy określające jej system językowy (np. rozporządzenie 1/58). Wykaz opublikowanych dokumentów jest ważny (zob. Gazzola 2016, w prasie w celu uzyskania przeglądu). Na przykład w latach 1981- 2015 instytucje i organy UE opublikowały około 100 dokumentów należących do grupy (a), podczas gdy w latach 1996-2015 UE opublikowała 70 publikacji grupy (b). Przedstawienie

streszczenia tych dokumentów w niniejszej notatce informacyjnej nie jest ani możliwe, ani istotne. Należy jednak wspomnieć o kilku z nich w celu ukształtowania kontekstu rezolucji Rady w sprawie gospodarki rynkowej i przedstawienia ogólnych ram europejskiej polityki językowej.

Złoty wiek wielojęzyczności był prawdopodobnie okres 2007-2010. W tym czasie Komisja dysponowała pełnoprawnym komisarzem ds. wielojęzyczności (p. Orbanem). W tym okresie opublikowano różne ważne dokumenty dotyczące polityki, w tym MET. Należy wspomnieć m.in. o komunikacie Komisji *"Wielojęzyczność: atut dla Europy i wspólne zobowiązanie"* (Komisja Europejska 2008) oraz *rezolucja Parlamentu Europejskiego* z dnia 24 marca 2009 r. w sprawie wielojęzyczności (Parlament Europejski 2008). Oczywiście nie oznacza to, że przed 2007 r. nie zwracano uwagi na różnorodność językową. Przed 2007 r. wielojęzyczność stanowiła wyraźny obszar polityki europejskiego komisarza ds. edukacji, kultury i wielojęzyczności (przechowywana przez pana Figela w latach 2004-2007), a także ważną kwestię w programie komisarza ds. edukacji, kultury, młodzieży, mediów i sportu (w której w latach 1999-2004 zajmowała się komisarz Reding). W latach 1999-2007 opublikowano różne ważne dokumenty polityczne dotyczące nauki języków, na przykład komunikat Komisji *promujący naukę języków obcych i różnorodność językową. Plan działania na lata 2004-2006* (2003 r.), *„nowa strategia ramowa na rzecz wielojęzyczności” Komisji* (2005 r.) oraz *konkluzje Rady Europejskiej*, która odbyła się w Barcelonie w 2002 r., kiedy to Rada zaleciła państwom członkowskim nauczanie uczniów co najmniej dwóch języków obcych oprócz języka ojczystego (formuła ta jest czasami określana jako „język ojczysty +2” lub LM+2). Warto wspomnieć o organizacji *Europejskiego Roku Języków* w 2001 r. Jednak po 2010 r. wielojęzyczność została ponownie włączona do teki „Edukacja i kultura” (pod kierownictwem Anny Vassiliou), a ostatecznie zniknęła w 2014 r., kiedy to komisja pod przewodnictwem Jean-Claude’a Junckera objęła urząd. Krótko mówiąc, dekada w latach 2000-2010 była okresem, w którym różnorodność językowa i wielojęzyczność były znacznie bardziej widoczne niż obecnie. Nie oznacza to jednak, że wielojęzyczność i polityka językowa są mniej ważne i istotne w dzisiejszej Europie niż w przeszłości, wręcz przeciwnie. Powrócę do tego punktu we wnioskach.

SEM wzywa państwa członkowskie i Komisję do podjęcia trzech rodzajów działań.

Takie działania są czasami wymieniane w innych oficjalnych dokumentach. Pierwszym z nich jest **wzmocnienie nauki języków** przez całe życie (pkt 2 SEM). Oznacza to inwestowanie większych zasobów w nauczanie języków obcych na wszystkich poziomach kształcenia (tj. szkolnictwo obowiązkowe, zawodowe i wyższe), poprawę możliwości uczenia się języków obcych w kontekście formalnym, pozaformalnym i nieformalnym, wspieranie szkolenia nauczycieli języków obcych oraz angażowanie ich w wymianę międzynarodową. W literaturze naukowej dotyczącej polityki językowej i planowania językowego (LPP = PPL) zdefiniowano to jako planowanie nabycia (zob. Hornberger 2006).

W punkcie 5 MES Rada wzywa Komisję i państwa członkowskie do **promowania języków UE na całym świecie**. W tym celu Rada zaleca zacieśnienie współpracy między instytucjami kulturalnymi w państwach członkowskich oraz zacieśnienie współpracy z organizacjami działającymi w dziedzinie nauki języków oraz różnorodności kulturowej i językowej. W LPP = PPL jest to nazywane *planowaniem stanu*.

Ponadto Rada podkreśla **znaczenie branży tłumaczeniowej** i zachęca do działań wspierających tłumaczenie tekstów i filmów, szkolenie tłumaczy oraz rozwój wielojęzycznych baz terminologicznych i technologii językowych¹.

Celem niniejszego dokumentu informacyjnego nie jest omówienie trzech przedstawionych właśnie działań, a nie zasadniczo. Skupiamy się raczej na **trzech dorozumianych lub wyraźnych ogólnych celach MET**. Promowanie uczenia się języków przez całe życie i wspieranie branży tłumaczeniowej nie są ostatecznymi celami MES. Są to warunki wstępne osiągnięcia innych ogólnych celów społeczno-gospodarczych, a mianowicie:

1. Wzmacnianie spójności społecznej, integracji migrantów i dialogu międzykulturowego (punkt 1)
2. Promowanie mobilności pracowników na jednolitym rynku, szans na zatrudnienie i wzrostu gospodarczego w Europie (pkt 3 SEM);
3. skuteczne i pluralistyczne zarządzanie wielojęzyczną komunikacją w ponadnarodowej demokracji (ostateczne zalecenia dla Komisji).

Gospodarka gospodarki rynkowej powinna być oceniana w świetle tych trzech ogólnych celów.

Pierwszym celem gospodarki społecznej jest promowanie wielojęzyczności w celu „wzmocnienia spójności społecznej, dialogu międzykulturowego i integracji europejskiej”. Pojęcie nie zostały formalnie zdefiniowane ani w MET, ani w komunikacie Komisji "*Wielojęzyczność: atut dla Europy i wspólne zobowiązanie*" (Komisja Europejska 2008 e). W tym artykule przyjmujemy zatem następujące definicje robocze².

Włączenie społeczne można zdefiniować jako proces, w ramach którego osoby mieszkające na danym terytorium, niezależnie od pochodzenia społeczno-kulturowego, mogą w pełni wykorzystać swój potencjał życiowy. Polityki promujące równy dostęp do usług publicznych i działania umożliwiające obywatelom udział w procesach decyzyjnych mających wpływ na ich życie to przykłady wysiłków na rzecz poprawy włączenia społecznego. *Spójność społeczna* jest pojęciem sąsiadującym, które można zdefiniować jako cechę społeczeństwa, w którym wszystkie grupy mają poczucie przynależności, uczestnictwa, włączenia, uznania i legitymizacji. Rada Europy definiuje *dialog międzykulturowy* jako „otwartą i pełną szacunku wymianę poglądów między jednostkami i grupami należącymi do różnych kultur, co prowadzi do głębszego zrozumienia ogólnego postrzegania drugiego”³. Chociaż nie ma formalnej definicji integracji *europejskiej*, możemy interpretować ten termin jako dynamiczny proces, w którym UE stopniowo rozwijała się jako podmiot polityczny. Odnosi się on do częściowych współzależności, które stopniowo rozszerzano z gospodarki na sfery polityczne.

Definicje te są zbyt szerokie i zbyt niejasne, aby można je było interpretować jako konkretne cele polityki i należy je lepiej określić (powrócimy do tego aspektu w

1 W sekcji 3.4 szczegółowo omówione zostaną różne przykłady programów lub baz danych, takie jak program „Kreatywna Europa”, interaktywny terminologie dla Europy (IATE) oraz system tłumaczenia maszynowego dla administracji publicznej.

2 Definicje włączenia społecznego i spójności zostały dostosowane przez Wydział Narodów Zjednoczonych ds. Polityki Społecznej i Rozwoju <http://undesadspd.org/socialintegration/definition.aspx>

3 Zob. http://www.coe.int/t/dg4/intercultural/concept_EN.asp#P30_3374

konkluzjach). W tym artykule skupiamy się zatem na szczególnej interpretacji tych pojęć, które pojawiają się w MES i innych oficjalnych deklaracjach w sprawie wielojęzyczności, takich jak *konkluzje Rady z dnia 22 maja 2008 r. w sprawie wielojęzyczności* (Rada Unii Europejskiej 2008a) oraz *rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 24 marca 2009 r. w sprawie wielojęzyczności* (Parlament Europejski 2008).

Wzmocnienie spójności społecznej, dialogu międzykulturowego i integracji europejskiej może oznaczać różne rzeczy. Po pierwsze, integracja językowa dorosłych migrantów i ich dzieci jest z pewnością jednym z wyraźnych celów gospodarki społecznej (zob. również *zielona księga w sprawie migracji* opublikowana przez Komisję Europejską 2008b). Nie oznacza to, że integracja nie powinna umożliwiać migrantom zachowania języka lub języków ich kraju pochodzenia. Po drugie, nabywanie znajomości języków obcych powinno być możliwe i dostępne dla każdego w społeczeństwie. Innymi słowy, umiejętności językowe nie powinny być prerogatywą elity. Znajomość języków obcych i integracja językowa powinny pomóc uniknąć powstawania „równoległych społeczności” podzielonych (a nawet segregowanych) przez bariery językowe w obrębie danego społeczeństwa. Dotyczy to nie tylko migrantów, ale także obywateli UE przemieszczających się za granicę. Umiejętności językowe ułatwiają dialog międzykulturowy, ponieważ zwiększają zdolność obywateli UE do zrozumienia kultury innych Europejczyków (i migrantów), a tym samym przyczyniają się do integracji europejskiej.

Drugim ogólnym celem gospodarki rynkowej jest „promowanie mobilności pracowników na jednolitym rynku, szans na zatrudnienie i wzrostu gospodarczego w Europie”. Mobilność to termin odnoszący się do różnych zjawisk: imigracja (*cudzoziemcy przybywający do kraju*), *emigracja* (obywatele wyjeżdżający z kraju), *migracja powrotna* (obywatele powracający do kraju) oraz *migracja cyrkulacyjna* (obywatele przemieszczający się w obu kierunkach między krajami)” (Vandenbrande 2006:9). Cel ten jest również bardzo ogólny, ale jest stosunkowo łatwiejszy do zdefiniowania i zmierzenia niż ten pierwszy. Odnotowanie, że drugi ogólny cel stał się dominujący w dyskursie UE na temat wielojęzyczności w ciągu ostatnich 15 lat. Od początku XXI wieku wystąpienia UE na temat nauki języków obcych w coraz większym stopniu wiążą się z osiągnięciem ogólnych celów społeczno-gospodarczych UE określonych w *wazendzie lizbońskiej 200-2010* oraz w programie „*Europa 2020*” (Krzyżanowski i Wodak 2011)⁴.

Nie oznacza to, że kulturowe lub poznawcze aspekty nauki języków zostały zaniedbane. Poszerzono raczej zakres polityki językowej UE. Znajomość języków obcych jest coraz częściej postrzegana jako forma kapitału ludzkiego, która może przynieść korzyści gospodarcze osobom fizycznym, przedsiębiorstwom i gospodarce jako całości. W Komisji *„Wielojęzyczność: atut dla Europy i wspólne zobowiązanie”* (Komisja Europejska 2008 e), na przykład, umiejętności językowe są przedstawiane jako rodzaj zdolności, który przyczynia się do dobrobytu gospodarczego, atut, który zwiększa konkurencyjność europejskich przedsiębiorstw, i forma kapitału ludzkiego, który może pozytywnie wpłynąć na szanse obywateli na zatrudnienie. W komunikacie Komisji pt. *„Nowe ramy strategiczne dla wielojęzyczności”* (Komisja Europejska w 2005 r.) poprawa znajomości języków obcych w Europie jest wyraźnie związana z jednym z głównych celów projektu europejskiego, a

4 Strategia lizbońska była planem opracowanym przez Komisję Europejską, aby uczynić z UE „najbardziej konkurencyjną i dynamiczną gospodarkę opartą na wiedzy na świecie, zdolną do zrównoważonego wzrostu gospodarczego z lepszymi i liczniejszymi miejscami pracy oraz większą spójnością społeczną przed 2010 r.”. Strategia „Europa 2020” to 10-letnia strategia na rzecz inteligentnego, trwałego wzrostu gospodarczego sprzyjającego włączeniu społecznemu, zapewniająca lepszą koordynację polityk krajowych i europejskich.

mianowicie z osiągnięciem pełnej integracji gospodarczej. W niniejszym dokumencie Komisja twierdzi, że "aby jednolity rynek był skuteczny, Unia potrzebuje bardziej mobilnej siły roboczej. Umiejętności w kilku językach zwiększają możliwości na rynku pracy".

W konkluzjach Rady w sprawie umiejętności językowych w celu poprawy mobilności (Rada Unii Europejskiej w 2010 r.) kompetencje językowe określa się jako "kluczowy element konkurencyjnej gospodarki opartej na wiedzy. Znajomość języków obcych jest kompetencją o zasadniczym znaczeniu dla wszystkich obywateli UE, umożliwiającą im czerpanie korzyści gospodarczych i społecznych wynikających ze swobodnego przemieszczania się w Unii". W niedawnym komunikacie Komisji pt. "Nowe podejście do edukacji: inwestowanie w umiejętności w celu poprawy wyników społeczno-gospodarczych" (Komisja Europejska 2012f, Komisja Europejska 2012 d), umiejętności językowe są określane jako "zwiększone znaczenie dla zwiększenia szans na zatrudnienie i mobilności młodych ludzi"; ponadto "niskie umiejętności językowe stanowią główną przeszkodę w swobodnym przepływie pracowników. Przedsiębiorstwa potrzebują również umiejętności językowych potrzebnych do prowadzenia działalności na rynku światowym. Takie stwierdzenia kryją się za uzasadnionymi względami ekonomicznymi. Kwestia ta zostanie omówiona bardziej szczegółowo w następnej sekcji.

Trzeci cel gospodarki rynkowej dotyczy zarządzania wielojęzyczną komunikacją w instytucjach UE. Rada zwraca się do Komisji o „szczególną dbałość o dostarczanie informacji we wszystkich językach urzędowych i promowanie wielojęzyczności na stronach internetowych Komisji”. Zalecenie to odzwierciedla wyżej wspomniane zalecenie Parlamentu Europejskiego (2008), w którym Parlament podkreśla "potrzebę uznania parytetu między językami urzędowymi UE we wszystkich aspektach działalności publicznej" oraz konkluzje Rady z 2008 r. (2008a), w których podkreślono, że "należy zachować różnorodność językową Europy i w pełni przestrzegać parytetu między językami. Instytucje UE powinny odgrywać kluczową rolę w realizacji tych celów". Nacisk w MES na wartość tłumaczeń pisemnych i ustnych oraz na znaczenie branży językowej jest częściowo związany ze wsparciem Rady dla wielojęzyczności w instytucjach UE. UE jest w rzeczywistości największym na świecie pracodawcą tłumaczy pisemnych i ustnych.

1.2 Określenie kosztów, korzyści i znaczenia MET

Ogólnie rzecz biorąc, porządek publiczny definiuje się jako "seria celowo spójnych decyzji lub działań podejmowanych lub prowadzonych przez różne podmioty publiczne, a czasem prywatne, których zasoby, powiązania instytucjonalne i interesy różnią się, w celu rozwiązania w ukierunkowany sposób problemu, który jest politycznie zdefiniowany jako zbiorowy z natury. Ta grupa decyzji i działań prowadzi do sformalizowanych działań o mniej lub bardziej restrykcyjnym charakterze, które często mają na celu zmianę zachowania grup społecznych (osób fizycznych), co do których domniemywa się, że leżą u podstaw lub są w stanie rozwiązać problem zbiorowy, który ma zostać rozwiązany (grupy docelowe) w interesie grupy społecznej, która odczuwa negatywne skutki danego problemu (beneficjenci końcowi)" (Knoepfel i in. 2007:24).

Politykę językową można scharakteryzować jako szczególny rodzaj polityki publicznej, która ostatecznie ma na celu zmianę zachowań językowych danej docelowej populacji (voir Grin 2003, Gazzola 2014 ma do omówienia). Mówiąc dokładniej, polityka językowa jest zestawem środków – ogólnie podejmowanych przez państwo, władze regionalne i lokalne – mających na celu wywieranie, w sposób wyraźny lub dorozumiany, wpływu na korpus, status i nabywanie jednego lub większej liczby języków. Jak pokazano w

poprzedniej sekcji, niektóre środki lub działania zaproponowane w MES można postrzegać jako formę planowania statusu i nabywania. Na przykład promowanie uczenia się języków przez całe życie ma na celu zmianę zachowania poszczególnych osób poprzez zwiększenie ich umiejętności językowych.

Ponieważ uczenie się i tłumaczenie języków przez całe życie jest przedstawiane w sposób dorozumiany jako sposób osiągnięcia innych ogólnych celów społeczno-gospodarczych UE, ocena korzyści i niedogodności (lub „korzyści” i „kosztów”) gospodarki rynkowej, a także jej skutków dystrybucyjnych, powinna być przeprowadzana zgodnie z tymi ogólnymi celami. Przed omówieniem, w jaki sposób można scharakteryzować korzyści i wady MET, należy przypomnieć kilka ważnych definicji.

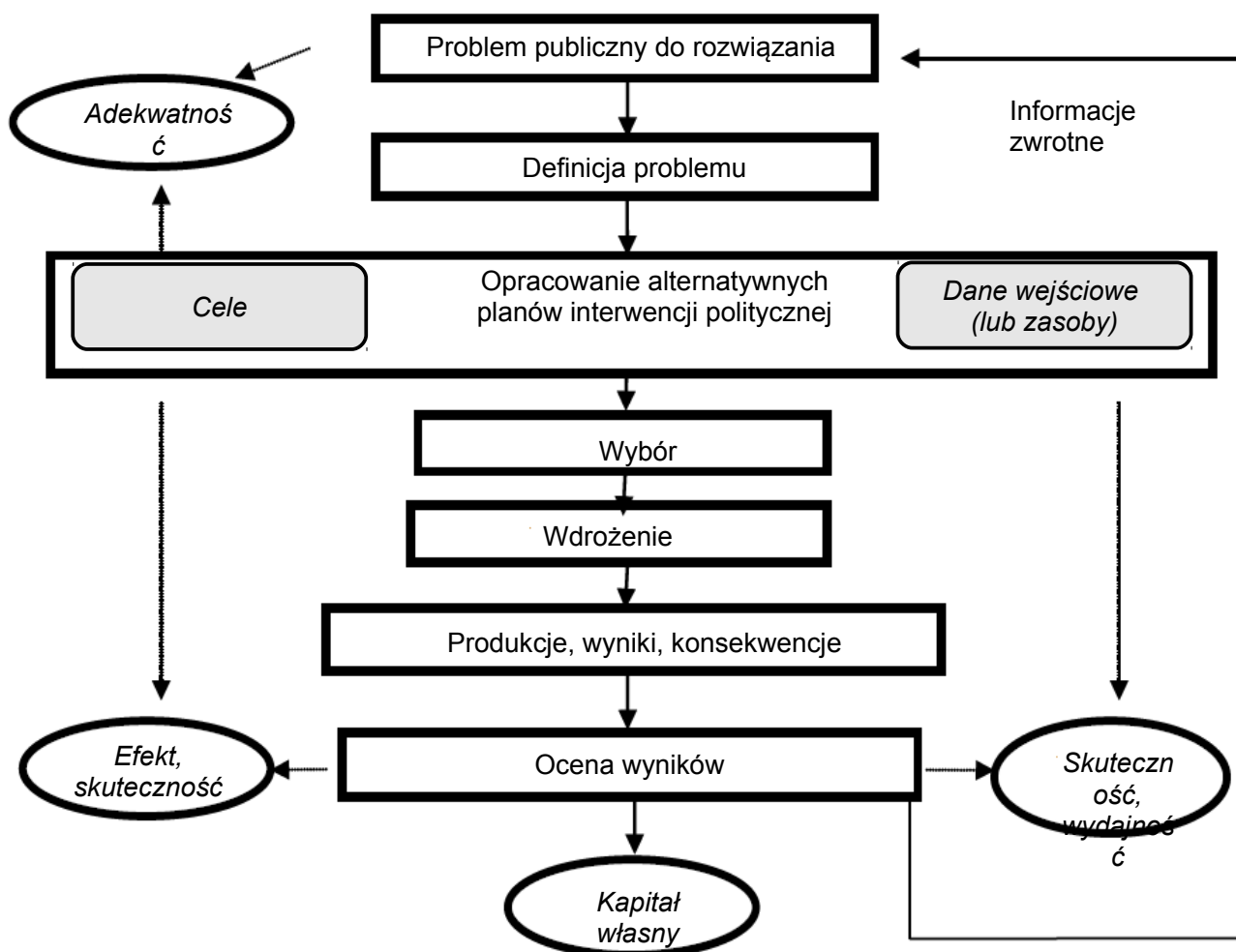
Kształt i wdrażanie polityk publicznych są często przedstawiane jako cykl (lub „cykl polityczny”), którego etapy można podsumować w następujący sposób⁵:

- a. pojawienie się i postrzeganie problemu publicznego, który należy rozwiązać (np. brak odpowiednich umiejętności językowych na rynku pracy, bariery językowe utrudniające mobilność),
- b. zrozumienie i zdefiniowanie problemu,
- c. formułowanie i porównywanie możliwych rozwiązań lub alternatywnych planów działania (np. alternatywne sposoby promowania kształcenia językowego dla dorosłych),
- D. wybór rozwiązania,
- e. realizacja,
- F. Produkty i wyniki
- g. Ocena wyników
- H.(i) -(re)pojawienie się i postrzeganie problemu.

Ocena polityki publicznej jest przeprowadzana na podstawie różnych kryteriów. Najważniejsze kryteria to: *adekwatność*, *skuteczność*, *wydajność* (często interpretowana jako opłacalność badań stosowanych) oraz *sprawiedliwość*. **Adekwatność** odnosi się do oceny stosowności wyraźnych celów polityki w odniesieniu do problemów, które ma ona rozwiązać. Ocena **skuteczności** polityki oznacza wyjaśnienie zakresu, w jakim cele zostały osiągnięte. Ocena skuteczności wymaga dogłębnej oceny celów, które mają zostać osiągnięte, analizy powiązań przyczynowo-skutkowych łączących politykę z jej ostatecznymi celami oraz pomiaru wyników polityki (zob. poniżej). Ocena **efektywności** (= skuteczności, w sensie opłacalności) różnych polityk oznacza powiązanie mobilizowanych zasobów z osiągniętymi wynikami. W analizie politycznej ocena **sprawiedliwości** polega na określeniu, kto przegrywa, kto wygrywa i (jeśli to możliwe) ile, oraz w jaki sposób koszty polityki alternatywnej są dzielone między poszczególne osoby i grupy.

W związku z tym w technicznym pojęciu „sprawiedliwości” w analizie politycznej (np. Just, HUETH i Schmitz 2004) nie ma konkretnych treści etycznych, w związku z czym można rozważyć uczciwość polityki językowej w odniesieniu do wpływu alternatywnej polityki językowej na zainteresowane podmioty. Na rys. 1 podsumowano główne etapy cyklu polityki. Owalne bańki stanowią kryteria oceny.

5 Zob. Gazzola (2014 a: 53-54, cytując Knoepfel i in. 2007) do dyskusji.

Źródło: Gazzola (2014a 53-54)

Ilustracja 1: Kryteria oceny i cykl polityki

Wkłady (lub zasoby) polityki definiuje się jako wszystkie zasoby finansowe, ludzkie, materialne, organizacyjne i regulacyjne uruchomione w celu realizacji interwencji. **Koszty** są obliczane na podstawie uruchomionych zasobów. **Wyniki** polityki to bezpośrednie skutki tej polityki, tj. to, co jest finansowane i osiągnięte z zasobów przeznaczonych na tę politykę. Innymi słowami, wyniki uzyskuje się w zamian za wydatki publiczne (niektóre konkretne przykłady przedstawiono w kolejnych sekcjach). Wyniki (lub **produkty** lub **konsekwencje**) są ostatecznymi skutkami polityki pod względem zmiennych, na które chcemy wpływać (np. promowanie szans na zatrudnienie poprzez naukę języków). W analizie kosztów i korzyści (lub korzyści) polityki muszą być mierzone w ujęciu pieniężnym. Niemniej jednak identyfikacja i obliczanie korzyści płynących z polityki językowej jest ciężkim zadaniem ze względu na trudności metodologiczne i epistemologiczne ze względu na złożony charakter języka, który jest daleki od rozwiązania (zob. dyskusja w Grin 2003). Należy zauważyć, że korzyści płynące z polityki językowej nie ograniczają się jedynie do wartości rynkowej języków, ale także do ich **wartości niedobrej lub symbolicznej** (zob. Grin i Vaillancourt 1997 w celu omówienia). **Na przykład umiejętności językowe zdobyte w trakcie szkolenia zawodowego mogą być wykorzystywane w miejscu pracy i przynosić korzyści ekonomiczne osobom fizycznym. Mogą one jednak również usprawnić dialog międzykulturowy między osobami pochodzącymi z różnych środowisk narodowych. W ocenie polityki**

językowej korzyści lub **korzyści** definiuje się jako pozytywny wpływ polityki na podmioty bezpośrednio zainteresowane samą polityką. W niektórych przypadkach świadczenia te można określić ilościowo w kategoriach pieniężnych, takich jak zwiększone różnice w dochodach pracowników dwujęzycznych, którzy ukończyli szkolenie językowe, podczas gdy w innych przypadkach należy stosować inne niepieniężne jednostki miary. W ocenie polityki językowej konieczne są zatem uproszczenia (np. „liczba bezrobotnych, którzy znajdują pracę ze względu na umiejętności językowe nabyte podczas szkolenia zawodowego” oraz „odsetek obywateli UE, którzy rozumieją języki urzędowe UE”). Niektóre przykłady zostaną przedstawione w kolejnych sekcjach.

Standardowy model oceny przedstawiony na rys. 1 ma jednak zastosowanie do MET jedynie w pewnym zakresie. W rzeczywistości SEM wyznacza bardzo ogólne cele w bardzo różnych obszarach polityki, takich jak rynek pracy, włączenie społeczne i obywatelstwo. Aby ocenić zalety i wady gospodarki rynkowej w jednym obszarze szczegółowym, decydenci polityczni powinni bardziej szczegółowo określić cele i wyjaśnić logiczny łańcuch łączący zainwestowane zasoby z oczekiwanymi wynikami. Byłoby to oczywiście zbyt szczegółowe dla rezolucji (Komisji), ale nie dla odrębnych planów wdrażania. Ponadto należy określić i określić korzyści za pomocą zestawu wskaźników rezultatu, a co ważniejsze, dostarczyć odpowiednie i wiarygodne dane. Według naszej wiedzy informacje te nie są dostępne, a to, co jest dostępne, jest wystarczające dla zaledwie kilku aspektów MET. Jednym z możliwych sposobów przewyższenia tych przeszkód jest zawężenie zakresu analizy i rozróżnienie między oceną adekwatności ogólnych celów MET a oceną skutków środków podjętych przez Komisję w celu wdrożenia MET.

Niniejsze sprawozdanie składa się z dwóch części. Pierwsza część zawiera ogólną ocenę znaczenia MET. Badamy związek między celami strategii a problemami, które powinna rozwiązać MES. Taką ocenę przeprowadza się w świetle empirycznych i teoretycznych wyników literatury akademickiej w ekonomii językowej. W niniejszym sprawozdaniu przedstawiono różne wyniki badań nad zaletami i wadami wielojęzyczności w gospodarce, społeczeństwie i instytucjach UE. Wyniki te zapewniają ogólny, choć ograniczony, obraz potrzeb w zakresie polityki językowej w obecnym wielojęzycznym środowisku europejskim. W tym kontekście Trybunał ocenia adekwatność ogólnych celów i zaleceń dotyczących gospodarki rynkowej, tj. oceny, czy MES proponuje cele i środki, które są istotne dla rozwiązania niektórych z najważniejszych problemów językowych w obecnym wielojęzycznym środowisku europejskim. Jeżeli dana polityka nie jest istotna, prawdopodobnie nie przyniesie korzyści społeczeństwu.

W drugiej części sprawozdania Trybunał skoncentrował się na działaniach Komisji mających na celu wdrożenie MES. Trybunał podsumowuje dostępne dowody dotyczące takich działań i w miarę możliwości przedstawia dane na temat ich zalet i wad, korzystając z prostych ram przedstawionych na rys. 1. Dyskusja ta uwypukla cele, które mogą wymagać dalszego wsparcia, oraz rodzaj danych i informacji niezbędnych do poprawy monitorowania wdrażania MES.

2 Wielojęzyczny kontekst europejski

Najważniejsze wyniki:

- Ogólnie rzecz biorąc, znajomość języków obcych przynosi obywatelom korzyści ekonomiczne pod względem dodatnich różnic w dochodach. Bardzo dobre umiejętności językowe są nagradzane znacznie bardziej niż ograniczona znajomość języków. Angielski ma niekwestionowaną wartość ekonomiczną na europejskim rynku pracy, ale nie jest jedynym atutem, w który można inwestować; w niektórych sytuacjach umiejętności w innych językach mogą być lepiej nagradzane. Podkreśla to znaczenie nauczania więcej niż jednego języka obcego w systemach edukacji państw europejskich.
- Pozytywne wskaźniki rentowności społecznej w nauczaniu języków obcych pokazują, że nauka języków obcych jest cenną inwestycją dla całego społeczeństwa.
- Chociaż w różnych dokumentach UE podkreśla się znaczenie znajomości języków obcych dla szans na zatrudnienie, dowody empiryczne na poparcie tego twierdzenia są nadal niewystarczające. Biegłość w języku lub językach kraju przyjmującego ma jednak pozytywny wpływ na dochody i szanse na zatrudnienie migrantów.
- Niektóre badania pokazują, że umiejętności językowe przyczyniają się do produktu krajowego brutto (PKB), ale niestety żadne z tych badań nie dotyczy Unii Europejskiej.
- Wspólny język urzędowy lub język mówiony znacznie zwiększa przepływy handlowe między krajami.
- Polityka językowa może mieć wpływ na podział kosztów ponoszonych przez europejskie innowacyjne przedsiębiorstwa w celu ochrony praw własności intelektualnej poprzez patenty. Może to budzić obawy o sprawiedliwość w odniesieniu do projektu patentu europejskiego o scentralizowanym skutku.
- Nauka języków ułatwia mobilność. Posługiwanie się językiem kraju zwiększa prawdopodobieństwo migracji do tego kraju o około pięć razy.
- Formuła „język ojczysty plus dwa języki obce” lub promowanie jednego języka wehikułowego nie są wystarczające do promowania zarówno wewnątrz europejskiej mobilności, jak i integracji ze społeczeństwem kraju przyjmującego.
- Tylko jedna czwarta obywateli europejskich twierdzi, że posługuje się przynajmniej dwoma językami obcymi. Odsetek ten utrzymywał się praktycznie na stałym poziomie w latach 2001-2012. Zdecydowana większość Europejczyków posiada podstawowy lub średni poziom w językach obcych. Oczekuje się, że poziom biegłości językowej wzrośnie w najbliższej przyszłości, ale tylko w pewnym stopniu.
- Tylko 7 % obywateli UE deklaruje umiejętność mówienia po angielsku jako języku obcym na bardzo dobrym poziomie. Poziomy pośrednie i podstawowe są znacznie bardziej powszechne. Pomimo ogromnych inwestycji w nauczanie języka angielskiego w systemie edukacji, dwujęzyczność nie jest spodziewana w najbliższej przyszłości. Znajomość języka angielskiego nie jest uniwersalną „podstawową kompetencją” w Europie.
- Potrzebne są dalsze środki, aby złagodzić napięcia między mobilnością a włączeniem społecznym, tj. możliwość skutecznej nauki języka przed wyjazdem za granicę lub bezpośrednio po przyjeździe do kraju przyjmującego powinna stać się łatwiejsza i mniej kosztowna.

- Gdyby instytucje UE przyjęły jednojęzyczną politykę opartą wyłącznie na angielskim lub trójjęzycznym systemie opartym na angielskim, francuskim i niemieckim, wykluczyłyby wysoki odsetek obywateli UE z komunikowania się z UE. Odsetek osób wykluczonych byłby bardzo wysoki w Europie Południowej i Wschodniej.
- Wielojęzyczność jest nadal najbardziej skutecznym systemem językowym wśród alternatyw zwykle badanych w literaturze.
- Osoby znajdujące się w niekorzystnej sytuacji ekonomicznej i społecznej są zazwyczaj mniej skłonne do posługiwania się językami obcymi i w związku z tym są bardziej narażone na negatywne skutki, jeśli UE przestanie posługiwać się językiem ojczystym lub językiem szkolnictwa podstawowego. Wielojęzyczność przyczynia się do spójności społecznej.
- Istnieje nie tylko ogólna redukcja liczby języków, która doprowadziłaby do wykluczenia. Nawet ograniczenie obecnych obszarów używania języka urzędowego miałyby podobne skutki.
- Wskaźniki wykluczenia językowego związane z polityką jednojęzyczną lub trójjęzyczną wzrosną po brexicie. Podkreśla to znaczenie wielojęzycznego podejścia dla komunikacji zewnętrznej UE.

Trzy cele ogólne przedstawione w poprzedniej sekcji odnoszą się do trzech wzajemnie powiązanych aspektów europejskiego wielojęzycznego środowiska, a mianowicie gospodarki, społeczeństwa i instytucji UE. Celem niniejszej sekcji, nie chcąc być wyczerpującym, jest przedstawienie pewnych istotnych wyników badań naukowych w dziedzinie ekonomii, które zajmują się tymi zagadnieniami. Jest to punkt wyjścia dla sekcji 4, w której działania UE na rzecz wdrożenia gospodarki rynkowej są omawiane w kontekście dowodów empirycznych przedstawionych poniżej.

2.1 Gospodarka wielojęzyczna

Związek między zmiennymi językowymi i ekonomicznymi stanowi centrum rosnącej liczby publikacji akademickich na temat wielojęzyczności (zob. szczegółowe informacje na temat bibliografii Gazzola i in., zob. również badania w Grin 2003, Zhang i Grenier 2013). Niektóre z kwestii poruszonych w tych pracach mają znaczenie dla MET, ponieważ często przypominają argumenty ekonomiczne przemawiające za wielojęzycznością. Warto zatem wspomnieć o niektórych najważniejszych wynikach w tej dziedzinie.

2.1.1 Umiejętności językowe jako forma kapitału ludzkiego

Pierwsza linia badań skupia się na szacowaniu skutków netto umiejętności drugiego lub obcego języka na dochody poszczególnych osób i ich status zawodowy. Oznacza to ocenę, czy znajomość języka, który nie ma pozycji dominującej pod względem społeczno-gospodarczym w danym kraju lub regionie (np. hiszpański we Francji), przynosi korzyści ekonomiczne osobom fizycznym. Druga linia badań skupia się na związku między dochodami imigrantów a ich umiejętnościami językowymi w dominującym języku lokalnym (np. niemiecki dla Turków w Niemczech). W tej sekcji przedstawiamy wyniki pierwszej grupy analitycznej. W sekcji 2.2 omówiono wpływ umiejętności językowych na dochody migrantów.

2.1.1.1 Różnice w dochodach

Umiejętności językowe można postrzegać jako formę kapitału ludzkiego, która przynosi korzyści ekonomiczne jednostkom, ponieważ może wpływać na ich wydajność, a tym

samym zwiększać ich wydajność w miejscu pracy (np. szybsze dokonywanie zakupów lub sprzedaży oraz tworzenie nowych sieci). Świadczenia te są zazwyczaj szacowane poprzez obliczenie różnicy dochodów netto osób, które znają dany język jako drugi język lub język obcy, przy czym wszystkie rzeczy są jednakowe (tzn. utrzymując wszystkie inne istotne zmienne stałe). Szacunki różnic w dochodach są na ogół wynikiem analizy ekonometrycznej dużych zbiorów danych. Umożliwia to kontrolę innych istotnych zmiennych społeczno-ekonomicznych, takich jak doświadczenie zawodowe, poziom wykształcenia i stan cywilny respondentów.

Niewiele studiów dotyczy różnic w dochodach związanych ze znajomością języków obcych w Europie. Głównym powodem tego jest brak odpowiednich i wiarygodnych danych. W niniejszej sekcji przedstawiono pewne wyniki dla różnych krajów europejskich (niekoniecznie w UE). W tabeli 1 przedstawiono różnicę dochodów netto osób wielojęzycznych w trzech różnych regionach językowych Szwajcarii. Wyniki są oddzielone od języka i poziomu biegłości językowej zgłaszanych przez respondentów. Na przykład w francuskojęzycznej części kraju człowiek o bardzo dobrych umiejętnościach niemieckich zarabia średnio o 23,2 % więcej niż ktoś bez tej umiejętności, a z drugiej strony wszystko jest równe. Różnice w dochodach związane z poziomem umiejętności podstawowych lub dobrych są niższe.

Język	Region językowy	Poziom opanowania		
		Podstawowe	Dobra	Znakomita
Niemiecki	Francuskojęzyczne	10	12,4	23,2
	Italoфон	N.S.	N.S.	27,6
Francuski	Niemieckojęzyczny	N.S.	15,1	15,5
	Italoфон	N.S.	14,1	23,4
Angielski	Francuskojęzyczne	N.S.	N.S.	N.S.
	Niemieckojęzyczny	N.S.	19,4	25,1
	Italoфон	7	N.S.	29,3
n.s. = nieistotne		źródło: Uśmiech (1999, rozdział 8)		

Tabela 1: różnice w dochodach w Szwajcarii (mężczyźni). Procentowe wyniki

Di Paolo i Tansel (2015) pokazują, że na tureckim rynku pracy znajomość języka rosyjskiego i angielskiego jako języków obcych średnio przynosi dodatnią różnicę w dochodach osób fizycznych (odpowiednio 20 % i 10,7 %). Różnice te zwiększają się wraz z poziomem umiejętności. Korzystna jest również znajomość języka francuskiego i niemieckiego, ale w mniejszym stopniu (8,4 % i 8,2 %). W Niemczech dobra znajomość języka angielskiego przynosi dodatnią różnicę dochodów wynoszącą około 12 % w kontekście korzystania z takich umiejętności (Stöhr, 2015); znajomość innych języków obcych jest nagradzana w kilku specjalistycznych zawodach. Zgodnie z szacunkami Williama używanie drugiego języka w pracy charakteryzuje się dodatnią

różnicą dochodów między 3 % a 5 % w różnych krajach Europy Zachodniej (Williams, 2001). Angielski jest najczęściej nagradzany językiem w 14 krajach Europy Zachodniej badanym przez autora, ale w niektórych krajach korzystanie z języka niemieckiego, francuskiego i włoskiego jest również wynagradzane. Ginsburg i Prieto (2011 r.) badają wpływ umiejętności językowych (i ich wykorzystania w pracy) na dochody poszczególnych osób w Austrii, Danii, Finlandii, Francji, Niemczech, Grecji, Włoszech, Portugalii i Hiszpanii. Wyniki przedstawiono w tabeli 2. Poziom kontroli nie jest określony. Wyniki pokazują, że umiejętności językowe języka angielskiego są pozytywnie nagradzane na rynku pracy we wszystkich krajach objętych badaniem. W niektórych krajach pozytywnie nagradzana jest również znajomość języka francuskiego i niemieckiego, a czasem nawet więcej niż znajomość języka angielskiego.

Kraj	Język		
	Angielski	Francuski	Niemiecki
Austria	11	N.S.	/
Dania	21	N.S.	—11
Finlandia	23	N.S.	N.S.
Francja	29	/	46
Niemcy	26	N.S.	/
Grecja	15	24	N.S.
Włochy	18	21	28
Portugalia	31	34	N.S.
Hiszpania	39	49	N.S.
n.s. = nieistotne	źródło: Ginsburg i Prieto (2011:612)		

Tabela 2: nagrody za umiejętności językowe w różnych krajach europejskich. Procentowe wyniki

Badania, o których mowa w niniejszej sekcji, różnią się pod wieloma względami. Zbiory danych różnią się zarówno pod względem jakości, jak i okresu objętego przeglądem. Autorzy przyjęli różne strategie szacowania, co może wyjaśniać, dlaczego wielkość uzyskanych wyników znacznie się różni. Ponadto w niektórych artykułach autor (autorzy) badają wpływ znajomości języka na dochody poszczególnych osób, podczas gdy w innych artykułach badana zmienna polega na używaniu języka w pracy. Wreszcie, nie zawsze jest możliwe zbadanie wpływu różnych poziomów biegłości językowej na dochody. Pomimo tych niedociągnięć wszystkie **badania są zbieżne z tymi samymi wnioskami**. Po pierwsze, **różnice w dochodach związane z umiejętnościami językowymi nie są nieznaczące**. Sugeruje to, że nauka języków obcych może być dobrą inwestycją dla poszczególnych osób. Po drugie, **bardzo dobre umiejętności językowe są nagradzane bardziej niż ograniczone umiejętności językowe**. Wynik ten ma oczywiste konsekwencje dla polityki edukacyjnej. Po trzecie, **angielski ma niekwestionowaną wartość gospodarczą na europejskim rynku pracy, ale nie jest jedynym atutem językowym, w który można inwestować**; w niektórych kontekstach umiejętności w innych językach mogą być lepiej nagradzane niż angielski. Podkreśla to znaczenie nauczania więcej niż jednego języka obcego w systemach kształcenia krajów europejskich, zgodnie z formułą LM+2.

Wspomniane badania empiryczne zazwyczaj dotyczą jedynie krajów Europy Zachodniej i koncentrują się na powszechnie używanych językach, ponieważ dostępne są więcej danych. W rezultacie autorzy obliczają szacunki dla różnic w dochodach odpowiadających językom, które ludzie już znają (zazwyczaj dlatego, że nauczyli się ich w szkole), ale **niewiele wiadomo o ekonomicznej wartości języków, które są (jeszcze) mało mówione.**

2.1.1.2 Społeczne stopy zwrotu

Nauka języków może być cenną inwestycją nie tylko dla jednostek, ale także dla całego społeczeństwa. Zamiast szukać różnic w dochodach dla poszczególnych osób, badamy obecnie ogólny poziom. Na podstawie szacunków dotyczących różnic w dochodach indywidualnych możliwe jest obliczenie społecznej stopy zwrotu z nauczania języków obcych, tj. odsetka zwrotu jednego euro zainwestowanego w nauczanie języków obcych dla całego społeczeństwa. W tabeli 3 przedstawiono społeczną stopę zwrotu w przypadku nauczania języków w Szwajcarii, która jest jednym z niewielu krajów, w których dostępne są dane.

Język	region językowy		
	Francuskojęzyczne	Niemieckojęzyczny	Italoфон
Niemiecki	6,5 %	n.d.	21,5 %
Francuski	n.d.	10 %	11,7 %
Angielski	4,7 %	12,6 %	n.d.
n.a. = niedostępny		źródło: Uśmiech (1999: Rozdział 9)	

Tabela 3: Społeczna stopa zwrotu z nauczania języków obcych w Szwajcarii (mężczyźni)

Na przykład zwrot z zainwestowania jednego euro z pieniędzy publicznych w edukację niemiecką w włoskojęzycznej części Szwajcarii wynosi 21,5 %, co jest dość wysokie w porównaniu ze średnim zwrotem z wolnej od ryzyka kapitału finansowego i długoterminowym kosztem zaciągania pożyczek na rynku. Niestety nie dysponujemy danymi na temat innych krajów europejskich. Z **takich danych wynika jednak, że nauczanie języków może być cenną inwestycją dla społeczeństwa, nie tylko ze względów kulturowych, ale również z ekonomicznego punktu widzenia.**

2.1.1.3 Szanse na zatrudnienie

Chociaż znaczenie umiejętności językowych obcych dla szans na zatrudnienie zostało podkreślone w różnych dokumentach UE i w MES, nadal istnieje **niewiele dowodów empirycznych na poparcie tego twierdzenia, poza wstępnymi dowodami** przedstawionymi przez Wspólne Centrum Badawcze Komisji (zob. Araújo i in. 2015). Niewiele artykułów w literaturze akademickiej wyraźnie odnosi się do kwestii wpływu umiejętności językowych na zatrudnienie, a ogólnie rzecz biorąc, w tych artykułach bada się związek między umiejętnościami w zakresie lokalnego dominującego języka a możliwościami zatrudnienia imigrantów (zob. przegład w Gazzola i in. 2016).

WE wspomnianym powyżej badaniu Araújo i in. (2015) autorzy stwierdzają pozytywny i statystycznie istotny wpływ znajomości języka angielskiego na szanse na zatrudnienie w Niemczech, Grecji, Włoszech, Łotwie, Litwie, Luksemburgu, Niderlandach, Portugalii i Słowenii. Wpływ jest mierzony prawdopodobieństwem bycia zatrudnionym, a nie bezrobotnym dla osoby, która zna język angielski w przeciwieństwie do kogoś bez tej

umiejętności, wszystkie inne rzeczy są równe. Na Cyprze, Hiszpanii, Finlandii i Malcie *biegłość* w języku angielskim (tj. bardzo dobre umiejętności językowe) ma pozytywny wpływ na szanse na zatrudnienie. Znajomość języka francuskiego ma pozytywny wpływ na szanse na zatrudnienie na Malcie, Niemczech, Danii i Rosji w Bułgarii, na Łotwie, Litwie i w Polsce. Autorzy nie przedstawiają jednak żadnych szacunków dotyczących skali tych skutków. Niedawne badanie przeprowadzone przez Dyрекcję Generalną ds. Zatrudnienia Komisji Europejskiej lepiej uwypukliło umiejętności językowe najbardziej poszukiwane na rynku pracy, koncentrując się na ogłoszeniach o naborze online (Beadle i in. 2015). Wyniki pokazują, że znaczny odsetek pracodawców wymaga zaawansowanego poziomu znajomości języków obcych.

W Szwajcarii członek wielojęzycznej siły roboczej - czyli francuskojęzycznych mieszkańców, którzy znają język niemiecki lub angielski, oraz rodzimych niemieckojęzycznych mówców, którzy znają język francuski lub angielski - jest rzadziej zwolniony niż osoba jednojęzyczna. Średnio, gdy cena pracy wzrośnie o 5 % (tj. zatrudnienie staje się droższe), jednojęzyczna siła robocza spada o 8,7 %, podczas gdy wielojęzyczna siła robocza spada jedynie o 3,7 % (Grin i in. 2009).

2.1.2 Wkład języków w PKB i handel

Niewiele artykułów dotyczy wkładu języków w zagregowaną wartość dodaną wytwarzaną przez gospodarkę, tj. do produktu krajowego brutto (PKB). **Znajomość języków może przyczynić się do powstania wartości dodanej, ponieważ może sprawić, że procesy zakupu, produkcji i sprzedaży będą bardziej wydajne.** W Szwajcarii znajomość języków obcych lub drugiego języka (ograniczona do angielskiego, francuskiego i niemieckiego) stanowi około 10 % szwajcarskiego PKB, przy czym połowa tego odsetka stanowi język angielski (Grin, Sfredo i Vaillancourt 2010). Szacuje się, że Quebec stanowi około 3 % PKB prowincji.

Niestety dane dotyczące krajów UE nie istnieją. Niektóre badania zostały jednak przeprowadzone na szczeblu regionalnym. Na przykład z niedawnego sprawozdania rządu baskijskiego w Hiszpanii wynika, że skutki gospodarcze różnych działań związanych z językiem baskijskim można oszacować na 4,2 % regionalnego PKB wspólnoty autonomicznej (Gobierno vasco 2016). Zob. również Bane Mullarkey Ltd. (2009) dla Galway Gaeltacht w Irlandii.

W badaniu ELAN (CILT 2006) przeanalizowano wpływ niedoborów umiejętności językowych na eksport europejskich przedsiębiorstw, koncentrując się na próbie małych i średnich przedsiębiorstw (MŚP). Podobne badanie przeprowadzono dla Katalonii w Hiszpanii (Hagen 2010). McCormick (2013) twierdzi, że istnieje ogólnie pozytywny związek między PKB danego kraju a średnim poziomem znajomości języka angielskiego w populacji. Poziom umiejętności językowych mierzy się za pomocą wskaźnika znajomości języka angielskiego (EPI), opracowanego przez międzynarodową firmę edukacyjną Education First i spopularyzowanego w mediach. Wyniki firmy McCormick opierają się jednak na prostej statystycznej analizie korelacji i nie wykazują żadnych rzeczywistych skutków przyczynowych między ŚOI a PKB. Ponadto wykorzystywane dane mogą cierpieć z powodu uprzedzeń w wyborze.

Konsekwencje posiadania wspólnego języka w handlu zostały zbadane w różnych artykułach (zob. m.in. Mélitz 2008, FIDRMUC i FIDRMUC 2015, Egger i Toubal 2016, Egger i Lassman 2016). **Na strukturę wymiany może wpływać język na trzy różne sposoby.** Państwa mogą posługiwać się językiem urzędowym, co ogólnie wskazuje na obecność powiązań geopolitycznych (np. wspólna historia kolonialna). Mogą posługiwać

się językiem ojczystym, w tym sensie, że ludzie mieszkający w dwóch różnych krajach posługują się tym samym językiem, co ich język ojczysty. Można to postrzegać jako wskaźnik powinowactwa kulturowego. Wreszcie, kraje mogą posługiwać się wspólnym językiem mówionym, zazwyczaj językiem uczącym się jako język obcy, co umożliwia komunikację między ludźmi różnych języków ojczystych. Wyniki pokazują, że **średnio wspólny język (oficjalny lub mówiony) zwiększa przepływy handlowe o 44 %** (Egger i Lassmann 2012). Efekt wspólnego języka mówionego jest silniejszy niż efekt wspólnego języka macierzyńskiego, ale oba są znacznie pozytywne (Egger i Lassman 2016). FIDRMUC i FIDRMUC (2015 r.) pokazują, że rozległa znajomość języków w UE jest ważnym czynnikiem warunkującym handel zewnętrzny, przy czym szczególnie ważną rolę odgrywa angielski.

2.1.3 Polityka językowa i innowacje

Wpływ języków na innowacje przemysłowe jest nadal niedostatecznie badany. Poprzez innowacje przemysłowe chcemy rozumieć innowacje technologiczne chronione prawami własności intelektualnej, takimi jak patenty, znaki towarowe i projekty przemysłowe. Chociaż w niektórych badaniach poruszono kwestię związku między wielojęzycznością a kreatywnością – a tym samym kwestię innowacji poprzez kreatywność – (Marsh i Hill 2009), **artykuły omawiające związek między różnorodnością językową a innowacjami w przemyśle koncentrują się na wpływie polityki językowej na innowacje (w przeciwieństwie do samych języków).**

Gałęzie intensywnie korzystające z praw własności intelektualnej definiuje się jako powyżej średniej dla praw własności intelektualnej na pracownika (w tym praw autorskich). W UE sektory intensywnie korzystające z praw własności intelektualnej przyczyniają się do 26 % zatrudnienia i 39 % PKB; same gałęzie przemysłu intensywnie korzystające z patentów odpowiadają za 13,9 % PKB UE i 10,3 % całkowitego zatrudnienia (EPO-OHIM 2013). Europejski Urząd Patentowy (EPO = EPO), z siedzibą w Monachium, w Niemczech, jest organem regionalnym wydającym patenty, którego rolą jest poszukiwanie i rozpatrywanie europejskich zgłoszeń patentowych w imieniu 38 umawiających się państw Konwencji o patencie europejskim (EPC). Językami urzędowymi EPO są angielski, francuski i niemiecki. Europejski Urząd Patentowy udziela patentu europejskiego, tj. „beam” patentów krajowych, który następnie musi zostać zatwierdzony w państwach wyznaczonych przez uprawnionego z patentu. Procedury zatwierdzania obejmują uiszczenie opłat za zatwierdzenie i przedłużenie oraz, w niektórych przypadkach, tłumaczenie całego patentu (lub jego części, zazwyczaj roszczeń) na jeden z języków urzędowych danego państwa. Większość artykułów dotyczących języków i europejskiego systemu patentowego zawiera oszacowanie takich kosztów tłumaczeń po udzieleniu dotacji i omawia ich wpływ na zgłoszenie patentowe oraz liczbę krajów, w których patenty europejskie są zatwierdzane (zob. Van Pottelsberghe i Mejer 2010, Van Pottelsberghe i François 2009, Harhoff, Hoisl i in. 2009). Wyniki pokazują, że **zmniejszenie kosztów tłumaczeń pisemnych po wydaniu może mieć pozytywny wpływ na liczbę zarejestrowanych wniosków.** Gazzola (2014a, 2015) badała różnice w kosztach tłumaczenia przed wydaniem przez europejskich wnioskodawców ubiegających się o patent w Europejskim Urzędzie Patentowym. Wyniki pokazują, że **całkowite koszty dostępu do procedur patentowych dla europejskich wnioskodawców, których pierwszym językiem nie jest ani angielski, francuski ani niemiecki, są co najmniej o 27 % wyższe niż koszty ponoszone przez wnioskodawców z języka angielskiego, francuskiego lub niemieckiego.**

Europejski Urząd Patentowy nie jest częścią instytucji ani organów UE, a MET nie zajmuje

się kwestią praw własności intelektualnej. Innowacje technologiczne są jednak powiązane z polityką językową UE na różne sposoby. W 2012 r. przedstawiciele UE osiągnęli porozumienie w sprawie utworzenia jednolitego europejskiego patentu – lub „**patentu europejskiego o jednolitym skutku**”. Jednolity patent jest patentem europejskim, przyznany przez Europejski Urząd Patentowy zgodnie z zasadami i procedurami CEB (konwencji o patencie europejskim), który na wniosek właściciela patentu ma jednolity skutek na terytorium uczestników jednolitego systemu patentowego. Umowa o utworzeniu europejskiego sądu patentowego jest obecnie ratyfikowana przez UE. Ponadto nadal nie jest jasne, w jaki sposób wynik referendum w sprawie procesu ratyfikacji, które odbyło się w Zjednoczonym Królestwie w dniu 23 czerwca 2016 r., będzie miało miejsce. Wystarczy stwierdzić, że obowiązujące obecnie przepisy precyzują, że jednolity patent zostanie przyznany w jednym języku na język angielski, francuski i niemiecki, a tłumaczenie zastrzeżeń na dwa pozostałe języki nie będzie wymagane (Rada Unii Europejskiej z 2012 r.). Niemniej jednak dodaje, że nie należy dokonywać żadnego dodatkowego tłumaczenia w celu nadania mocy patentowi⁶. **W związku z tym system językowy jednolitego patentu zmniejszy koszty tłumaczeń po wydaniu, ale nie odwróci istniejących różnic między wnioskodawcami europejskimi w porównaniu z kosztami tłumaczeń istniejących przed udzieleniem dotacji.** Koszty tłumaczenia zgłoszenia patentowego na jeden z języków roboczych Europejskiego Urzędu Patentowego powinny w rzeczywistości podlegać zwrotowi jedynie w ramach ustalonego pułapu i tylko w przypadku niektórych kategorii wnioskodawców. Tłumaczenie maszynowe może przyczynić się do obniżenia kosztów informacji patentowej, ale tylko w pewnym stopniu. Nie można jeszcze oszacować wpływu jednolitego patentu na działania innowacyjne (w celu omówienia spodziewanych kosztów i korzyści patentu europejskiego o jednolitym skutku zob. Danguy i Van Pottelsberghe de la Potterie 2011). Należy jednak zauważyć, że **wybory dotyczące liczby języków roboczych instytucji, organów lub agencji UE oraz związanych z nimi ustaleń dotyczących tłumaczeń mogą mieć wpływ na alokację kosztów ponoszonych przez europejskie innowacyjne przedsiębiorstwa w celu ochrony ich praw własności intelektualnej. Może to prowadzić do problemów z kapitałem własnym.** Nie należy tego pomijać w ogólnej polityce językowej UE.

2.2 Wielojęzyczna firma

W punkcie 3 SEM Rada wzywa państwa członkowskie do inwestowania w nauczanie języków obcych w celu promowania mobilności pracowników na jednolitym rynku. Zalecenie to kryje się za silnymi przyczynami ekonomicznymi. Neoklasyczna teoria ekonomiczna sugeruje, że mobilność czynników produkcji (pracy i kapitału) poprawia efektywność ekonomiczną. Chociaż mobilność pracowników może zmniejszyć różnice w stopach bezrobocia w poszczególnych regionach, jest ona równa marginalnej wydajności pracy, zwiększając tym samym efektywność zasłku. **Mobilność pracowników w UE pozostaje jednak zjawiskiem ograniczonym.** Według oficjalnych danych "około 2 % obywateli w wieku produkcyjnym w jednym z 27 państw członkowskich UE mieszka

⁶ W okresie przejściowym trwającym 12 lat pełne tłumaczenie specyfikacji patentowych na język angielski, jeżeli językiem postępowania przed EUP jest język francuski lub niemiecki, lub na jeden z języków urzędowych państw członkowskich, który jest językiem urzędowym Unii, językiem postępowania przed Europejskim Urzędem Patentowym jest język angielski. Włochy i Hiszpania postanowiły wycofać się z jednolitego patentu, ponieważ uznały ustalenia dotyczące tłumaczeń za dyskryminujące. WE w wrześniu 2015 r. Włochy postanowiły ostatecznie rozpocząć procedury przystąpienia do proponowanego jednolitego patentu. Decyzja ta została podjęta w następstwie decyzji Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej o odrzuceniu skargi Hiszpanii na rozporządzenia wdrażające wzmocnioną współpracę w dziedzinie tworzenia jednolitego systemu ochrony patentowej (wyroki: w sprawie C-146/13 Hiszpania przeciwko Parlamentowi i Radzie oraz w sprawie C-147/13 Hiszpania przeciwko Radzie).

obecnie i pracuje w innym państwie członkowskim. Dla porównania odsetek obywateli państw trzecich mieszkających w UE jest prawie dwukrotnie wyższy" (Komisja Europejska 2007 3). Najnowsze dane nie wykazują żadnych istotnych zmian. Na^{dzień 1} stycznia 2015 r. w jednym z państw członkowskich UE mieszkało 15,3 mln osób posiadających obywatelstwo innego państwa członkowskiego UE (to około 3 % ogółu ludności UE)⁷. Istnieją różne czynniki, które zniechęcają do międzynarodowej mobilności, a także potrzebę nauki nowego języka. Musimy między innymi wspomnieć o przyczynach osobistych, takich jak obawa przed utratą więzi rodzinnych, bariery administracyjne i instytucjonalne, takie jak różnice w systemach podatkowych i trudności we wzajemnym uznawaniu kwalifikacji zawodowych (zob. Vandenbrande 2006: 24 w celu uzyskania przeglądu).

Promowanie nauki języków obcych ma znaczenie nie tylko dla ułatwienia mobilności; może również przyczynić się do integracji osób mobilnych ze społeczeństwem kraju przyjmującego. Dostawcy usług podstawowych (zdrowie, szkoła, władze lokalne i sądy) „zwiększają potrzebę porozumiewania się z osobami posługującymi się innymi językami, podczas gdy ich pracownicy nie są przeszkoleni do pracy w językach innych niż ich język ojczysty i nie posiadają umiejętności międzykulturowych” (Komisja Europejska 2008c:21). Jednym z wyzwań stojących przed dzisiejszymi krajami europejskimi jest w rzeczywistości zachęcanie do mobilności ludzi (np. pracowników, studentów i naukowców), a jednocześnie zapewnienie przestrzeni dla potrzeb językowych nowo przybyłych, aby uniknąć wykluczenia i powstawania odrębnych społeczności (Grin i in. 2014). **Powstaje zatem pytanie, czy formuła LM+2 może przyczynić się do osiągnięcia dwóch pozornie sprzecznych celów społeczno-gospodarczych UE, a mianowicie promowania mobilności wewnątrzunijnej oraz ułatwienia włączenia społecznego i spójności społecznej.** Przeprowadzenie dogłębnej dyskusji na ten temat wykraczałoby poza granice niniejszego dokumentu⁸. Warto jednak zwrócić uwagę na niektóre punkty centralne i przedstawić pewne dane.

2.2.1 Mobilność, włączenie i formuła „język ojczysty +2”

Dowody empiryczne przemawiają za twierdzeniem, że nauka języków ułatwia mobilność. **Posługiwanie się językiem kraju zwiększa prawdopodobieństwo niemal pięciokrotnej migracji do tego kraju** (Aparicio Fenoll i Kuehn 2016). Nauka języków podczas obowiązkowej edukacji zmniejsza koszty migracji ponoszonych przez osoby fizyczne, zwłaszcza dla młodych ludzi. Rozwijanie umiejętności w języku urzędowym kraju przyjmującego ułatwia włączenie nowych osób (zob. następna sekcja). Jednak **ani formuła LM+2, ani promowanie jednego języka wehikularnego nie są obecnie wystarczające do osiągnięcia tego celu i jest mało prawdopodobne, aby były one wystarczające w dającej się przewidzieć przyszłości.** Po pierwsze, tylko mniejszość Europejczyków posługuje się językami obcymi. Po drugie, należy jeszcze bardziej poprawić skuteczność systemów edukacji w nauczaniu języków obcych. Po trzecie, co ważniejsze, ani formuła LM+2, ani promowanie jednego języka wehikularnego nie są odpowiednie do rozwiązania problemu nieprzewidywalności możliwości przemieszczania się osób. W tej sekcji omówiono kolejno te kwestie.

7 Zob. http://ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/index.php?title=Migration_and_migrant_population_statistics&oldid=292846

8 Badanie różnych strategii na rzecz pogodzenia integracji i mobilności jest obecnie przedmiotem projektu współfinansowanego przez UE „Mobilność i integracja w wielojęzycznej Europie” MIME (2014-2018). Zob. www.mime-project.org

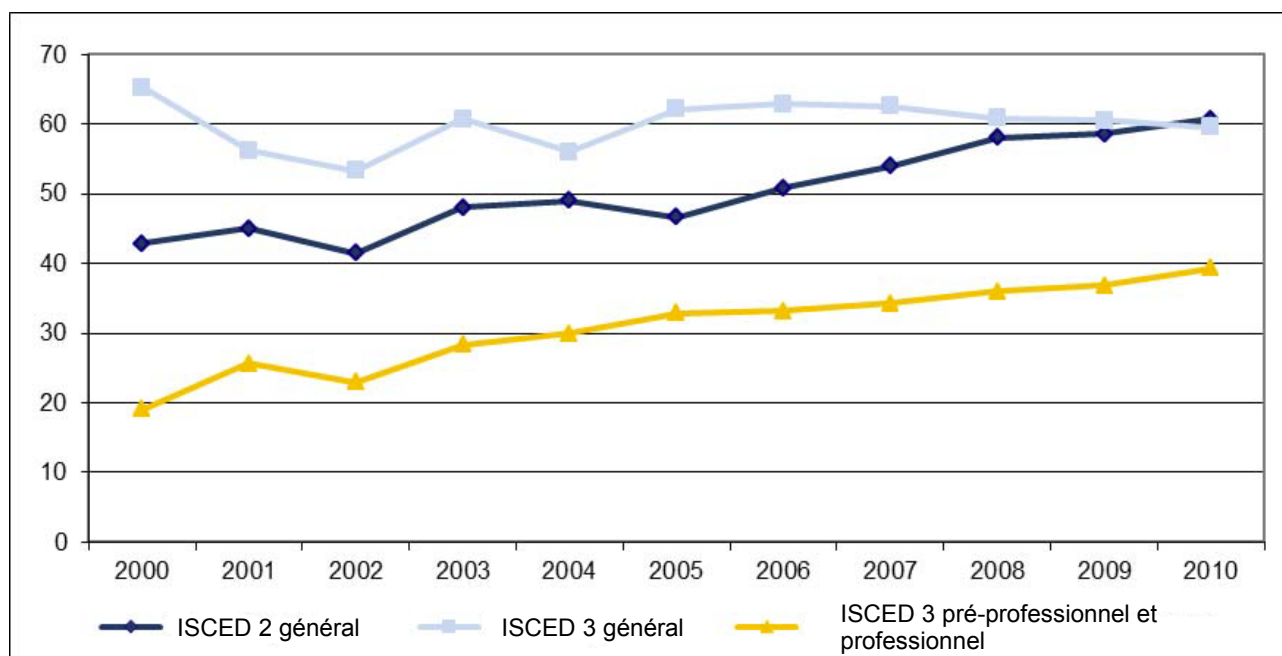
W tabeli 4 przedstawiono odsetek obywateli UE w wieku co najmniej 15 lat, którzy twierdzą, że są w stanie prowadzić rozmowę w co najmniej dwóch językach innych niż ich język ojczysty. Dane opublikowano w 200 ust. 1, 2006 i 2012 w różnych falach badania Eurobarometru. W wyniku wielu rozszerzeń liczba państw członkowskich uległa zmianie. Aby umożliwić porównanie międzyokresowe, w tabeli 4 przedstawiono wyniki za 2006 r. i 2012 r., które odnoszą się do Unii Europejskiej odpowiednio 15 i 25.

Tabela 4 pokazuje, że **tylko jedna czwarta europejskich obywateli jest w stanie posługiwać się co najmniej dwoma językami, a odsetek ten utrzymywał się praktycznie na stałym poziomie w latach 2001-2012. Nie jest to zaskakujące**, ponieważ reforma edukacji trwa dziesięciolecia, aby pokazać ich wpływ. Ponadto dane z różnych fal badania Eurobarometru są jedynie w pewnym stopniu porównywalne (zob. Ó Riagáin 2015) i musimy dopuścić pewien margines błędu w szacunkach.

UE	Fala badania Eurobarometru		
	2001	2006	2012
UE-15	26	26	25
UE-25	n.d.	28	26
UE-27	n.d.	n.d.	25
n.a. = niedostępny		źródło: tabela sporządzona przez autora	

Tabela 4: Obywatele europejscy deklarujący możliwość prowadzenia rozmowy w co najmniej dwóch językach innych niż ich język ojczysty. Procentowe wyniki

Sytuacja poprawi się w przyszłości, ale nie zmieni się radykalnie. Dane z trzeciej fali badania Eurobarometru (Komisja Europejska 2012a) pokazują, że młodzi ludzie, zwłaszcza osoby w wieku 15-24 lat, częściej znają dwa języki obce (37 %) niż osoby powyżej 55 roku życia (17 %). Rośnie odsetek uczniów uczących się co najmniej dwóch języków obcych. Odsetek uczniów na początku kształcenia średniego (poziom ISCED 3) w UE uczących się co najmniej dwóch języków obcych pozostaje stosunkowo stały, jak pokazano na rys. 2.

Ilustracja 2: odsetek uczniów uczących się co najmniej dwóch języków obcych w UE w latach 2000-2010 (źródło: Komisja Europejska, 2012c:39)

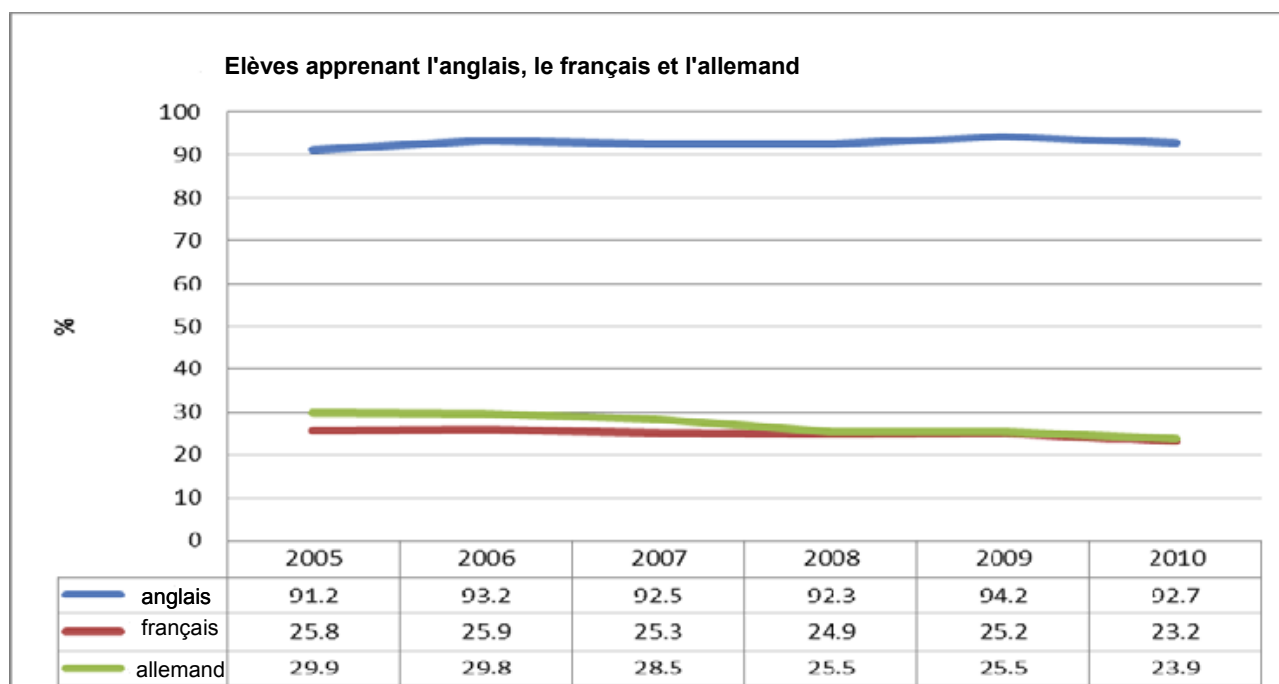
Najnowsze dane potwierdzają, że odsetek uczniów uczących się co najmniej dwóch języków obcych na poziomie ogólnym ISCED 3 w UE-28 pozostał praktycznie stały w latach 2009-2014 (Eurostat 2016). Przypomina się, że ISCED = ISCED jest Międzynarodową Standardową Klasyfikacją Kształcenia (zob. załącznik 6.1 i załącznik 6.2).

Jednak **nauka języków w obowiązkowym kształceniu samo w sobie nie gwarantuje, że większość uczniów uczy się ich dobrze**. Powszechnie wiadomo, że umiejętności językowe nie są zmienną dychotomiczną (np.: Wiem/nie wiem), ale raczej skomplikowane kontinuum, i że każda umiejętność podlega przestarzałości, jeśli nie jest wystarczająco używana. W niektórych okolicznościach podstawowy poziom wiedzy może być wystarczający (tj.możliwość zamówienia posiłku za granicą), ale w wielu innych kontekstach wymagany jest dobry, a nawet bardzo dobry poziom znajomości języków (i nagradzany na rynku pracy, zob. sekcja 2.1.1 powyżej). Dane z badania Eurobarometru z 2012 r. pokazują, że poziom kontroli różni się znacznie w zależności od obywateli. **Zdecydowana większość respondentów twierdzi, że posiada podstawowy lub średni poziom biegłości językowej**. Na przykład z tych, którzy mówią, że mają co najmniej trochę angielskiego, tylko 20 % uważa ich poziom za „bardzo dobry”. **W najbliższej przyszłości nie oczekuje się poprawy poziomu biegłości językowej**. Wyniki pierwszego europejskiego badania kompetencji językowych (Komisja Europejska 2012b) wykazały, że "wyniki nauki języków obcych w Europie są słabe: tylko czterech na dziesięciu uczniów osiąga poziom „niezależnego użytkownika” w pierwszym języku obcym, co odpowiada możliwości prowadzenia prostej rozmowy. Jednocześnie osiągnęła ten poziom w drugim języku obcym. Zbyt wielu uczniów – 14 % w przypadku pierwszego języka i 20 % w przypadku drugiego – nie osiąga poziomu "użytkownika podstawowego", co oznacza, że nie są w stanie posługiwać się bardzo prostym językiem, nawet z pomocą" (Komisja Europejska 2012 d:1). Podsumowując, dowody empiryczne wskazują, że **formuła LM+2 nadal nie jest rzeczywistością dla większości Europejczyków**. Mimo że w ciągu ostatnich dwudziestu lat osiągnięto znaczny i zachęcający postęp w dziedzinie

systemów edukacji, **wciąż pozostaje wiele do zrobienia.**

Jednak nawet jeśli większość Europejczyków (lub przynajmniej młodego pokolenia) potrafiła płynnie posługiwać się co najmniej dwoma językami obcymi, **LM+2 prawdopodobnie nie jest najlepszą polityką językową wspierającą mobilność i włączenie społeczne w tym samym czasie, chyba że towarzyszą im inne środki polityki językowej.** Sedno problemu jest następujące: Nikt nie może przewidzieć, jakie umiejętności językowe będą potrzebne w ich przyszłym życiu, i nie ma gwarancji, że języki obce nauczane przez uczniów podczas obowiązkowej nauki są dokładnie tym, czego potrzebują, gdy zdecydują się na przeprowadzkę za granicę w dorosłym życiu. Ponadto ludzie mogą poruszać się kilka razy w swoim życiu w różnych przedziałach czasowych (np. kilka miesięcy lub lat) i w różnych krajach. Zakres umiejętności językowych wymaganych od danej osoby nie jest zatem znany z wyprzedzeniem.

Jedną z możliwych reakcji poszczególnych osób (lub rodzin studentów) na rozwiązanie tego problemu jest inwestowanie w naukę powszechnie używanego języka, który może być używany jako język wehikularny w różnych krajach. W Europie rolę tę odgrywa głównie, ale nie wyłącznie, angielski. Angielski jest w rzeczywistości językiem obcym najczęściej używanym przez obywateli europejskich. Niemniej jednak z danych wynika, że język angielski nie uzyskał jeszcze statusu podstawowych kompetencji w Europie. Według danych opublikowanych w 2012 r. w badaniu Eurobarometr 38 % Europejczyków z UE-27 posługuje się językiem angielskim jako językiem obcym, a osiągnięty poziom kompetencji jest zazwyczaj pośredni lub niski. **Tylko 7 % obywateli UE deklaruje umiejętność mówienia po angielsku jako języku obcym na bardzo dobrym poziomie. Poziomy pośrednie i podstawowe są bardziej powszechne** (odpowiednio 17 % i 12 %). Innymi słowy, odsetek obywateli UE, którzy posługują się językiem ojczystym języka angielskiego lub posługują się nim płynnie, nie przekracza 21 % ludności. Istnieją duże różnice między państwami UE w tym zakresie (zob. dodatek 6.3). Sytuacja zmieni się w przyszłości, ale tylko w pewnym stopniu. W 2014 r. prawie 80 % dzieci z szkół podstawowych w UE-28 uczyło się języka angielskiego jako języka obcego (Eurostat 2016). Wykres 3 pokazuje, że ponad 90 % uczniów uczy się języka angielskiego na poziomie ISCED/ISCED 3 szkoły średniej II stopnia.

Rysunek 3: odsetek uczniów uczących się języka angielskiego, francuskiego i niemieckiego na poziomie ISCED/ISCED 3 (ogólne wykształcenie średnie II stopnia = szkoła średnia), 2005-2010, źródło: Komisja Europejska (2012 r.: 40)

W 2014 r. odsetek ten wyniósł 94,1 % (Eurostat 2016). Nie oznacza to jednak, że większość studentów studiujących angielski pozostała, aby stać się kompetentna. Wyniki pierwszego europejskiego badania umiejętności językowych (Komisja Europejska 2012 b) pokazują, że tylko 28 % studentów studiujących język angielski w ostatnim roku kształcenia średniego I stopnia (= kolegium, ISCED/ISCED 2) lub drugiego roku kształcenia średniego II stopnia (= liceum, ISCED/ISCED 3) osiąga poziom B2 europejskiego systemu opisu kształcenia językowego (CEFR). **Pomimo ogromnych inwestycji w nauczanie języka angielskiego w systemie edukacji, dwujęzyczność nie jest spodziewana w najbliższej przyszłości. W rezultacie nadal nie ma wspólnego języka, który jest powszechnie używany na dobrym poziomie lub doświadczany przez zdecydowaną większość obywateli europejskich.**

Jak zauważono na początku tej sekcji, biegłość w języku urzędowym danego kraju zwiększa prawdopodobieństwo migracji do tego kraju. W związku z tym polityka językowa mająca na celu promowanie języka angielskiego jako zwykłego języka wehikularnego w Europie jest zasadniczo bardziej skłonna promować mobilność do krajów anglojęzycznych niż do innych Europejczyków. Skutki tej asymetrii dla europejskiego rynku pracy nie zostały jeszcze szczegółowo zbadane⁹.

Warto jednak zauważyć, że włączenie niekoniecznie byłoby łatwiejsze, gdyby wszyscy Europejczycy mieli wspólny drugi język. Powszechnie wiadomo, że komunikacja nie obejmuje zwykłego przekazywania informacji. Angielski może być przydatny do dostępu do programów szkolnictwa wyższego w dużych miastach, takich jak Mediolan czy Berlin, a być może do znalezienia pracy w bankach lub firmach IT z siedzibą w tych miastach. Ale to prawdopodobnie nie wystarczy, aby w pełni zintegrować się ze społeczeństwami, w

9 Ogólna dyskusja na ten temat na szczeblu globalnym znajduje się w Van Parijs (2000 r.).

których odpowiednio włoski i niemiecki są nadal dominującymi językami lokalnymi. Dopóki umiejętności językowe w danym momencie mogą być postrzegane jako zasoby kapitału ludzkiego, języki są używane w różnych szczególnych sytuacjach, a w niektórych kontekstach niektóre języki są bardziej przydatne lub bardziej odpowiednie niż inne. Nawet jeśli dana osoba deklaruje znajomość określonego języka obcego, nie oznacza to, że często używa tego języka (lub jest entuzjastycznie używany) czy biernie. Na przykład ludzie mieszkający w dużych miastach na kontynencie mogą średnio dobrze znać język angielski, ale niekoniecznie są skłonni do zmiany języka angielskiego za każdym razem, gdy jest obecny zagraniczny kolega lub przyjaciel. Wyboru tego nie należy interpretować, przynajmniej a priori, jako szowinistycznego nacjonalizmu. Preferowanie interakcji w dominującym języku lokalnym może wynikać z uzasadnionych powodów, takich jak potrzeba odczuwania „w domu” lub chęć unikania lub minimalizowania niepewności językowej. Mobilność oznacza, że coraz częstsze stają się interakcje z obcokrajowcami zarówno w pracy, jak i w życiu prywatnym. To z kolei zwiększa liczbę i częstotliwość sytuacji, w których konieczne byłoby posługiwanie się językiem wehikularnym. Ale ludzie niekoniecznie są skłonni zaakceptować tę zmianę. Jednym z możliwych negatywnych skutków (lub „kosztów” w bardzo ogólnym znaczeniu) może być pojawienie się „równoległych społeczeństw”, w których miejscowi mieszkańcy i cudzoziemcy (lub emigranci) żyją w oddzielnych społecznościach i sieciach. W niektórych przypadkach, zwłaszcza w szkolnictwie wyższym, to już się dzieje¹⁰.

W związku z tym ani LM+2, ani sam angielski nie mogą być sposobem na rozwiązanie napięcia między mobilnością a integracją. Mogą one oczywiście stanowić część rozwiązania, ale należy wdrożyć inne formy polityki językowej. Na przykład **nauka języków „na żądanie” powinna stać się łatwiejsza, a przede wszystkim tańsza**. Poprzez naukę języków „na żądanie” mamy na myśli możliwość rzeczywistej nauki języka przed wyjazdem za granicę i/lub bezpośrednio po przyjeździe do kraju przyjmującego. Użytecznym przykładem jest internetowe wsparcie językowe (OLS) stworzone przez Komisję Europejską dla studentów programu Erasmus¹¹. **Jednym z wyzwań stojących przed UE w nadchodzących latach jest opracowanie polityki językowej umożliwiającej z jednej strony czerpanie korzyści z mobilności, a z drugiej strony ograniczenie negatywnego wpływu mobilności na integrację** (Grin i in. 2014). Powrócimy do tego punktu w sekcji 3, aby pokazać, w jaki sposób Komisja zajmuje się tą kwestią.

2.2.2 Integracja migrantów

Kwestia umiejętności językowych migrantów stała się w Europie szeroko dyskutowaną kwestią. Wiele państw UE wymaga od obywateli spoza Europy nabycia lub sprawdzenia swoich umiejętności językowych w języku urzędowym kraju przyjmującego w celu uzyskania zezwolenia na pobyt lub obywatelstwa (zob. Pulinx, Van Avermaet i Extramiana

10 Na przykład widzimy pojawienie się sieci interakcji między krajowymi i międzynarodowymi studentami studiującymi w języku angielskim poza Wielką Brytanią lub Irlandią (Priegnitz 2014).

11 Na przykład, aby osiągnąć poziom biegłości języka angielskiego równy poziomowi B2 CEFR, przeciętny uczeń potrzebuje około 500-600 godzin nauki z przewodnikiem na poziomie początkującym. Oznacza to przeznaczanie 20 godzin tygodniowo na naukę języków przez prawie 30 tygodni (lub 7,5 miesiąca) (źródło <https://support.cambridgeenglish.org/hc/en-gb/articles/202838506-Guided-learning-hours>). Oczywiście istnieje szereg czynników, które mogą mieć wpływ na czas potrzebny na osiągnięcie danego poziomu umiejętności językowych (np. wiek, indywidualny talent, powinowactwo między językiem docelowym a językiem ojczystym uczącego się itp.). Ten prosty przykład pokazuje jednak, że wspieranie intensywnej nauki języków przed wyjazdem za granicę (np. trzy miesiące) i bezpośrednio po przeprowadzce (np. 4,5 miesiąca, a nawet mniej, jeśli pobyt za granicą przyspieszy proces uczenia się) może mieć pozytywny wpływ na włączenie nowych osób w dłuższej perspektywie czasowej.

2014). Biegłość w języku lokalnym jest często postrzegana jako warunek integracji społecznej i gospodarczej. Dowody empiryczne przemawiają za tym poglądem, chociaż wielu wskazuje, że biegłość językowa jest koniecznym (lecz niewystarczającym) warunkiem integracji. Ogólnie rzecz biorąc, **biegłość w języku (lub językach) kraju przyjmującego ma pozytywny wpływ na dochody migrantów z pracy w przedziale od 5 % do 35 %** (zob. Adserà i Pytliková, 2016; Zob. również przegląd Chiswick i Millera, 2014 r.), np. 27 % w Hiszpanii (Budria i Swedberg 2012), 7,3 % w Niemczech (Dustmann 1994) i 21-23 % w Zjednoczonym Królestwie (Dustmann i Fabbri 2003). Biegłość w języku urzędowym ma **pozytywny wpływ na szanse imigrantów na zatrudnienie** (zob. Aldashev i in. 2009 dla Niemiec, Leslie i Lindley 2001 dla Zjednoczonego Królestwa oraz Rendon 2007 dla Katalonii). W różnych państwach UE migranci spoza UE zgłaszający dobre lub bardzo dobre umiejętności w języku urzędowym kraju przyjmującego częściej niż osoby zgłaszające brak znajomości języka lokalnego lub tylko odpowiedni poziom (Gazzola 2016, nadchodzący). Powiązane pytanie dotyczy wpływu braku umiejętności językowych na wyniki edukacyjne dzieci migrantów. **Studenci ze środowisk imigrantów osiągają konsekwentnie gorsze wyniki niż studenci krajowi**. Niedostateczna znajomość języka wykładowego jest często wymieniana jako jeden z powodów (choć niekoniecznie najważniejsza) dla tego wyniku (Komisja Europejska 2008b). Zjawisko migracji nasiliło się w ostatnich latach. Na przykład w 2009 r. 9,3 % 15-latków należało do rodzin imigrantów w UE, a około połowa studentów pochodzenia migrantów posługuje się językiem innym niż język nauczania w domu (Komisja Europejska 2012d 13).

2.3 Instytucje wielojęzyczne

Trzecim ogólnym celem określonym w MES jest promowanie skutecznego i integracyjnego sposobu zarządzania wielojęzyczną komunikacją w ponadnarodowej demokracji. Unijna polityka językowa (lub „system językowy”) opiera się na formalnej równości 24 języków urzędowych i roboczych¹². Wybór ten doprowadził do intensywnej debaty na temat jego kosztów, zalet i wad. System językowy UE został przeanalizowany przez różnych autorów i naukowców i nie jest możliwe przedstawienie tej literatury w tym miejscu. Przydatne jest jednak przedstawienie niektórych danych liczbowych opartych na oficjalnych danych. Dostępność danych na temat europejskich umiejętności językowych w badaniach Eurobarometru (2001, 2006 i 2012) oraz w dwóch falach badania dotyczącego edukacji dorosłych AES opublikowanego przez Eurostat w 2011 i 2013 r. umożliwiła naukowcom publikowanie różnych artykułów empirycznych na temat skuteczności systemu językowego UE.

2.3.1 Skuteczność i sprawiedliwość systemu językowego UE

W literaturze skuteczność systemu językowego UE, przynajmniej w odniesieniu do jego komunikacji zewnętrznej, jest zazwyczaj mierzona wskaźnikiem zwanym wskaźnikiem wykluczenia językowego (= brak praw wyborczych w języku angielskim = DR), wskaźnikiem wprowadzonym przez Ginsburgha i Webera (2005 r.). Wskaźnik wykluczenia definiuje się jako odsetek obywateli lub rezydentów, którzy nie posługują się żadnym językiem urzędowym jako językiem ojczystym lub językiem obcym. Odsetek ten odpowiada udziałowi obywateli (lub rezydentów), którzy nie mogą zawierać oficjalnych dokumentów UE – np. rozporządzeń, treści posiedzeń plenarnych Parlamentu Europejskiego przekazywanych za pośrednictwem internetu oraz stron internetowych instytucji UE – chyba że znajdą oni inne rozwiązania, takie jak płacenie tłumaczenia

¹² Opis systemu językowego UE, zob. m.in. Phillipson (2003), Ammon (2015:730-833), Hanf i in. (2010:81-162), Van des Jeught(2015)

pisemnego lub ustnego lub zwrócić się o pomoc znajomemu lub krewnemu. Im niższy wskaźnik wykluczenia, tym większa skuteczność systemu językowego. Oczywiście wskaźnik wykluczenia jest przybliżonym wskaźnikiem potencjalnego udziału obywateli w działaniach UE, ponieważ opiera się na uproszczonym postrzeganiu języka jako środka przekazywania informacji. Chociaż powszechnie wiadomo, że wartość przypisywana językom znacznie przekracza ich wartość komunikacyjną, wskaźnik wykluczenia ma niewątpliwą zaletę, że jest wymierny i porównywalny. Stanowi to empiryczną podstawę do publicznej dyskusji na temat systemu językowego UE.

Autorzy stosują różne rodzaje wskaźników wykluczenia językowego. Najprostszą definicją jest odsetek obywateli, którzy nie mówią w języku urzędowym. Wskaźnik ten nazywa się **bezwzględną stawką wykluczenia z cła** (ADR = TAED) i stanowi pierwsze przybliżenie odsetka ludności potencjalnie wyłączonej z komunikacji z instytucjami UE. Niekiedy bezwzględny wskaźnik wykluczenia definiuje się jako odsetek ludności, która albo nie posługuje się żadnym z języków urzędowych, albo posługuje się tylko jednym z nich na poziomie podstawowym. Używamy skrótu ADR, aby odnieść się do tej alternatywnej definicji. Jednak porównanie rodzimych użytkowników języka z osobami, które zgłaszają jedynie uczciwy lub średni poziom znajomości języka, byłoby ryzykowne. W rezultacie naukowcy opracowali inne definicje wskaźnika wykluczenia praw, które uwzględniają różnice w biegłości językowej. RDR = **względny wskaźnik pozbawiania praw wyborczych** (na przykład) definiuje się jako odsetek obywateli, którzy nie są rodzimymi użytkownikami języka urzędowego ani nie posługują się nim na odpowiednim poziomie¹³. Względny wskaźnik wykluczenia odzwierciedla pogląd, że poziom znajomości podstawowego lub pośredniego języka obcego nie wystarcza do udziału w działaniach UE bez zbyt dużego wysiłku i stawia Cię na równi z native speakerami.

Autorzy zazwyczaj porównują cztery alternatywne systemy językowe. Pierwszym z nich jest status quo (równość języków urzędowych). Druga opcja to system językowy obejmujący tylko sześć największych języków urzędowych w UE pod względem native speakerów, tj. angielski, francuski, niemiecki, włoski, polski i hiszpański. Trzecią alternatywą jest trójjęzyczny system językowy oparty na angielskim, francuskim i niemieckim, podczas gdy ostatnią opcją jest polityka językowa w języku angielskim. Należy zauważyć, że w praktyce te cztery systemy językowe są już stosowane. **Chociaż oficjalne dokumenty muszą być tłumaczone na wszystkie języki urzędowe UE, wiele niewiążących prawnie dokumentów** (np. różnych stron internetowych Komisji) **jest dostępnych tylko w ograniczonej liczbie języków**. Na przykład w 2014 r. 14 z 33 dyrekcji generalnych Komisji (DG) opublikowało swoją stronę internetową wyłącznie w języku angielskim, 8 dyrekcji generalnych w języku angielskim, francuskim i niemieckim, jedna dyrekcja generalna w 11 językach oraz 10 dyrekcji generalnych w 24 lub 23 językach urzędowych (Gazzola 2014 b: 249-250). W tabeli 5 przedstawiono szacunkowe wskaźniki wykluczenia językowego wynikające z czterech właśnie opisanych systemów językowych. Dane pochodzą z pięciu różnych badań. W miarę możliwości w tabeli 5 przedstawiono trzy definicje wskaźników wykluczenia: ADR, ADR2 i RDR.

¹³ W badaniu Eurobarometr zwrócono się do uczestników o ocenę ich zdolności przy użyciu prostej skali na 3 poziomach – bardzo dobrych, dobrych i podstawowych - ale poziomy te nie zostały formalnie określone. Wręcz przeciwnie, umiejętności językowe AES są oceniane za pomocą deskryptorów, tj. odpowiednich ("Mogę zrozumieć i stosować najczęstsze wyrażenia codzienne s. Używam języka w odniesieniu do znanych rzeczy i sytuacji), dobrze ("Mogę zrozumieć podstawowe elementy jasnego języka i tworzyć proste teksty. Mogę opisać doświadczenia i wydarzenia i komunikować się dość płynnie,), i kompetentny ("Mogę zrozumieć szeroki zakres wymagających tekstów i używać języka elastycznie. Jestem prawie całkowicie biegła w języku).

Względny wskaźnik wykluczenia zapewnia najbardziej konwencjonalne szacunki wykluczenia językowego, ponieważ zakłada, że mieszkańcy mają dużą potrzebę znajomości języków, aby zrozumieć dokumenty UE i uczestniczyć w sprawach UE bez większych trudności.

Badanie	System językowy										
	Tylko w języku angielskim			3 języki			6 języków			pełna wielojęzyczność	
	ADR	ADR2	RDR	ADR	ADR2	RDR	ADR	ADR2	RDR	ADR	RDR
1. Ginsburg i Weber (2005), UE-15	43	—	—	19	—	—	4				
2. Firdmuc, Ginsburg oraz Weber (2010), UE-27		62,6	—	—	37,8	—	—	16,4	—	—	—
3. Gazzola i Grin (2013), UE-27	50	62	79	—	—	—	—	—	—	0	0
4. Gazzola (2014), EU24	49	—	81	28	—	55	12	—	26	0	4
5. Gazzola (2016), UE-25	45	65	79	26	39	49	8	14	19	0	4
Wyniki netto. Nie ma podwójnego liczenia, tj. osoba, która zna język angielski i francuski, liczy się tylko raz.											
Źródło: Gazzola (2016)											

Tabela 5: wskaźnik wykluczenia językowego w UE. Procentowe wyniki

W pierwszym badaniu przeprowadzonym przez Ginsburga i Webera (2005 r.) wykorzystano dane Eurobarometru (2001 r.) i dokonano oceny ADR w UE-15. W badaniu tym system językowy oparty na sześciu językach obejmuje niderlandzki zamiast polski. Wykorzystanie danych z drugiej fali badania Eurobarometru (2006) na temat umiejętności językowych obywateli UE w wieku co najmniej 15 lat, FIDRMUC, Ginsburgh i Weber (szacunkowe ADR 2 z 2010 r. dla UE-27. Gazzola i Grin (2013 r.) szacują różne wskaźniki wykluczenia dla UE-27 na podstawie danych z fali Eurobarometru z 2012 r. Gazzola (2014b) bada wskaźniki wykluczenia językowego dorosłych rezydentów (w tym stałych rezydentów pochodzenia zagranicznego) w 24 państwach UE z wykorzystaniem danych z pierwszej fali ESA/EAA (2011). W AES/EAA dorośli są definiowani jako osoby w wieku 25-64 lat. Z powodu braku danych wykluczamy Chorwację, Maltę, Luksemburg, Irlandię i Niderlandy. Ponadto Gazzola (2016 r.) szacuje wskaźniki wykluczenia dorosłych rezydentów w 25 państwach UE (Chorwacja, Rumunia i Niderlandy są wyłączone z powodu braku wiarygodnych i adekwatnych danych), korzystając z drugiej fali ESA (2013 r.). Na przykład wyniki badania 5 należy interpretować w następujący sposób: 45 % mieszkańców 25 badanych krajów nie zna języka angielskiego, 65 % respondentów albo nie zna języka angielskiego, albo posługuje się nim tylko na uczciwym poziomie; 79 % nie posługuje się językiem angielskim lub zna go na uczciwym lub średnim poziomie (lub odwrotnie, tylko 21 % respondentów jest językiem ojczystym lub kwalifikowanym jako język obcy). Na przykład, gdyby język angielski, francuski i niemiecki były jedynymi językami urzędowymi w UE, w zależności od zastosowanego wskaźnika odsetek mieszkańców od 26 % do 49 % w 25 krajach objętych badaniem byłby wykluczony pod względem językowym. ADR wynikający z systemu w pełni wielojęzycznego byłby zerowy,

natomiast RDR wyniosłby 4 %. Wynika to z obecności różnych mniejszości, które nie mają zbyt dobrych umiejętności językowych w języku urzędowym kraju, w którym zamieszkują (np. mniejszość rosyjskojęzyczna w krajach bałtyckich lub mniejszość arabskojęzyczna we Francji).

Chociaż w pięciu badaniach wykorzystano różne zbiory danych i przeanalizowano różne grupy państw, szacunki są dość podobne, a wyniki są zbieżne z tymi samymi wnioskami. Jednojęzyczna polityka językowa oparta na anglojęzycznym lub trójjęzycznym systemie językowym, która obejmowałaby język angielski, francuski i niemiecki, wykluczałaby duży odsetek obywateli UE z komunikowania się z UE. Stosowanie sześciu języków zmniejszyłoby wskaźnik wykluczenia językowego, ale tylko w pewnym stopniu. **Wielojęzyczność jest najskuteczniejszym systemem językowym spośród czterech przeanalizowanych rozwiązań alternatywnych.**

Należy zauważyć, że wyniki przedstawione w tabeli 5 są wartościami średnimi dla UE jako całości lub dla dużego podzbioru. **Istnieją duże różnice między państwami** w świetle wskaźnika wykluczenia wynikającego z systemu językowego jednojęzycznego lub polityki językowej opartej na trzech lub sześciu językach. Oczywiście wskaźnik wykluczenia jest bardzo niski w krajach, które mają wspólny język z UE, podczas gdy w innych krajach jest on wyższy (a czasami znacznie wyższy) (zob. załącznik 6.4).

Ponadto badania pokazują, że **osoby znajdujące się w niekorzystnej sytuacji społecznej i ekonomicznej są zazwyczaj mniej podatne na posługiwanie się językami obcymi, a zatem są bardziej narażone na negatywne skutki, jeśli UE przestanie używać swojego języka ojczystego lub pierwszego języka kształcenia** (Gazzola 2014b, 2016). Na przykład w 25 krajach badanych w piątym badaniu wymienionym w tabeli 5 17 % mieszkańców, którzy pomyślnie ukończyli studia wyższe, nie posiada znajomości języka angielskiego, w porównaniu z 47 % osób, które ukończyły tylko wykształcenie średnie. Około 21 % respondentów pracujących nie zna języka angielskiego, francuskiego lub niemieckiego, czy to języka obcego, ani ojczystego, ale 41 % osób bezrobotnych. WE Francji około trzech czwartych osób w 10 % najwyższych dochodów mówi nieco po angielsku, podczas gdy tylko jedna trzecia osób z niższym 10 % dochodów robi to. WE Włoszech osoby w decyle o wyższych dochodach dwukrotnie częściej posługują się językiem angielskim jako językiem obcym niż osoby o niższych dochodach.

Gwałtowny spadek liczby języków urzędowych UE miałby zatem dwa negatywne konsekwencje. Po pierwsze, stworzyłoby to znaczne nierówności między obywatelami mieszkającymi w kraju, którego językiem ojczystym lub podstawowym językiem kształcenia jest język urzędowy UE, a większością obywateli mieszkających w krajach, które nie mają języka urzędowego wspólnego z UE. Po drugie, porzucenie wielojęzyczności miałoby skutek regresywny, ponieważ byłoby to szczególnie szkodliwe dla grup społecznych znajdujących się w niekorzystnej sytuacji, grup społecznych najmniej wykształconych, osób o niższych dochodach i bezrobotnych. Należy podkreślić, że nie tylko ogólne zmniejszenie liczby języków prowadziłoby do wykluczenia. **Nawet zmniejszenie liczby obszarów używania języków urzędowych miałoby podobne skutki.**

Chociaż nie jest możliwe nadanie wartości pieniężnej korzyściom płynącym z wielojęzycznego systemu językowego, analiza wskaźników wykluczenia wyjaśnia korzyści płynące z wielojęzyczności pod względem skuteczności komunikacji UE i jej skutków dystrybucyjnych. Należy przypomnieć, że instytucje UE wydają około 1,1 mld EUR na usługi językowe. Stanowi to mniej niż 1 % budżetu instytucji UE i mniej niż 0,009 % europejskiego PKB (Gazzola i Grin 2013).

2.3.2 Wielojęzyczność europejska po brexicie

Po referendum z dnia 23 czerwca 2016 r. Zjednoczone Królestwo postanowiło opuścić Unię Europejską. Negocjacje mające na celu sformalizowanie wystąpienia Zjednoczonego Królestwa z UE mogą trwać do dwóch lat, a my nie wiemy, jak będzie wyglądać przyszłość UE. Ponadto nie można przewidzieć, czy Szkocja, w której większość głosowała za pozostaniem w UE, podejmie decyzję o oddzieleniu się od Zjednoczonego Królestwa. W związku z tym każda próba opisu systemu językowego UE po brexicie jest z konieczności hipotetyczna. Ze względu na brak lepszych danych obliczamy ADR i RDR, wykluczając Wielką Brytanię ze wszystkich krajów. Po opuszczeniu Zjednoczonego Królestwa angielski będzie językiem ojczystym jedynie niewielkiej mniejszości ludności nowej UE-27 (głównie irlandzkiej i brytyjskiej mieszkającej na kontynencie). Jaki wpływ może mieć ta zmiana na system językowy Unii Europejskiej? Niektórzy mogą być skłonni powiedzieć, że brexit rozwiązuje kwestię sprawiedliwości i skuteczności w komunikacji UE. Język angielski stałby się jedynym językiem urzędowym Unii, obniżając koszty tłumaczenia i stawiając wszystkich na równi w zakresie komunikacji między instytucjami europejskimi a obywatelami. Dane przedstawiają jednak inny obraz. **Brexit prawdopodobnie zwiększy znaczenie wielojęzycznego systemu językowego.** W tabeli 6 przedstawiono bezwzględne i względne wskaźniki wykluczenia związane z jednojęzycznym (ogólnoangielskim) systemem językowym oraz trójjęzycznym systemem językowym (angielski, francuski i niemiecki) po brexicie. Wykorzystujemy dwa różne zbiory danych, tj. falę Eurobarometru z 2012 r. i drugą falę badania edukacji dorosłych (2013).

Wyniki są zbieżne z tym samym wnioskiem. Polityka językowa „wszystkoangielska” wykluczałaby ponad 50 % ludności UE bez Zjednoczonego Królestwa i utrudniałaby komunikację 90 % obywateli, zwłaszcza tych o niskim poziomie wykształcenia i stosunkowo niskim poziomie dochodów. W rzeczywistości tylko 10 % ludności mówi po angielsku jako języku ojczystym lub bardzo dobrze i w języku obcym. Oznacza to, że tylko 10 % Europejczyków miałoby dostęp do dokumentów UE bez zbyt dużego wysiłku. Używanie trzech języków spowodowałoby również znaczne wykluczenie. Jedna trzecia obywateli europejskich byłaby całkowicie wykluczona z komunikacji z UE, a ponad połowa miałaby trudności z dostępem do dokumentów UE.

Zestaw krajów i danych	System językowy			
	wszystkie angielskie		Angielsko-francusko-niemiecki	
	ADR	RDR	ADR	RDR
UE-26° (Eurobarometr 2012)	56	90	36	58
UE-24* (badanie dotyczące edukacji dorosłych w 2013 r.)	51	90	30	56
° UE-26 = UE-28 minus Zjednoczone Królestwo i Chorwacja ze względu na brak danych. Obywatele europejscy w wieku co najmniej 15 lat, liczba spostrzeżeń 26751				
* UE-24 = UE-28 minus Zjednoczone Królestwo, Chorwacja, Rumunia i Niderlandy ze względu na brak odpowiednich danych. Mieszkańcy UE w wieku od 25 do 65 lat, liczba uwag 166 311				
Źródło: tabela sporządzona przez autora				

Tabela 6: wskaźnik wykluczenia językowego w UE po brexicie. Procentowe wyniki.

Porównaj stawki wykluczenia z cła w tabeli 6 z stawkami przedstawionymi w tabeli 5. **Po brexicie wzrośnie wskaźnik wykluczenia językowego związany z jednojęzyczną lub trójjęzyczną polityką.** Podkreśla to znaczenie wielojęzycznego podejścia do komunikacji zewnętrznej UE.

3 Wdrożenie MES

Najważniejsze wyniki:

- Niewiele sprawozdań dotyczy wdrażania gospodarki rynkowej na szczeblu unijnym i krajowym, a dostępne dane nie są wystarczające do przeprowadzenia kompleksowej oceny gospodarki rynkowej.
- Pierwsze europejskie badanie umiejętności językowych jest jednym z najważniejszych osiągnięć MES.
- W ramach programu „Uczenie się przez całe życie” sfinansowano różne projekty mające na celu wspieranie nauki języków obcych, ale brak jasnych wskaźników rezultatu nie pozwala na ocenę ostatecznych skutków tych projektów w porównaniu z umiejętnościami językowymi uczestników.
- Internetowe wsparcie językowe (OLS) zapewniane przez Komisję Europejską studentom programu Erasmus jest obiecującym narzędziem wspierania nauki języków obcych i samooceny umiejętności językowych.
- Europejski Fundusz Społeczny został wykorzystany na szkolenia językowe mające na celu poprawę szans na zatrudnienie i integrację imigrantów, ale brakuje nam danych na temat kwoty środków zainwestowanych na ten cel oraz osiągniętych skutków społeczno-gospodarczych.
- Różne środki wdrożone przez Komisję w odpowiedzi na zalecenia dotyczące gospodarki rynkowej obejmowały publikację dokumentów, stron internetowych i sprawozdań mających na celu podnoszenie świadomości na temat korzyści płynących z różnorodności językowej i nauki języków w społeczeństwie i gospodarce.
- Większość środków podjętych przez Komisję w dziedzinie tłumaczeń pisemnych i ustnych jest ukierunkowana i istotna. Opracowany przez Komisję Europejską „Machine translation for public administrative system = MT@ED” jest użytecznym narzędziem przydatnej komunikacji transgranicznej między instytucjami publicznymi.
- Podjęto niewiele inicjatyw mających na celu promowanie zewnętrznego wymiaru wielojęzyczności.

W tej części sprawozdania Trybunał podsumował działania podjęte przez Komisję w celu wdrożenia MES. Zgodnie z naszą wiedzą *sprawozdanie z wdrażania rezolucji Rady z dnia 21 listopada 2008 r. w sprawie europejskiej strategii wielojęzyczności – odtąd sprawozdanie zrealizacji* - (Komisja Europejska 2011f) jest jedynym oficjalnym dokumentem poświęconym konkretnie wdrażaniu MES przez Komisję. Na szczeblu UE nie ma dokumentu podsumowującego działania podjęte przez państwa członkowskie (jeżeli takie istnieją). Inne dowody, które mogą mieć znaczenie dla oceny MET, przedstawiono w dwóch dokumentach roboczych opublikowanych przez Komisję w 2008 r. i 2011 r. (Komisja Europejska 2008d, 2011 a). Na koniec należy wspomnieć o sprawozdaniu pt. *„Wielojęzyczność: między celami polityki a realizacją”* oraz załączniki doniej, opublikowane w 2008 r. przez Parlament Europejski (Cullen i in., 2008a, 2008b). Niniejsze sprawozdanie zawiera przydatne informacje na temat realizacji planu działania na lata 2004-2006 (Komisja Europejska 2003). Jego znaczenie dla oceny gospodarki rynkowej jest jednak ograniczone.

W niniejszej sekcji podsumowano dostępne dowody dotyczące wdrażania MET na

podstawie *sprawozdania zrealizacji*, zaktualizowano jego wyniki o dodatkowe źródła¹⁴ oraz, w miarę możliwości, przedstawiono ogólną ocenę inicjatyw Komisji w świetle pojęć wyjaśnionych w sekcji 1.2 oraz wyników przedstawionych w sekcji 2. Inicjatywy przedstawiane są zgodnie z kolejnością zaleceń MES. Podsumowanie znajduje się w tabeli 7 na końcu niniejszej sekcji.

3.1 Spójność społeczna, dialog międzykulturowy i integracja europejska

W odniesieniu do pierwszego priorytetu gospodarki społecznej (tj. „promowania wielojęzyczności w celu wzmocnienia spójności społecznej, dialogu międzykulturowego i integracji europejskiej”) w sprawozdaniu z realizacji wymieniono dwa rodzaje inicjatyw. Pierwsza składa się z **różnych publikacji, w tym stron internetowych¹⁵, podręczników i raportów na ten temat**. Niektóre z tych publikacji dotyczą potrzeb językowych dzieci migrantów i mniejszości. W 2009 r. Komisja opublikowała badania Eurydice dotyczące integracji dzieci imigrantów w szkołach (Komisja Europejska w 2009 r.). W niniejszym sprawozdaniu przedstawiono działania podjęte przez nie w celu promowania komunikacji z rodzinami imigrantów i nauczania dzieci imigrantów języków pochodzenia. Temat ten wzrósł w ostatnich latach, co doprowadziło do publikacji różnych sprawozdań (np. ICF Consulting Services 2015).

Druga inicjatywa została uruchomiona w 2009 r., kiedy to Komisja utworzyła **platformę społeczeństwa obywatelskiego promującą wielojęzyczność dialogu międzykulturowego**. W 2011 r. platforma opracowała sprawozdanie zawierające różne zalecenia. Jednym z wyników prac nad platformą był projekt Poliglotti4.eu (2011-2013). Na stronie internetowej projektu gromadzone są m.in. informacje na temat głównych czynników motywacyjnych i hamujących wielojęzyczność, różnych katalogów dobrych praktyk w zakresie zarządzania wielojęzyczną komunikacją, katalogu narzędzi wielojęzyczności oraz różnych przykładów dobrych praktyk w zakresie wdrażania polityki wielojęzyczności przez władze lokalne i regionalne. Ostatnie sprawozdanie¹⁶ z projektu *Poliglotti4.eu* zostało opublikowane w 2012 r. Zawiera ono informacje na temat wyników i konsekwencji projektu. Wyniki tych działań mierzy się za pomocą informacji publikowanych na stronie internetowej (np. wykaz książek na temat wielojęzyczności i niektóre przykłady dobrych praktyk), natomiast konsekwencje ocenia się pod względem liczby odwiedzin na stronie internetowej w ciągu miesiąca. W czerwcu 2012 r. oficjalnie uruchomiono platformę w celu dalszego promowania wielojęzyczności w UE, ale pod koniec 2015 r. Komisja Europejska postanowiła nie przedstawiać nowego mandatu.

Oba zestawy środków mają na celu podniesienie świadomości na temat korzyści płynących z nauki języków obcych i różnorodności językowej w ogóle, ale **trudno jest ocenić ich ostateczny wpływ na promowanie spójności społecznej, dialogu międzykulturowego i integracji europejskiej bez jasnych wskaźników i danych**. Inicjatywy Komisji w tej dziedzinie są istotne (zob. sekcja 2.2 powyżej), ale brak wyraźnych sprawozdań z oceny Komisji nie pozwala nam wyciągnąć jasnego wniosku.

14 Dalsze informacje na temat wdrażania przedstawiono wniedawnym badaniu przeprowadzonym przez Saville'a i Gutierrez Eugenio (2016). Badanie to zostało jednak opublikowane dokładnie w tym samym czasie co nasze badanie. W związku z tym nie można było w pełni uwzględnić jego treści.

15 Niektóre z tych opublikowanych stron internetowych nie są już dostępne online.

16 Zob. http://poliglotti4.eu/php/about/index.php?doc_id=73&lg=en

3.2 Nauka języków przez całe życie

Drugi priorytet gospodarki rynkowej dotyczy uczenia się języków przez całe życie. Należy przypomnieć, że edukacja nie należy do kompetencji UE i że zakres działań w tej dziedzinie ogranicza się do ułatwienia koordynacji między edukacją i bezpośredniego wsparcia finansowego dla projektów związanych z nauką języków.

Od 2008 r. w tej dziedzinie podjęto szereg ważnych działań. W 2008 r. Komisja zainicjowała plan **badania w celu sprawdzenia poziomu biegłości studentów w różnych językach obcych**. Pierwsze europejskie badanie umiejętności językowych opublikowano w 2012 r. (Komisja Europejska 2012b). W badaniu zbadano w kilku krajach europejskich poziom kompetencji w różnych językach obcych (zwłaszcza w języku angielskim, a czasem francuskim) w reprezentatywnej próbie 53 000 uczniów w ostatnim roku kształcenia średniego I stopnia (= gimnazjum, 3.^{klasa}) lub w drugim roku kształcenia średniego II stopnia (= szkoła średnia, klasa 1e). **Ważnym osiągnięciem jest opracowanie badania transeuropejskiego z wykorzystaniem znormalizowanych kryteriów w celu sprawdzenia umiejętności językowych uczniów**, ponieważ stanowi ono wspólną podstawę monitorowania postępów (jeśli takie istnieją) osiągniętych w wyniku realizacji celów barcelońskich (tj. LM +2).

UE sfinansowała różne projekty dotyczące uczenia się przez całe życie, głównie w ramach programu „Uczenie się przez całe życie” (LPP- 2007-2013). Sprawozdanie z realizacji zawiera pewne dane liczbowe dotyczące kwoty środków wydanych na działania związane z językami. Program LPP dysponuje budżetem w wysokości prawie 7 mld EUR i sfinansował szeroki zakres wymian, wizyt studyjnych i działań sieciowych. W latach 2007-2011, w ostatnim roku, za który dane liczbowe są dostępne w *sprawozdaniu zrealizacji*, Komisja wydała około 50 mln EUR rocznie na działania związane z językami. Załóżmy, że całkowity budżet LL P jest również rozdzielany w ciągu siedmiu lat trwania programu (przynoszą one 1 mld EUR rocznie). Przy tym założeniu **około 5 % budżetu programu „Uczenie się przez całe życie” przeznaczono na działania związane z językami**. Odpowiada to wkładowi środków polityki językowej wdrożonych przez Komisję (zob. rys. 1), ale dostępne są niewiele dokładnych danych na temat wyników i skutków takich środków. Bez takich danych nie można ocenić rzeczywistego wpływu LPP

W *sprawozdaniu zrealizacji* wskazano, że w latach 2007-2010 spośród kluczowego działania 2 „Języki” wybrano łącznie 87 projektów wielostronnych, 17 sieci i 8 środków towarzyszących (działanie to było również finansowane z programu „Uczenie się przez całe życie” przez całe życie). Kluczowe działanie 2 „uznało znaczenie różnorodności językowej i nauki języków, aby zapewnić obywatelom europejskim lepsze możliwości zawodowe i osobiste przez całe życie. Celem tego kluczowego działania było zwiększenie świadomości tego znaczenia nie tylko wśród studentów i kadry edukacyjnej, ale także w szerszym społeczeństwie” (Saville i Gutierrez Eugenio 2016:22). Całkowita kwota przyznanych środków wyniosła 39 mln EUR (Komisja Europejska 2011a). W latach 2011-2013 akcja 2 sfinansowała 10 sieci wielostronnych, 8 środków towarzyszących i 62 projekty wielostronne¹⁷.

Ponadto wydano dodatkowe 35 mln EUR na zdecentralizowane działania w ramach programu „Uczenie się przez całe życie” związane z językami. Takimi działaniami

17 Zob. <http://www.sepie.es/doc/comunicacion/publicaciones/Keyactivity2.pdf> cytowany w (Saville i Gutierrez Eugenio 2016: 22).

zarządzały krajowe agencje programu „Uczenie się przez całe życie”. W latach 2007-2010 sfinansowano różne projekty w dziedzinie języków, w tym scentralizowane działania w ramach programu „Uczenie się przez całe życie”, w tym *Comenius, Grundtvig, Leonardo i Erasmus*. Sfinansowano łącznie 62 projekty o łącznej wartości prawie 17 mln EUR. Zakres finansowanych działań jest szeroki. Obejmują one wielostronne projekty promujące wrażliwość językową i dostęp do zasobów do nauki języków, opracowywanie i rozpowszechnianie materiałów do nauki i testowania języków, a także kursy językowe i środki mobilności. *Sprawozdanie zrealizacji nie zawiera jednak szczegółowych danych liczbowych dotyczących środków zainwestowanych w konkretne działania na rzecz języków finansowanych przez Comenius, Grundtvig, Leonardo i Erasmus, z wyjątkiem 1,57 mln wydanych w roku akademickim 2008/2009 na intensywne kursy językowe dla studentów Erasmusa w 22 krajach. Z innych źródeł wiemy, że program Erasmus, który był częścią programu „Uczenie się przez całe życie” w latach 2007-2013, wspierał różne inicjatywy językowe w szkolnictwie wyższym, takie jak intensywne kursy językowe Erasmus (EILC), tj. sześć tygodni intensywnego nauczania języka urzędowego kraju przyjmującego (Komisja Europejska 2011a). Ponad 5000 studentów uczestniczyło w EILC w latach 2009-2010. Nie są jednak dostępne dane liczbowe dotyczące kosztów EILC, a konsekwencje tej inicjatywy nie zostały jeszcze opublikowane. **Brak dokładnych danych na temat wyników osiągniętych w ramach inicjatyw takich jak EILC stanowi lukę w sprawozdaniu z realizacji.** Zgodnie z oficjalnym sprawozdaniem Komisji "w ciągu ostatnich trzech lat programu "Uczenie się przez całe życie" (*Uczenie się przez całe życie*) na lata 2011-2013 zainwestowano 27,8 mln EUR w projekty wielostronne, sieci i środki towarzyszące promujące naukę języków obcych. W tym samym okresie około 21 000 studentów lub pracowników wzięło udział w *intensywnych kursach językowych Erasmus*" (Komisja Europejska 2015:4). Również w tym przypadku nie mamy informacji na temat wyników tych kursów dotyczących umiejętności językowych nabytych przez uczestników po zakończeniu programu.*

Program *Leonardo Vinci* był częścią programu „Uczenie się przez całe życie” w latach 2007-2013. Program wspierał środki towarzyszące językowe mające na celu ułatwienie staży w przedsiębiorstwach (Komisja Europejska 2011a). Przygotowanie językowe dla stażystów i praktykantów zapewniono za pośrednictwem Vocationally Oriented Language Learning (VOLL), ale **nie opublikowano żadnych danych na temat kosztów i korzyści płynących z VOLL**. Niektóre dane zostały przedstawione przez Komisję Europejską (2011a), chociaż w latach 2007-2010 w ramach programu Leonardo wsparto 71 innowacyjnych projektów zachęcających do nauki języków obcych. *Sprawozdanie zrealizacji nie zawiera żadnych danych liczbowych dotyczących wyników tych projektów dotyczących biegłości językowej opracowanych przez uczestników.* Budżet wynosił ponad 17,7 mln EUR. Należy zauważyć, że w ramach programu „Uczenie się przez całe życie” przez całe życie można by wypłacić ryczałt w wysokości do 500 EUR na uczestnika na pokrycie kosztów przygotowania językowego, kulturalnego i pedagogicznego do doświadczeń za granicą (Komisja Europejska 2008d).

Działania w ramach programu „Uczenie się przez całe życie” są kontynuowane w ramach nowego programu *Erasmus+* (na lata 2014-2020). Zgodnie z oficjalnymi dostępnymi danymi w latach 2014-2016 w ramach programu *Erasmus+* sfinansowano 38 103 projekty. Przyznane dotacje wahają się od kilku tysięcy euro do 3,7 mln euro¹⁸. Proste spojrzenie na tytuły finansowanych projektów pokazuje, że wiele z nich odnosi się bezpośrednio do nauki języków, wielojęzyczności i nauczania języków. W niniejszym dokumencie

18 Zob. streszczenie projektów Erasmus+:

<http://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/projects/eplusprojects-compendium/>

informacyjnym nie jest jednak możliwe podanie wiarygodnego oszacowania środków przeznaczonych na działania związane z językami, ponieważ finansowane działania są często tylko jednym z aspektów bardzo szerokich projektów obejmujących mobilność studentów szkolnictwa wyższego i pracowników. Niektóre dane liczbowe przedstawiono w niedawnej publikacji Komisji: dzięki programowi Erasmus+ „prawie 220 000 studentów oceniło swój poziom językowy, a ponad 65 000 wzięło udział w kursach językowych online, aby zapewnić lepszą wartość studiów i staży za granicą” (Komisja Europejska 2015:4). W 2016 r. 66 000 studentów szkolenia zawodowego i ponad 7000 wolontariuszy europejskiej służby (Youth-EVS = European Voluntary Service) skorzysta z oceny języka i wsparcia językowego online. Zgodnie z terminologią przedstawioną w sekcji 1.2 liczba uczestników jest jednym z wyników działań w zakresie polityki językowej podjętych przez Komisję w celu wdrożenia MES. Obecnie **brakujących na temat konsekwencji tej polityki, tj. poziomu umiejętności językowych osiągniętych ostatecznie przez uczących się, oraz wynikających z nich skutków dla powodzenia ich studiów i staży za granicą.**

Jedną z najciekawszych konsekwencji programu Erasmus+ było utworzenie internetowej platformy wsparcia językowego (OLS) (<http://erasmusplusols.eu>). OLS "zapewnia uczestnikom działań w zakresie mobilności długoterminowej Erasmus+ (działanie kluczowe 1) możliwość oceny ich umiejętności w zakresie języków obcych, z których będą korzystać do nauki, pracy lub wolontariatu za granicą. Ponadto wybrani uczestnicy mogą wziąć udział w internetowym kursie językowym, aby poprawić swoje kompetencje". OLS był bardzo popularny (zobacz Saville i Gutierrez Eugenio 2016: 24 dla prezentacji ogólnej) i może być interesującym narzędziem, które sprawia, że nauka języków „na żądanie” jest tańsza (zob. sekcja 2.2.1).

Ponadto w sprawozdaniu zrealizacji wspomniano o publikacji podręcznika na temat wczesnego uczenia się języków (Komisja Europejska 2011c) oraz o niektórych wspólnych wytycznych dotyczących walidacji umiejętności językowych nabytych w ramach uczenia się pozaformalnego i nieformalnego¹⁹.

Podsumowując, **SEM zachęca Komisję i państwa członkowskie do wzmocnienia uczenia się języków przez całe życie i proponuje realizację ośmiu priorytetów. Niektóre z nich, jak pokazano powyżej, zostały w pełni lub częściowo zrealizowane.** Opracowano europejski wskaźnik kompetencji językowych (SEM^{pkt} 2e) i opublikowano wyniki pięciu testów. Jest to ważne osiągnięcie, ponieważ wskaźnik dostarcza znormalizowanych informacji na temat skuteczności systemów edukacji. Ponadto w ramach programu „Uczenie się przez całe życie przez całe życie” przez całe życie finansowano różne działania mające na celu promowanie możliwości mobilności studentów i nauczycieli (pkt 2h SEM). Może to pomóc im w podniesieniu ich umiejętności językowych. **Dostępne dane liczbowe odnoszą się jednak głównie do danych wejściowych,** a tym samym do uruchomionych zasobów, **a czasami do wyników polityki,** a tym samym do liczby wspieranych projektów i liczby uczestników (definicje znajdują się w sekcji 1.2). **Nie mamy jednak żadnych danych na temat konsekwencji konkretnych środków wdrożonych przez Komisję lub inne organizacje finansowane w ramach programu „Uczenie się przez całe życie”,** a tym samym ich wpływu na docelową populację polityki językowej. Na przykład sprawozdanie z wdrażania nie zawiera wystarczających danych, aby ocenić, czy uczniowie i nauczyciele rzeczywiście poprawili swoje umiejętności językowe w wyniku uczestnictwa w projektach finansowanych przez

¹⁹ Zmienione wydanie europejskich wytycznych w sprawie walidacji uczenia się pozaformalnego i nieformalnego zostało opublikowane pod koniec 2015 r. i jest dostępne pod adresem: <http://www.cedefop.europa.eu/en/publications-and-resources/publications/4054>

całe życie. Komisja powinna poprawić liczbę i jakość wskaźników potrzebnych do oceny wyników projektów finansowanych przez UE pod względem umiejętności językowych uczestników. Innymi słowy, system informacyjny powinien zostać ulepszony. Niekoniecznie oznacza to gromadzenie danych dla poszczególnych projektów, ale przynajmniej niektóre projekty powinny być ściślej monitorowane. Bez takich danych nie jest możliwe dokonanie oceny korzyści płynących ze wsparcia UE dla nauki języków oraz skuteczności i skuteczności/efektywności przyjętych polityk językowych.

Jeżeli chodzi o postępy w realizacji celów programu Barcelon e (tj. wzór LM+2, zob. pkt 2a SEM), świadectwa są mieszane. Średnia liczba języków obcych nauczanych na poziomie średnim I stopnia (ISCED/ISCED 2 = francuski college) nieznacznie wzrosła z 1,4 w 2004 r. do 1,5 w 2011 r. (ICF GHK 2014, Komisja Europejska 2012^e, Komisja Europejska 2012f), ale średnia liczba języków nauczanych na poziomie średnim II stopnia (= francuskiej szkoły średniej) utrzymywała się na stałym poziomie 1,6. Odsetek uczniów uczących się co najmniej dwóch języków obcych na poziomie ogólnym ISCED/ISCED 3 pozostał praktycznie stały (Eurostat 2016). Kryzys finansowy, a następnie środki oszczędnościowe przyjęte w kilku krajach mogą pomóc w wyjaśnieniu tej tendencji.

Potrzebne są dodatkowe informacje, aby ocenić środki podejmowane przez nich w celu szkolenia nauczycieli języków obcych (pkt 2.f) oraz promować korzystanie z technologii komunikacji cyfrowej i uczenia się na odległość (pkt 2 lit. d). Potrzebne byłyby bardziej precyzyjne dane w celu monitorowania różnorodności języków nauczanych w Europie, w tym języków uznanych, które są rzadziej stosowane (pkt 2.c), oraz oceny postępów (jeżeli występują) w podejściu opartym na wzajemnym zrozumieniu powiązanych języków (pkt 2 lit. d). Oficjalne dane pokazują jednak, że w 2014 r. 94 % uczniów szkół średnich II stopnia (= francuskiej szkoły średniej) uczyło się języka angielskiego, ale tylko 23 % francuski, 19 % niemiecki, 19 % hiszpański, 3 % włoski i 3 % rosyjski (Eurostat 2016). Aby przyczynić się do osiągnięcia wyników MES, w szczególności w zakresie polityki LM+2, **UE mogłaby zwiększyć wsparcie finansowe na nauczanie języków innych niż angielski.** Dopóki edukacja należy do kompetencji tych, które są zgodne z zasadą pomocniczości, UE mogłaby wykorzystać wsparcie finansowe do promowania wymiany językowej z krajami nieanglojęzycznymi dla studentów na poziomie ISCED/ISCED 3.

3.3 Szanse na zatrudnienie i konkurencyjność

SEM wzywa Komisję i promuje wielojęzyczność w celu zwiększenia konkurencyjności przedsiębiorstw oraz mobilności i szans na zatrudnienie obywateli. Jak pokazano w sekcji 2.1 tego kontekstu, cele te są odpowiednie. Obecnie niewiele wiadomo o wpływie programów finansowanych przez UE w tej dziedzinie. Zgodnie ze sprawozdaniem z realizacji "fundusze strukturalne zostały wykorzystane do finansowania szkoleń językowych, mających na celu m.in. zwiększenie szans na zatrudnienie, umożliwienie pracownikom zrozumienia zasad bezpieczeństwa, rozwój sektora turystyki lub podnoszenie kwalifikacji urzędników służby cywilnej. Szkolenia w języku kraju przyjmującego są również finansowane w celu zachęcenia do integracji imigrantów i ich rodzin. Jest to zgodne z zaleceniami Rady (zob. pkt 3 lit. c) rozporządzenia w sprawie MET). **Niestety w sprawozdaniu z realizacji nie podano żadnych dokładnych danych liczbowych dotyczących kwot zainwestowanych w ten cel środków, ani nie wspomniano w nim o osiągniętych efektach.**

Niektóre dane można znaleźć w osobnym dokumencie opublikowanym w 2011 r. przez Komisję Europejską (Komisja Europejska 2011a). W latach 2007-2013 Europejski Fundusz Społeczny (EFS = EFS) przydzielił wszystkim 11 mld EUR rocznie w celu poprawy umiejętności i możliwości zatrudnienia. Szkolenie językowe jest jednym ze sposobów osiągnięcia tego celu, ale **nieznamy dokładnej ilości pieniędzy wydanych na ten cel**. W latach 2007-2011 nauka języków była promowana w 244 priorytetach 48 programów operacyjnych z 21 (spośród 117 programów operacyjnych 27). Większość finansowanych projektów stanowiła część szerszej polityki zachęcającej do nauki języków obcych, której głównym celem były mniejszości etniczne, migranci, (długotrwale) bezrobotni, osoby przedwcześnie kończące naukę, szkoleniowcy i wychowawcy. Niektóre przykłady dotyczące okresu 2000-2006 opisano w sprawozdaniu opublikowanym przez Komisję (zob. Komisja Europejska 2008d).

Widocznym wynikiem inicjatyw Komisji w dziedzinie szans na zatrudnienie i konkurencyjności jest promowanie niektórych grup tematycznych dotyczących znaczenia umiejętności językowych w gospodarce oraz publikowanie różnych sprawozdań lub badań mających na celu zwiększenie świadomości na temat potencjalnego wkładu języków w szanse na zatrudnienie i konkurencyjność przedsiębiorstw. W tej sekcji przedstawiamy takie inicjatywy i, w miarę możliwości, omawiamy działania następcze.

- W sprawozdaniu *pt. Languages for Jobs = Languages for Jobs* (Komisja Europejska 2011d), opublikowanym przez grupę roboczą ekspertów, wskazano różne przykłady „dobrej praktyki”, aby lepiej dopasować umiejętności językowe osób wchodzących na rynek pracy do oczekiwań pracodawców.
- W 2009 r. Komisja utworzyła *platformę komercyjną na rzecz wielojęzyczności*. Platforma omawiała m.in. sposoby podnoszenia świadomości na temat znaczenia języków w biznesie oraz rozwijania usług i narzędzi, które pomogą przedsiębiorstwom i osobom fizycznym poprawić ich wyniki zawodowe dzięki polityce językowej. Sprawozdanie zostało opublikowane w 2011²⁰r. Platforma opublikowała również broszurę „Języki do naszej działalności”. Jednym z rezultatów platformy jest sieć CELAN służąca promowaniu strategii językowych na rzecz konkurencyjności i szans na zatrudnienie (2011-2013). Celem CELAN jest świadczenie usług językowych podmiotom gospodarczym, np. badanie potrzeb językowych europejskich przedsiębiorstw/MŚP w różnych sektorach oraz analiza usług i narzędzi związanych z istniejącymi językami. Najważniejszym rezultatem sieci CELAN jest opracowanie aplikacji online o nazwie „Aplikacja analizy potrzeb językowych” = „Aplikacja analizy potrzeb językowych”. Aplikacja ta zapewnia interaktywny system dla firm, aby „określić swoje potrzeby językowe, porównać je z aktualnymi praktykami, a także uzyskać informacje i dostęp do różnych zasobów językowych dostępnych w społeczności językowej i na rynku ²¹”. Nie przeprowadzono jednak oceny ex post działań następczych podjętych w związku z zaleceniami platformy. Dane liczbowe dotyczące faktycznego wykorzystania *aplikacji* do analizy potrzeb językowych pomogłyby ocenić jej wpływ.
- W 2011 r. Komisja opublikowała *sprawozdanie w sprawie strategii zarządzania językami i najlepszych praktyk w europejskich MŚP: projekt Pimlico* (Hagen 2011), w ramach którego Pimlico oznacza „Promowanie, wdrażanie, mapowanie strategii komunikacji językowej i międzykulturowej w organizacjach i przedsiębiorstwach”. Projekt Pimlico określa i opisuje różne modele dobrych praktyk w 40 europejskich MŚP, które „zostały wybrane ze względu na ich znaczący rozwój komercyjny poprzez formułowanie i stosowanie strategii zarządzania językami”. Jednym z rezultatów projektu jest analiza różnych organizacji i sieci wsparcia językowego w UE działających na szczeblu ponadnarodowym, krajowym, regionalnym i lokalnym. Aby ocenić skuteczność/skuteczność projektu, konieczne jest zebranie i opublikowanie danych liczbowych dotyczących faktycznego wykorzystania tych informacji przez przedsiębiorstwa.

20 Zob. http://ec.europa.eu/languages/library/documents/business_en.pdf

21 Zob. <http://www.celan-platform.eu/index.html>

- W latach 2009-2011 w ramach programu „Uczenie się przez całe życie” finansowano sieć *LILAMA* (gdzie *LILAMA* oznacza politykę językową na rynku pracy). Sieć jest platformą uczenia się służącą wymianie i rozpowszechnianiu wytycznych, najlepszych praktyk i zaleceń politycznych przyczyniających się do opracowywania i wdrażania polityki językowej ukierunkowanej na rynek pracy²².
- W 2011 r. Komisja Europejska opublikowała *Mapping Best Multilingual Business Practices in the EU study*, Komisja Europejska 2011b, oraz „Przewodnik językowy dla europejskich przedsiębiorstw, skutecznie komunikowanie się w ramach wymiany międzynarodowej” (Komisja Europejska 2011b). Brakuje danych do oceny rzeczywistego wykorzystania niniejszego przewodnika.

Chociaż te badania i sprawozdania były w stanie zwiększyć świadomość znaczenia umiejętności językowych w gospodarce, nie jest łatwo ocenić ich rzeczywisty wpływ na zaangażowane podmioty.

3.4 Promowanie różnorodności językowej poprzez tłumaczenie

Czwarty punkt MET dotyczy tłumaczenia. Rada zwraca się do Komisji o dostarczenie informacji na temat krajowych i europejskich planów pomocy w tłumaczeniu produktów kultury, takich jak książki lub filmy (zwłaszcza za pomocą napisów). Wzywa również Komisję do wzmocnienia programów szkolenia tłumaczy, wspierania wielojęzycznych baz terminologicznych i zachęcania do rozwoju technologii językowych. W tej sekcji widzimy i aktualizujemy najważniejsze inicjatywy w tej dziedzinie. **Ogólnie rzecz biorąc, środki wdrożone w tym obszarze zostały dobrze wyjaśnione w sprawozdaniu z realizacji. Większość z nich jest ukierunkowana istotnie, w szczególności w odniesieniu do wdrażania wielojęzycznej polityki na szczeblu instytucji UE (zob. sekcja 2.3).**

Komisja, z pomocą programu „Uczenie się przez całe życie” (program „Uczenie się przez całe życie”), stworzyła projekt „European Master in Translation” (EMT = MET), będący projektem realizowanym we współpracy między Komisją Europejską a instytucjami szkolnictwa wyższego oferującymi programy tłumaczeniowe na poziomie studiów magisterskich w celu poprawy jakości szkolenia tłumaczy pisemnych oraz pozyskania wysoko wykwalifikowanych osób do pracy jako tłumacze w UE. Uniwersytety zaangażowane w MET tworzą sieć zwaną siecią EMT (= sieć MET), która jest forum, na którym spotykają się uniwersytety należące do MET i wymieniają się najlepszymi praktykami w nauczaniu tłumaczeń pisemnych. Sieć liczy 63 członków. Ponadto Komisja organizuje inne programy i działania mające na celu promowanie tłumaczenia pisemnego jako zawodu, w szczególności program *zaproszonych tłumaczy pisemnych* oraz wizyty *wDG ds. Tłumaczeń Pisemnych*. Pierwszy program umożliwia tłumaczom Komisji spędzenie kilku tygodni na uniwersyteckim nauczaniu tłumaczeń pisemnych i doradzanie lingwistom w zakresie możliwości kariery zawodowej w UE, natomiast drugi program organizuje wizyty DG ds. Tłumaczeń Pisemnych dla studentów i innych osób zainteresowanych zawodowo tłumaczeniami pisemnymi. Ponadto Komisja organizuje konkurs tłumaczeniowy *Juvenes Translatores* w celu podniesienia świadomości uczniów szkół średnich na temat znaczenia tłumaczenia pisemnego²³. Komisja i Parlament aktywnie uczestniczyły w tworzeniu European Master in Conference Interpretation (EMCI).

Komisja udostępnia różne **narzędzia**, materiały referencyjne i bazy danych dla tłumaczy i terminologów, np. *Interaktywną Terminologię dla Europy* (IATE = *Interactive Terminology for Europe* = TIAE). Dane dotyczące skutecznego wykorzystania IATE przez użytkowników

²² Zob. <http://www.lilama.org/>

²³ Zob. http://ec.europa.eu/dgs/translation/programmes/index_en.htm

zewnątrznych pomogłyby ocenić wpływ tej inicjatywy.

Komisja uruchomiła *platformę internetową dla przemysłu językowego* (LIND-Web), która zawiera fakty i dane liczbowe dotyczące branży językowej UE. Dyrektywa w sprawie informacji sektora publicznego (2003/98/WE) ustanawia konkretny mechanizm promowania ponownego wykorzystywania przez państwa członkowskie zasobów językowych wytworzonych przez instytucje i organy UE, takich jak archiwa tłumaczeniowe i dokumenty przetłumaczone na różne języki UE (Komisja Europejska 2011a). Biura tłumaczeniowe w 24 przedstawicielstwach Komisji działają jako łącznik z zainteresowanymi stronami zajmującymi się językami narodowymi. **Dane dotyczące usług świadczonych obecnie przez te biura byłyby przydatne do oceny wpływu MES.**

W latach 2007-2011 *program Kultura* przyczynił się do sfinansowania tłumaczenia 1548 książek o łącznym budżecie w wysokości 8,4 mln EUR (Komisja Europejska 2011a). W 2011 r. opublikowano badanie dotyczące stosowania napisów w celu zachęcenia do nauki języków obcych i poprawy znajomości języków obcych (Media Consulting Group 2011). Zgodnie z niedawnym sprawozdaniem w 2015 r. w ramach programu ramowego Komisji na rzecz wspierania sektora kultury i sektora audiowizualnego „*Kreatywna Europa*” sfinansowano tłumaczenie ponad 500 książek (romanów, wiadomości, sztuk, poezji, komiksów i fikcji dla dzieci) z 35 języków europejskich z budżetu w wysokości prawie 4 mln EUR (Komisja Europejska w 2015 r.: 5).

Od 2010 r. Komisja Europejska pracuje nad nowym systemem tłumaczenia maszynowego dla administracji publicznej o *nazwie MT@E C*. System ten "pozwala wszystkim instytucjom i agencjom UE (nie tylko tłumaczom, ale także stałym pracownikom) oraz krajowym organom administracji publicznej w UE na uzyskanie dość dokładnych automatycznych tłumaczeń w łącznej liczbie 552 par językowych, obejmujących wszystkie języki urzędowe UE. Ten nowy system ma kluczowe znaczenie, ponieważ umożliwia wielojęzyczność w usługach publicznych" (Saville i Gutierrez Eugenio 2016:36).

Komisja opublikowała różne **badania** na temat znaczenia tłumaczenia w społeczeństwie i gospodarce. Należy wymienić m.in. badanie na temat branży tłumaczeniowej (Rinsche i Portera-Zanotti 2009), sprawozdanie na temat zawodu tłumaczeniowego (Pym i in. 2012), article na temat roli tłumaczenia w społeczeństwie europejskim (Euréal 2010) oraz badanie koncentrujące się na wpływie nowych technologii i nowych modeli biznesowych na globalną branżę tłumaczeniową (Tkitl i Debussche 2014). W 2010 r. Komisja opublikowała badanie na temat wpływu technologii informacyjno-komunikacyjnych (ICT = ICT) i nowych mediów na naukę języków obcych (Stevens 2010).

Komisja wspiera różne **projekty naukowe** w dziedzinie ludzkiej technologii językowej. Na przykład jednym z *priorytetów siódmego programu ramowego w zakresie badań i rozwoju technologicznego* (2007-2013) było „technologie językowe” obejmujące wiele grup badawczych i dyscyplin, w tym przetwarzanie języka naturalnego, technologię głosową, informacje o ekstrakcji i tłumaczenia maszynowe. W latach 2009-2010 uruchomiono łącznie 25 projektów w dziedzinie technologii językowych o łącznej wartości 56 mln EUR (Komisja Europejska 2011a). Portfolio technologii językowych obejmuje projekty z programu na rzecz konkurencyjności i innowacji (2007-2013). Projekty dotyczące technologii językowych, w szczególności tłumaczenia maszynowego, mogą być również finansowane w ramach nowego programu ramowego w zakresie badań naukowych i innowacji „*Horyzont 2020*” (2014-2020).

Komisja aktywnie uczestniczy w **działaniach w zakresie współpracy międzynarodowej** w dziedzinie tłumaczeń pisemnych i ustnych, na przykład podczas dorocznego spotkania

w sprawie ustaleń językowych, dokumentacji i publikacji (IAMLADP), forum i sieci liderów organizacji międzynarodowych zatrudniających dostawców konferencji i usług językowych. Ponadto Komisja Europejska zawarła umowy międzynarodowe z różnymi agencjami państwowymi zajmującymi się tłumaczeniami wielojęzycznymi i terminologią, takimi jak Biuro Tłumaczeń, Prace Publiczne i Służby Rządowe Kanady, Karaibski Instytut Badań Tłumaczeń i Tłumaczeń Ustnych (Komisja Europejska 2011a), Herzen State Educational University w Petersburgu i Moskiewski Uniwersytet Językowy uczestniczą w programie Visiting Translator Scheme. W dziedzinie tłumaczeń ustnych Komisja prowadzi różne programy współpracy międzynarodowej z Chinami, Wietnamem, Makau i Rosją.

3.5 Zewnętrzny wymiar wielojęzyczności

Piąty punkt MES dotyczy „zewnętrznego wymiaru wielojęzyczności”, co oznacza promowanie języków europejskich za granicą oraz poprawę współpracy z krajowymi i międzynarodowymi organizacjami działającymi w dziedzinie nauki języków oraz różnorodności językowej i kulturowej. W *sprawozdaniu z realizacji* wspomina się o dwóch inicjatywach.

Pierwszy dotyczy **Indii**. W 2008 r. Komisja zorganizowała w New Delhi konferencję na temat wielojęzyczności i dialogu międzykulturowego. W 2009 r. podpisała z rządem Indii wspólną deklarację w sprawie wielojęzyczności. W 2011 r. w ramach dialogu politycznego UE-Indie zorganizowano spotkanie urzędników wyższego szczebla. Druga inicjatywa dotyczy **Chin**. W 2009 r. rząd chiński i Komisja podpisały wspólną deklarację w sprawie wielojęzyczności. W 2011 r. zorganizowano konferencję na temat wielojęzyczności i uczenia się języków.

Brak jest dostępnych informacji na temat ewentualnych działań następczych w związku z tymi oświadczeniami. Jest to nieco rozczarowujące, ponieważ UE jest często przytaczana jako przykład do badania (a czasem nawet jako model do naśladowania) przez państwa wielojęzyczne o kilku językach urzędowych, takich jak Indie czy Republika Południowej Afryki. Biorąc pod uwagę, że wielojęzyczność na świecie jest normą, a nie wyjątkiem, UE powinna prawdopodobnie szukać modeli, które mogłyby dać konkretne świadectwa na temat sposobu zarządzania wielojęzycznością i różnorodnością językową w konkretnych kategoriach. Jak zauważa Kraus, kiedy europejscy politycy szukają takich modeli, "ich zainteresowanie często przejmują Stany Zjednoczone. Jeśli jednak chcemy wypracować dobre podejście do analizy perspektyw UE jako zróżnicowanej wspólnoty politycznej, to być może powinniśmy skupić się na doświadczeniu demokratycznej federacji, której polityka charakteryzuje się przede wszystkim połączeniem wielokulturowości z czynnikiem wielonarodowym. Ramy porównawcze oceny przyszłej polityki Europy zostałyby nieznacznie przesunięte na północ ze Stanów Zjednoczonych do Kanady" (Kraus 2008: 97: 97). Kolejnym interesującym przypadkiem jest Szwajcaria (zob. Lacey 2013).

Ponadto UE powinna zwrócić większą uwagę na rozwijanie współpracy z państwami wielojęzycznymi w celu wymiany doświadczeń i praktyk. Można by wspierać badania porównawcze w dziedzinie wielojęzyczności i polityki językowej. **Utworzenie europejskiego przewodniczącego lub ośrodka badawczego ds. wielojęzyczności i polityki językowej mogłoby przyczynić się do promowania prawdziwie europejskiej wizji wielojęzyczności na świecie, a nie do promowania języków europejskich jako takich.** Byłoby to zgodne ze wsparciem UE dla dużych projektów badawczych dotyczących wielojęzyczności oraz z szóstym i siódmym programem ramowym w zakresie badań i

rozwoju technologicznego²⁴ oraz z zaleceniami przedstawionymi w 2005 r. przez samą Komisję w dokumencie „*Nowa strategia ramowa na rzecz wielojęzyczności*”. W dokumencie stwierdza się, że „Komisja zapewni wsparcie w ramach programu „Uczenie się przez całe życie„ na rzecz badań nad stanem wielojęzyczności w szkolnictwie wyższym oraz tworzenia krzesel w dziedzinie studiów związanych z wielojęzycznością i międzykulturowością” (Komisja Europejska 2005:8).

W tabeli 7 podsumowano główne wyniki działań przeprowadzonych przez Komisję Europejską w celu wdrożenia MET i przedstawiono ogólną uwagę na temat ich wyników.

24 Zob. projekt LINEE (języki w sieci doskonałości europejskiej = języki w europejskiej sieci doskonałości), DYLAN (dynamika języków i zarządzanie różnorodnością językową), Eldia (Europejska różnorodność językowa dla wszystkich) oraz MIME (Mobilność i włączenie w wielojęzyczną Europę = mobilność i integracja w wielojęzycznej Europie)

Pole	Główne wyniki	Konsekwencje i uwagi
Spójność społeczna, dialog międzykulturowy i integracja europejska	1. Różne publikacje 2. Utworzenie platformy społeczeństwa obywatelskiego na rzecz wielojęzyczności dialogu międzykulturowego	(1 i 2) Być może pozytywny wpływ na wrażliwość na korzyści płynące z nauki języków obcych i różnorodności językowej, ale brak jasnych danych i wskaźników nie pozwala nam dojść do ostatecznego wniosku.
Uczenie się przez całe życie	1. Gromadzenie danych (pierwsze europejskie badanie umiejętności językowych) 2. Bezpośrednie finansowanie różnych projektów dotyczących uczenia się przez całe życie (5 % budżetu programu „Uczenie się przez całe życie” wykorzystanego na ten cel) 3. Znaczna liczba uczestników tych projektów	(1) Ważne osiągnięcie. Dostępność nowych danych na potrzeby analizy porównawczej skuteczności systemów edukacji (2 i 3) Prawdopodobnie pozytywne skutki, ale potrzeba większej ilości danych na temat wyników programów (np. poziomu umiejętności językowych, jakie mogą osiągnąć osoby uczące się), aby ocenić skuteczność i korzyści płynące z wdrożenia MES.
Szanse na zatrudnienie i konkurencyjność	1. Różne publikacje 2. Bezpośrednie finansowanie w celu wsparcia szkoleń w zakresie języków obcych	(1) Być może pozytywny wpływ na wrażliwość na korzyści płynące z języków obcych dla przedsiębiorstw. Potrzeba więcej danych i wskaźników, aby ocenić rzeczywisty wpływ tych publikacji. (2) Możliwe pozytywne skutki, ale niewiele danych na temat ostatecznych wyników takiego bezpośredniego finansowania jest dostępnych. Większość z tych inicjatyw jest ukierunkowana i istotna.

<p>Promowanie różnorodności językowej tłumaczenie poprzez</p>	<p>1. European Master w dziedzinie tłumaczeń pisemnych 2. Nowe narzędzia i bazy danych dla tłumaczy 3. Wsparcie dla tłumaczeń książek 4. Różne badania 5. Kilka działań w zakresie współpracy międzynarodowej</p>	<p>(1 i 2) ograniczony wpływ i brak działań następczych.</p>
<p>Zewnętrzny wymiar wielojęzyczności</p>	<p>1. Wspólna deklaracja z Indiami w sprawie wielojęzyczności 2. Wspólna deklaracja z Chinami w sprawie wielojęzyczności</p>	
<p>Źródło: tabela sporządzona przez autora</p>		

Tabela 7: Podsumowanie działań Komisji Europejskiej na rzecz wdrożenia gospodarki rynkowej

4 Wnioski

Najważniejsze wyniki:

- Ogólne cele MET są istotne, ponieważ są zgodne z problemami, które ma rozwiązać MET. Niektóre nowe środki można opracować, aby złagodzić napięcia między mobilnością a włączeniem społecznym, np. aby wzmocnić naukę języków na żądanie oraz zapewnić więcej wielojęzycznych usług publicznych, w tym formularzy administracyjnych. Dobrym przykładem są internetowe wsparcie językowe (OLS) i tłumaczenie maszynowe dla administracji publicznej (MT@EC) opracowane przez Komisję Europejską.
- Ocenę tego znaczenia można przeprowadzić na podstawie ograniczonych dowodów empirycznych. Brakuje nam odpowiednich i wiarygodnych danych do zbadania wpływu umiejętności językowych na dobrobyt gospodarczy osób fizycznych i na konkurencyjność przedsiębiorstw. W badaniu dotyczącym edukacji dorosłych można gromadzić lepsze dane na temat dochodów mieszkańców Europy. Potrzebne są dalsze dane ilościowe dotyczące stosowania języków w działalności gospodarczej przedsiębiorstw europejskich (tj. w procesach zakupu, produkcji i sprzedaży).
- W odniesieniu do oceny środków i działań przeprowadzonych przez Komisję w celu wdrożenia MES, Trybunał odnotowuje mieszane świadectwa. Informacje na temat kosztów i skuteczności unijnych programów i działań podejmowanych w celu zapewnienia zgodności z zasadami gospodarki rynkowej nie są kompletne. Należy wyraźniej określić wskaźniki stosowane do oceny wyników polityki językowej.
- Szczególną uwagę należy zwrócić na ostateczne efekty programów mających na celu poprawę umiejętności językowych studentów i dorosłych. Metody oceny można dostosować do istniejących wytycznych już opublikowanych przez Komisję.
- Zachęty mogą być również skutecznym sposobem promowania wielojęzyczności, zwłaszcza w szkolnictwie wyższym.
- Powinna istnieć spójność między polityką gospodarki rynkowej a innymi politykami UE, które mają pośredni wpływ na różnorodność językową oraz dostosowanie formuły LM+2. Czasami w niektórych obszarach polityki przeważają jednojęzyczność i/lub de facto trójjęzyczność.
- Komunikacja zewnętrzna Komisji Europejskiej mogłaby być bardziej wielojęzyczna, zwłaszcza w przypadku jej stron internetowych.

Jak pokazano w sekcji 1, wzmocnienie nauki języków i wspieranie sektora tłumaczeń można postrzegać jako sposoby osiągnięcia innych celów społeczno-gospodarczych, takich jak promowanie mobilności, ułatwianie integracji migrantów i mobilnych obywateli UE, zwiększanie szans na zatrudnienie oraz zapewnienie równości między językami urzędowymi UE (pkt 1 i 3 MES oraz zalecenia końcowe).

Dowody empiryczne przedstawione w sekcji 2 wskazują, że znajomość języków obcych może mieć pozytywny wpływ na dochody poszczególnych osób i dobrobyt społeczeństwa, a inwestowanie w nauczanie więcej niż jednego języka obcego jest odpowiednim celem. Takie korzyści można zmierzyć. Ponadto znajomość języków obcych może ułatwić mobilność i włączenie społeczne. Nie wykazano jeszcze wpływu umiejętności językowych

na szanse na zatrudnienie, ale istnieje pozytywny związek między umiejętnościami językowymi a statusem zawodowym. Umiejętności językowe mogą przyczynić się do integracji gospodarczej migrantów poprzez zwiększenie ich dochodów i możliwości zatrudnienia. Analiza wskaźników wykluczenia językowego pokazuje, że równe traktowanie języków urzędowych UE jest konieczne, aby zapewnić skuteczność i sprawiedliwość w dostępie do dokumentów publikowanych przez UE.

Wspieranie nauki języków w celu promowania mobilności wewnątrzunijnej i promowania integracji w kraju przyjmującym jest jednym z celów gospodarki społecznej, ale ani formuła LM+2, ani promowanie jednego języka wehikułowego nie są wystarczające do rozwiązania problemu napięcia między mobilnością a integracją. Na szczeblu krajowym i unijnym można by opracować pewne innowacyjne środki. **Nauka języka(-ów) urzędowego(-ych) państwa przyjmującego przed wyjazdem za granicę lub bezpośrednio po przyjeździe do kraju przyjmującego powinna stać się bardziej dostępna i tańsza.** Wsparcie językowe online zapewniane przez Komisję Europejską studentom programu Erasmus jest dobrym przykładem i można je rozszerzyć na inne grupy docelowe (zob. sekcja 3.2). Ponadto, jak zasugerowano w pkt 3 lit. c) MES, UE mogłaby korzystać z europejskich funduszy strukturalnych w celu zapewnienia specjalnych kursów językowych w zakresie kształcenia zawodowego i kształcenia dorosłych. Byłoby to zgodne z zaleceniami zawartymi w konkluzjach Rady z dnia 20 maja 2014 r. w sprawie wielojęzyczności i rozwoju umiejętności językowych. W niniejszym dokumencie Rada zachęca je do „wykorzystania potencjału programu Erasmus+ oraz europejskich funduszy strukturalnych i inwestycyjnych” do osiągnięcia tych celów.

Przydatne mogłoby być większe świadczenie wielojęzycznych usług publicznych, przynajmniej w dużych miastach. Zapewnienie znormalizowanych formularzy administracyjnych w kilku językach może ułatwić działalność gospodarczą i koordynację systemów zabezpieczenia społecznego. Poczyniono pewne postępy, ale istnieje pole do poczynienia postępów²⁵. Tłumaczenie maszynowe dla administracji publicznej (MT@EC) opracowane przez Komisję Europejską może być bardzo przydatne w tej dziedzinie (zob. sekcja 3.4). Podkreśla to znaczenie tłumaczeń pisemnych i ustnych w zarządzaniu wielojęzyczną komunikacją w Europie. Podsumowując, **ogólne cele przedstawione w MET są istotne, ponieważ są one spójne z problemami, które ma rozwiązać MET. Umiejętności językowe przynoszą obywatelom, społeczeństwu i instytucji UE kilka rodzajów korzyści (lub „świadczeń”). Niektóre z tych świadczeń zostały (lub mogą być) określone ilościowo. Należy jednak opracować pewne innowacyjne środki, aby jeszcze bardziej złagodzić napięcia między mobilnością a włączeniem społecznym.**

Należy zauważyć, że w tym badaniu ocena znaczenia MET została przeprowadzona na podstawie ograniczonych dowodów empirycznych. Takie dowody dotyczą tylko kilku państw europejskich, w tym państw spoza UE, takich jak Turcja czy Szwajcaria.

²⁵ Na przykład normy UE w dziedzinie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego przewidują, że beneficjenci są objęci ustawodawstwem jednego państwa i otrzymują premie w tym państwie, a organizacje zabezpieczenia społecznego decydują o jurysdykcji prawnej, której podlegają beneficjenci (tzw. zasada „jednolitego prawa właściwego”). np. osoba, która ma siedzibę i pracuje w Austrii, prowadząc dodatkową działalność gospodarczą na Słowacji, powinna zapłacić całość swojego zabezpieczenia społecznego w Austrii. Każda organizacja krajowa stosuje jednak różne formy w różnych językach, które niekoniecznie rozumieją urzędnicy pracujący w organizacjach za granicą. W rezultacie obywatele europejscy pracujący w więcej niż jednym państwie członkowskim napotykają bariery administracyjne, które zwiększają koszty mobilności.

Brakuje nam odpowiednich i wiarygodnych danych, aby zbadać wpływ umiejętności językowych na dobrobyt gospodarczy poszczególnych osób, a tym samym porównać znaczenie różnych języków na rynku pracy i uwzględnić skutki regionalne (na przykład umiejętności językowe w języku włoskim nie są prawdopodobnie w równym stopniu nagradzane we francuskich regionach Rodan-Alpy i Bretanii). Według naszej wiedzy badanie dotyczące edukacji dorosłych opublikowane przez Eurostat jest obecnie jedynym zbiorem danych, który można wykorzystać do transeuropejskich analiz zależności między umiejętnościami językowymi a szansą na zatrudnienie lub indywidualnym dochodem. Należy jednak poprawić jakość gromadzonych danych, w szczególności w odniesieniu do zmiennych opisujących dochody respondentów. Jednym z możliwych rozwiązań jest publikowanie niektórych badań ad hoc lub uwzględnianie, w regularnych odstępach czasu, konkretnych pytań dotyczących umiejętności językowych w ramach szeroko zakrojonych reprezentatywnych badań podłużnych, takich jak *niemieckie badanie panelowe społeczno-gospodarcze (SOEP)*. Dane nie są dostępne w celu zbadania wpływu umiejętności językowych na PKB UE. Aby ocenić wkład umiejętności językowych w konkurencyjność i tworzenie wartości dodanej, potrzebujemy danych ilościowych dotyczących używania języków w procesach zakupu, produkcji i sprzedaży przedsiębiorstw europejskich (zob. np. sekcja 2.1.2). Ten pomysł nie jest zupełnie nowy. Dokument roboczy służb Komisji dotyczący *oceny skutków: dokument towarzyszący komunikatowi w sprawie wielojęzyczności: atutem dla Europy i wspólnym zobowiązaniem* zaleca się gromadzenie danych ankietowych na temat strategii językowych przyjętych przez przedsiębiorstwa, dostawców i władze lokalne oraz gromadzenie danych na temat tego, w jaki sposób media uwzględniają różnorodność językową i kulturową (Komisja Europejska 2008c:32). **Dane zebrane w Szwajcarii stanowią przykład.**

Ocena środków i działań wprowadzonych przez Komisję w celu wdrożenia MET wykazała, że chociaż wiele działań było istotnych (w świetle wyników przedstawionych w sekcji 2), **informacje na temat kosztów i skuteczności programów UE i działań służących osiągnięciu celów gospodarki rynkowej są często niekompletne. Należy lepiej zdefiniować wskaźniki służące ocenie wyników polityki językowej.** Opublikowane dane odnoszą się do danych wejściowych (inwestowanych w EUR), a czasami do produktów (np. liczba wspieranych programów), ale należy zwrócić większą uwagę na ocenę ostatecznych wyników (lub skutków) takich programów dla populacji docelowej. Dobry model oceny skuteczności/skuteczności unijnego finansowania polityki językowej w celu wsparcia języków mniejszościowych przedstawiono w sprawozdaniu sporządzonym przez Grin i in. (2003). Metody oceny można dostosować na podstawie wytycznych już opublikowanych przez Komisję Europejską (Komisja Europejska 1999, Komisja Europejska 2008a). Wskaźniki skuteczności działania powinny być lepiej opracowane (zob. sekcja 1.2).

Można by lepiej monitorować wyniki unijnego wsparcia finansowego na naukę języków obcych wśród studentów programu Erasmus i studentów międzynarodowych. Należy zauważyć, że bezpośrednio wsparcie finansowe jest tylko jedną z dźwigni, które UE może wykorzystać do osiągnięcia celów MET. **Zachęty mogą być również skutecznym sposobem promowania wielojęzyczności.** Na przykład wybór języka przez osoby i instytucje szkolnictwa wyższego jest odpowiedzią na zachęty włączone do systemów oceny jakości działań badawczych i dydaktycznych (np. rankingi uniwersyteckie). Powiązanie finansowania publicznego uniwersytetów lub wsparcia mobilności studentów ze zwykłą liczbą studentów zagranicznych może stanowić zachętę dla programów

uniwersyteckich realizowanych wyłącznie w języku angielskim, bez poświęcania wystarczającej uwagi uczniom języka urzędowego kraju przyjmującego. Zastosowanie wskaźnika takiego jak „liczba studentów zagranicznych, którzy pod koniec studiów osiągają poziom C1 w zakresie znajomości języków lokalnych” zamiast prostej liczby studentów zagranicznych, mogłoby stanowić zachętę dla instytucji szkolnictwa wyższego do skuteczniejszego promowania nauki języków wśród studentów zagranicznych. Ogólnie rzecz biorąc, szczególną uwagę należy zwrócić na spójność między polityką gospodarki rynkowej a innymi politykami UE, które mają pośredni wpływ na różnorodność językową i stosowanie formuły LM+2, takie jak „internacjonalizacja” szkolnictwa wyższego, polityka patentowa i polityka innowacji, a także stosowanie języków na stronach internetowych instytucji UE. Czasami w takich obszarach polityki przeważa jednojęzyczność lub *de factotrójjęzyczność*, co może mieć wpływ na motywację jednostek i rodzin, w odniesieniu do których można uczyć się i używać języków. Jak zauważono w wyżej wymienionym dokumencie *służb Komisji: dokument towarzyszący komunikatowi w sprawie wielojęzyczności: atut dla Europy i wspólnezobowiązanie*: „wielojęzyczność jest kwestią przekrojową, która ma wpływ na konkurencyjność i obywatelstwo europejskie i powinna zostać włączona do szeregu polityk wykraczających poza edukację” (Komisja Europejska 2008c:5).

Uwaga kończąca dotycząca ostatecznego celu MET znajduje się tutaj. Rada zwraca się do Komisji o „przyjęcie – w ramach nowych kompleksowych ram polityki w zakresie wielojęzyczności i w granicach jej kompetencji – środków mających na celu uwzględnienie potrzeb językowych obywateli i instytucji, ze szczególnym uwzględnieniem (i) stosunków między instytucjami europejskimi a społeczeństwem oraz (ii) stosunków między instytucjami europejskimi a instytucjami krajowymi, ze szczególnym uwzględnieniem przekazywania informacji we wszystkich językach urzędowych i promowania wielojęzyczności na stronach internetowych Komisji”. Komisja nie odniosła się do tego w sprawozdaniu z realizacji ani w powiązanych dokumentach. Jednak zeznań przedstawionych w sekcji 2.3 wynika, że na stronach internetowych Komisji można lepiej promować wielojęzyczność. Oprócz tego, że są one repozytorium wiadomości lub informacji ogólnych, strony internetowe Komisji zawierają również materiały, które mogą mieć strategiczne znaczenie dla podmiotów gospodarczych, takich jak małe i średnie przedsiębiorstwa, stowarzyszenia i organizacje pozarządowe odpowiadające na zaproszenia do składania ofert, programy finansowania lub procedury udzielania zamówień.

5 Referencje

- Aldashev, Alisher, Johannes Gernandt i Stephan L. Thomsen (2009). „Wykorzystanie języka, uczestnictwo, zatrudnienie i zarobki Dowody dla cudzoziemców w Niemczech Zachodnich z wieloma źródłami selekcji”, *Labour Economics*, 16, s. 330-341.
- Ammon, Ulrich (2015). *Die Stellung der deutschen Sprache in der Welt* Berlin: Od Gruytera.
- Aparicio Fenoll, Ainhoa i Zoë Kuehn (2016). „Czy znajomość języków obcych sprzyja migracji młodych osób w Unii Europejskiej?”, w Gazzola, Michele i Bengt-Arne Wickström (red.) *The Economics of Language Policy*, s. 331-356. Cambridge: MIT Press (ang.).
- Araújo, Luísa, Patrícia Dinis da Costa, Salvo Flisi i Elena Soto Calvo (2015). *Język i zatrudnienie*. Luksemburg: Komisja Europejska – Wspólne Centrum Badawcze.
- Bane Mullarkey Ltd. (2009). *Korzyści ekonomiczne związane z językiem irlandzkim, który wzrósł do Galway City i Galway Gaeltacht*. Galway: Gaillimh Gaeilge.
- Beadle, Shane, Martin Humburg, Richard Smith i Patricia Vale (2015). *Studium na temat znajomości języków obcych i zatrudnialności*. Bruksela: Komisja Europejska.
- Budría, Santiago i Pablo Swedberg (2012). *Wpływ biegłości językowej na zarobki imigrantów w Hiszpanii*, IZA Discussion Paper nr 6957. Bonn: Forschungsinstitut zur Zukunft der Arbeit.
- CILT (2006). *ELAN: Wpływ niedoborów umiejętności językowych w przedsiębiorstwach na gospodarkę europejską*. Londyn: CILT, Krajowe Centrum Języków.
- Rada Unii Europejskiej (2008a). „Konkluzje Rady z dnia 22 maja 2008 r. w sprawie wielojęzyczności”, *Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej*, C 140, s. 14-15.
- Rada Unii Europejskiej (2008b). „Rezolucja Rady z dnia 21 listopada 2008 r. w sprawie europejskiej strategii na rzecz wielojęzyczności”, *Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej*, C 320 (16.12.2008), s. 1-3.
- Rada Unii Europejskiej (2010). Konkluzje Rady w sprawie umiejętności językowych na rzecz zwiększenia mobilności, *Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej*, C 372, s. 27-30.
- Rada Unii Europejskiej (2012). „Rozporządzenie Rady (UE) nr 1260/2012 z dnia 17 grudnia 2012 r. wdrażające wzmocnioną współpracę w dziedzinie tworzenia jednolitego systemu ochrony patentowej w odniesieniu do mających zastosowanie ustaleń dotyczących tłumaczeń”, *Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej*, L 361, s. 89-92.
- Cullen, Joe, Clare Cullen, Véronique Maes i Gigliola Paviotti (2008a). *Wielojęzyczność: między celami polityki a realizacją*. Bruksela: Parlament Europejski.
- Cullen, Joe, Clare Cullen, Véronique Maes i Gigliola Paviotti (2008b). *Wielojęzyczność: między celami polityki a realizacją – załączniki*. Bruksela: Parlament Europejski.
- Danguy, Jérôme i Bruno Van Pottelsberghe de la Potterie (2011). „Analiza kosztów i korzyści patentu wspólnotowego”, *Journal of Benefit-Cost Analysis*, 2 (2), s. 1-41.
- Di Paolo, Antonio i Aysit Tansel (2015). Powrót do znajomości języków obcych w kraju rozwijającym się: Sprawa Turcji, *Journal of Development Studies* 51, s. 407-421.
- Dustmann, Christian (1994). „Speaking fluency, writing fluency and earnings of migrants”, *Journal of Population Economics*, 7 (2), s. 133-156.
- Dustmann, Christian i Francesca Fabbri (2003). Biegłość językowa i rynek pracy. Wyniki imigrantów w Wielkiej Brytanii”, *The Economic Journal*, 113, s. 695-717.
- Egger, Peter H. i Andrea Lassman (2016). „Kulturowa intergration and export variety overlap across countries” [Wzajemna różnorodność kulturowa i eksportowa nakłada się na poszczególne kraje], w Gazzola, Michele i Bengt-Arne Wickström (red.) *The*

Economics of Language Policy, pp. 357-380. Cambridge: MIT Press (ang.).

- Egger, Peter H. i Andrea Lassmann (2012). „Efekt językowy w handlu międzynarodowym: A meta-analiza”, *Economics Letters*, 116, s. 121-124.
- Egger, Peter H. i Farid Toubal (2016). „Wspólny język mówiony i handel międzynarodowy”, w Ginsburgh, Victor and Shlomo Weber (red.) *The Palgrave Handbook of Economics and Language*, pp. 263-289. Basingstoke: Z Palgrave'em.
- EPO-OHIM (2013). *Sektory intensywnie korzystające z praw własności intelektualnej: wkład w wyniki gospodarcze i zatrudnienie w Unii Europejskiej. Sprawozdanie z analizy poziomu przemysłu, wrzesień 2013r.* Munchen-Alicante: Europejski Urząd Patentowy (EPO) i Urząd Harmonizacji w ramach Rynku Wewnętrznego (OHIM).
- Eureval (2010). *Wkład tłumaczy pisemnych w wielojęzyczne społeczeństwo w Unii Europejskiej*, studia na temat tłumaczy pisemnych i wielojęzyczności. Bruksela: Dyrekcja Generalna ds. Tłumaczy Pisemnych. Komisja Europejska.
- Komisja Europejska (1999). *Oznacza gromadzenie – Ocena programów społeczno-gospodarczych* (6 tomów). Luksemburg: Urząd Oficjalnych Publikacji Wspólnot Europejskich.
- Komisja Europejska (2003). *Promowanie nauki języków obcych i różnorodności językowej: Plan działania na lata 2004-2006*, COM(2003) 449 wersja ostateczna. Bruksela: Komisja Europejska.
- Komisja Europejska (2005). *Nowa strategia ramowa na rzecz wielojęzyczności*, COM(2005) 596 wersja ostateczna. Bruksela: Komisja Europejska.
- Komisja Europejska (2007). *Mobilność – instrument na rzecz większej liczby lepszych miejsc pracy: Europejski plan działania na rzecz mobilności w zatrudnieniu na lata 2007-2010*, COM(2007) 773 wersja ostateczna. Bruksela: Komisja Europejska.
- Komisja Europejska (2008a). *EVALSED: Zasoby na potrzeby oceny rozwoju społeczno-gospodarczego*. Luksemburg: Urząd Oficjalnych Publikacji Wspólnot Europejskich.
- Komisja Europejska (2008b). *Zielona księga "Migracja & mobilność: wyzwania i możliwości dla systemów edukacji UE*, COM(2008) 423. Bruksela: Komisja Europejska.
- Komisja Europejska (2008c). *Ocena skutków. Dokument towarzyszący komunikatowi "Wielojęzyczność: atut dla Europy i wspólne zobowiązanie"* (COM(2008) 2444). Bruksela: Komisja Europejska.
- Komisja Europejska (2008d). *Spis działań wspólnotowych w dziedzinie wielojęzyczności oraz wyniki internetowych konsultacji społecznych. Dokument towarzyszący komunikatowi Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów: Wielojęzyczność: atut dla Europy i wspólne zobowiązanie*, SEC(2008) 2443. Bruksela: Komisja Europejska.
- Komisja Europejska (2008e). *Wielojęzyczność: atut dla Europy i wspólne zobowiązanie*, COM(2008) 566 wersja ostateczna. Bruksela: Komisja Europejska.
- Komisja Europejska (2009). *Integracja dzieci imigrantów w szkołach w Europie*. Bruksela: Eurydice-Komisja Europejska.
- Komisja Europejska (2011a). *Wykaz działań wspólnotowych w dziedzinie wielojęzyczności – aktualizacja z 2011 r.*, SEC(2011) 926. Bruksela: Komisja Europejska.
- Komisja Europejska (2011b). *Przewodnik językowy dla europejskich przedsiębiorstw. Udana komunikacja w handlu międzynarodowym* Bruksela: Komisja Europejska.
- Komisja Europejska (2011c). *Nauka języków na poziomie przedszkolnym: uczynienie go skutecznym i zrównoważonym. Podręcznik polityczny*, SEC (2011) 928 wersja ostateczna. Bruksela: Komisja Europejska.
- Komisja Europejska (2011d). *Języki pracy. Zapewnienie wielojęzycznych umiejętności komunikacyjnych na rynku pracy*. Sprawozdanie tematycznej grupy roboczej „Języki dla

miejsc pracy". Europejskie ramy strategiczne na rzecz kształcenia i szkolenia. Bruksela: Komisja Europejska.

- Komisja Europejska (2011e). *Mapowanie najlepszych wielojęzycznych praktyk biznesowych w UE*. Bruksela: Dyrekcja Generalna ds. Tłumaczeń Pisemnych. Komisja Europejska.
- Komisja Europejska (2011f). *Sprawozdanie z realizacji rezolucji Rady z dnia 21 listopada 2008 r. w sprawie europejskiej strategii na rzecz wielojęzyczności*, SEC(2011) 927. Bruksela: Komisja Europejska.
- Komisja Europejska (2012a). *Europejczycy i ich języki*, specjalne badanie Eurobarometr 386. Bruksela: Komisja Europejska.
- Komisja Europejska (2012b). *Pierwsze europejskie badanie kompetencji językowych*. Bruksela: Komisja Europejska.
- Komisja Europejska (2012c). *Umiejętności językowe na rzecz zdolności do zatrudnienia, mobilności i wzrostu gospodarczego, towarzyszący dokumentowi. Komunikat Komisji. „Ponowne podejście do edukacji: Inwestowanie w umiejętności na rzecz lepszych wyników społeczno-gospodarczych”*. SWD(2012) 372 final. Bruksela: Komisja Europejska.
- Komisja Europejska (2012d). *Umiejętności językowe umożliwiające zatrudnienie, mobilność i wzrost gospodarczy. Towarzyszący dokumentowi „Nowe podejście Education: Investing w zakresie umiejętności na rzecz lepszych wyników społeczno-gospodarczych”*, SWD(2012) 372 final. Bruksela: Komisja Europejska.
- Komisja Europejska (2012e). *Nowe podejście do edukacji: analiza krajów część I. Towarzyszący dokumentowi „Nowe podejście” Education: Investing w zakresie umiejętności na rzecz lepszych wyników społeczno-gospodarczych*, SWD(2012) 377 final. Bruksela: Komisja Europejska.
- Komisja Europejska (2012f). *Ponowne przemyślenie Education: Investing w zakresie umiejętności na rzecz lepszych wyników społeczno-gospodarczych* COM(2012) 669 final. Bruksela: Komisja Europejska.
- Komisja Europejska (2015). *Umiejętności językowe w szkole i w pracy. Nowe dowody dotyczące testów językowych narodowych oraz wartości umiejętności językowych na rynku pracy*. Bruksela: Komisja Europejska.
- Parlament Europejski (2008). „Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 24 marca 2009 r. w sprawie wielojęzyczności: atut dla Europy i wspólne zobowiązanie (2008/2225(INI)), *Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej*, C 117 E, s. 59-64.
- Eurostat (2016). *Statystyki dotyczące nauk języków obcych*, Statystyki wyjaśnione, Eurostat.
- Fidrmuc, Jan i Jarko FIDRMUC (2015). „Języki obce i handel zagraniczny: dowody z naturalnego eksperymentu”, *Empirical Economics*, DOI 10.1007/s00181-015-0999-7.
- Fidrmuc, Jan, Victor Ginsburgh i Shlomo Weber (2010). „Scenariusze wykraczające poza jednomyślność: Czy kwalifikowana większość państw członkowskich mogłaby zmniejszyć obciążenie związane z wielojęzycznością w Europie?”, w Hanf, Dominik, Klaus Malacek i Elise Muir (red.) *Języki i integracja europejska*, pp. 259-279. Bruksela: Peter Lang (ang.).
- Gazzola, Michele (2014a). *Ocena systemu językowego. Teoria i zastosowanie do wielojęzycznych organizacji patentowych*. Amsterdam: John Benjamins (ang.).
- Gazzola, Michele (2014b). „Partecipazione, esclusione linguistica e traduzione: Una valutazione del regime linguistico dell’Unione europea”, *Studi Italiani di Linguistica Teorica e Applicata*, 43 (2), s. 227-264.
- Gazzola, Michele (2015). „Identyfikacja i łagodzenie nierówności językowych w

zarządzaniu informacjami patentowymi w Europie", *Światowa Informacja Patentowa*, (40), s. 43-50.

- Gazzola, Michele (2016). Wielojęzyczna komunikacja dla kogo? Polityka językowa i sprawiedliwość w Unii Europejskiej", *Polityka Unii Europejskiej*, DOI: 10.1177/1465116516657672.
- Gazzola, Michele (2016, przyszłe). Umiejętności językowe i status zatrudnienia dorosłych migrantów w Europie", w Beacco, Jean-Claude, Hans-Jürgen Krumm, David Little i Phyllis Thalgott (red.) *Integracja językowa dorosłych migrantów. Kilka lekcji z badań*. Berlin/Boston: Z Gruyter-Mouton.
- Gazzola, Michele (2016, w prasie). „Dokumenti e Orientamenti dell'Unione europea in materia di multilinguismo”, w Caretti, Paolo i Giuseppe Mobilio (red.) *La lingua come fattore di integrazione sociale e politica*, pp. 99-131. Turyn: Giappichelli.
- Gazzola, Michele i François Grin (2013). Czy ELF jest bardziej skuteczne i uczciwe niż tłumaczenie? An evaluation of the EU's wielojęzyczny system", *International Journal of Applied Linguistics*, 23 (1), s. 93-107.
- Gazzola, Michele, François Grin i Bengt-Arne Wickström (2016). „Krótka bibliografia ekonomii językowej”, w Gazzola, Michele i Bengt-Arne Wickström (red.) *The Economics of Language Policy*, pp. 53-92. Cambridge (IZ): MIT Press (ang.).
- Ginsburgh, Victor i Juan Prieto (2011). „Returns to foreign languages of native workers in the EU” [Powroty do języków obcych pracowników ojczystych w UE], *przegląd stosunków przemysłowych i pracowniczych*, 64 (3), s. 599-618.
- Ginsburgh, Victor i Shlomo Weber (2005). „Angguage disenfranchisement in the European Union”, *Journal of Common Market Studies*, 43 (2), s. 273-286.
- Gobierno vasco (2016). *Wartość i wpływ gospodarczy języka baskijskiego*. San Sebastian: Rząd baskijski – Departament edukacji, polityki językowej i kultury.
- Grin, François (1999). *Umiejętności i nagrody. Wartość języków w Szwajcarii*. Fryburg: Edycje uniwersyteckie we Fryburgu.
- Grin, François (2003). „Planowanie językowe i ekonomia”, *Aktualne problemy w planowaniu językowym*, 4 (1), s. 1-66.
- Grin, François, László Marác, Nike K. Pokorn i Peter A. Kraus (2014). „Mobilność i integracja w wielojęzycznej Europie: Dokument przedstawiający stanowisko w sprawie projektu MIME”. Genewa: Uniwersytet Genewski <http://www.mime-project.org/resources/MIME-POSITIONPAPER-V4.pdf>
- Grin, François, Tom Moring, Durk Gorter, Johan Häggman, Dónall Ó Riagáin i Miguel Strubell (2003). *Wsparcie dla języków mniejszościowych w Europie*. Bruksela: Komisja Europejska.
- Grin, François, Claudio Sfreddo i François Vaillancourt (2009). *Języki obce w działalności zawodowej*, Projekt nr 405640-108630. Genewa: Uniwersytet Genewski www.elf.unige.ch
- Grin, François, Claudio Sfreddo i François Vaillancourt (2010). *Ekonomia wielojęzycznego miejsca pracy*. Londyn: /Routledge (ang.).
- Grin, François i François Vaillancourt (1997). *Ekonomia wielojęzyczności: Przegląd i ramy analityczne*", *Roczny przegląd językoznawstwa stosowanego*, 17, s. 4365.
- Hagen, Stephen (2010). *Badanie ELAN-CAT: A Study of the Use of Languages for Commerce and Trade in Catalonia (Badanie dotyczące stosowania języków w handlu i handlu w Katalonii)*. Barcelona: Universitat Oberta de Catalunya (ang.).
- Hagen, Stephen (2011). *Sprawozdanie na temat strategii zarządzania językami i najlepszych praktyk w europejskich MŚP: Projekt Pimlico*. Bruksela: Komisja Europejska.
- Hanf, Dominik, Klaus Malacek i Elise Muir (red.) (2010). *Języki i integracja europejska*.

Bruksela: Peter Lang (ang.).

- Harhoff, Dietmar, Karin Hoisl, Bettina Reichl i Bruno Van Pottelsberghe (2009). „Zatwierdzanie patentów na poziomie krajowym – rola opłat i kosztów tłumaczeń”, polityka *badawcza*, 38, s. 1423-1437.
- Hornberger, Nancy H. (2006). „Rama i modele w polityce językowej i planowaniu”, w Ricento Thomas (red.) *Wprowadzenie do polityki językowej. Teoria i metody*, pp. 24-41. Oxford: W Blackwell.
- ICF Consulting Services (2015). *Nauczanie i nauka języków obcych w klasach wielojęzycznych*. Bruksela: Dykcja Generalna ds. Edukacji i Kultury. Komisja Europejska.
- ICF GHK (2014). *Języki w kształceniu i szkoleniu: Końcowa analiza porównawcza kraju*. Bruksela: Komisja Europejska.
- Knoepfel, Peter, Corinne Larrue, Frédéric Varone i Michael Hill (2007). *Analiza polityki publicznej*. Bristol: The Policy Press (ang.). [Oryginał: *Analiza i kierowanie polityką publiczną* (2. wyd.), Genewa-Bazylea: Helbing & Lichtenhahn, 2006].
- Kraus, Peter A. (2008). Jednowymiarowa różnorodność? Integracja europejska i polityka językowa”, w Arzo, Xabier (red.) *Respecting Linguistic Diversity in the European Union*, s. 86-103. Amsterdam: John Benjamins (ang.).
- Krzyzanowski, Michał i Ruth Wodak (2011). Strategie polityczne i polityka językowa: strategia lizbońska Unii Europejskiej i jej skutki dla unijnej polityki językowej i wielojęzyczności, polityka *językowa*, 10, s. 115-136.
- Lacey, Joseph (2013). „Czy Europa musi być szwajcarska? On the Idea of a Voting Space and the Possibility of a Multilingual Demos”, *British Journal of Political Science*. 1-22.
- Leslie, Derek i Joanne Lindley (2001). „Wpływ umiejętności językowych na zatrudnienie i zarobki brytyjskich społeczności etnicznych”, *Economica*, 68, s. 587-606.
- Marsh, David i Richard Hill (2009). *Badanie na temat wkładu wielojęzyczności w kreatywność*. Bruksela: Komisja Europejska.
- McCormick, Christopher (2013). „Kraje z lepszym językiem angielskim mają lepsze gospodarki”, *Harvard Business Review*, 15 listopada.
- Media Consulting Group (2011). *Badanie dotyczące stosowania napisów. Potencjał napisów, aby zachęcić do nauki języków obcych i poprawić opanowanie języków obcych*. Bruksela: Dykcja Generalna ds. Edukacji i Kultury. Komisja Europejska.
- Melitz, Jacques (2008). „Język a handel zagraniczny”, *Europejski przegląd gospodarczy*, 52, s. 667-699.
- Ó Riagáin, Pádraig (2015). „Analiza porównawcza miar biegłości językowej w EB i badaniach krajowych”, dokument przedstawiony podczas sympozjum *Eurobarometru @ GESIS. Four Decades of Surveying Europe – Perspectives on Academic Research with the European Commission's Eurobarometer Surveys [Perspektywy badań akademickich z badaniami Eurobarometru Komisji Europejskiej]*, piątek 10 lipca 2015 r., Kolonia Niemcy, http://www.gesis.org/fileadmin/upload/events/EBSymposium/Poster/ORiagain_Poster.pdf
- Phillipson, Robert (2003). *Tylko po angielsku? Trudna polityka językowa*. Londyn: /Routledge (ang.).
- Priegnitz, Frauke (2014). „Zwischen englischsprachigem Studium und Landessprachigem Umfeld. International Absolventen deutscher und Dänischer Hochschulen "Teza, Fakultät für Geisteswissenschaften Fachbereiche Sprache, Literatur, Medien & Europäische Sprachen und Literaturen der Universität Hamburg, Hamburg.
- Pym, Anthony, François Grin, Claudio Sfreddo i Andy Lung Jan Chan (2012). *Status zawodu tłumacza w Unii Europejskiej*, studia na temat tłumaczeń pisemnych i wielojęzyczności. Bruksela: Dykcja Generalna ds. Tłumaczeń Pisemnych. Komisja

Europejska.

- Rendon, Sílvio (2007). „Premia katalońska: język i zatrudnienie w Katalonii”, *Journal of Population Economics*, 20, s. 669-686.
- Rinsche, Adriane i Nadia Portera-Zanotti (2009). *Wielkość przemysłu językowego w UE*. Bruksela: Dyrekcja Generalna ds. Tłumaczeń Pisemnych, Komisja Europejska.
- Saville, Nick i Esther Gutierrez Eugenio (2016). *Badania naukowe dla komisji CULT – Wdrażanie europejskiej strategii na rzecz wielojęzyczności – polityka i wdrażanie na szczeblu UE*. Bruksela: Unia Europejska.
- Stevens, Anne (2010). *Badanie wpływu technologii informacyjno-komunikacyjnych (ICT) i nowych mediów na naukę języków obcych*. Bruksela: Komisja Europejska.
- Stöhr, Tobias (2015). Powrót do zawodowego języka obcego: Dowody z Niemiec, *Labour Economics*, 32, s. 86-98.
- Troussel, Jean-Christophe i Julien Debussche (2014). *Tłumaczenia pisemne i prawa własności intelektualnej*. Bruksela: Dyrekcja Generalna ds. Tłumaczeń Pisemnych. Komisja Europejska.
- Van der Jeught, Stefaan (2015). *Prawo językowe UE*. Groningen: Europa Law Publishing (ang.).
- Van Parijs, Philippe (2000). Parter świata: W sprawie społeczno-gospodarczych konsekwencji globalizacji językowej”, *International Political Science Review/International Review of Political Science (Międzynarodowy przegląd nauk politycznych)*, 21 (2), s. 217-233.
- Van Pottelsberghe, Bruno i Didier François (2009). „The cost factor in patent systems”, *Journal of Industry Competition and Trade*, 9, s. 329-355.
- Van Pottelsberghe, Bruno i Malwina Mejer (2010). „The London Agreement and the cost of Patenting in Europe” (The London Agreement and the cost of Patenting in Europe), *European Journal of Law and Economics*, 29 s. 211-237.
- Vandenbrande, Tom (2006). *Mobilność w Europie. Analiza badania Eurobarometru z 2005 r. na temat mobilności geograficznej i na rynku pracy*. Dublin: Europejska Fundacja na rzecz Poprawy Warunków Życia i Pracy.
- Williams, Donald R. (2011). „Wielokrotne użycie języka i zarobki w Europie Zachodniej”, *International Journal of Manpower*, 32 (4), s. 372-393.
- Zhang, Weiguo i Gilles Grenier (2013). „Jak język może być powiązany z ekonomią?”, *Problemy językowe & Language Planning*, 37 (3), pp. 203-226.

6 Załączniki

6.1 Poziomy wykształcenia zgodnie z ISCED/ISCED 2011

W porównaniu z ISCED (Międzynarodowa Standardowa Klasyfikacja Kształcenia) = ISCED (Międzynarodowa Standardowa Klasyfikacja Kształcenia) z 1997 r., która posiadała 7 poziomów wykształcenia lub nauczania, ISCED 2011 ma 9 poziomów wykształcenia lub nauczania, od 0 do 8 (kształcenie wyższe jest bardziej szczegółowe):

- CITES 0: edukacja matek = wczesna edukacja (mniej niż podstawowa)
- CITES 1: edukacja na poziomie podstawowym
- CITES 2: wykształcenie średnie I stopnia (uczelnia francuska)
- CITES 3: wykształcenie średnie II stopnia (francuska szkoła średnia)
- CITES 4: wykształcenie pomaturalne, które nie jest wyższe
- CITES 5: krótki cykl szkolnictwa wyższego (2 lata: BTS, DUT we Francji)
- CITES 6: poziom licencji lub równoważny
- CITES 7: poziom magisterski lub równoważny
- CITES 8: stopień doktora lub równoważny

6.2 Zgodność między poziomami ISCED 2011 i ISCED 1997

ISCED 2011 (od 2014 r.)	ISCED 1997(od 2013 r.)
CYTAT 01	*
CYTAT 02	CYTAT 0
CYTAT 1	CYTAT 1
CYTAT 2	CYTAT 2
CYTAT 3 *	CYTAT 3
CYTAT 4 *	CITES 4
CITES 5	CITES 5
CITES 6	
CITES 7	
CITES 8	CITES 6
* zawartość kategorii została nieznacznie zmodyfikowana	
Źródło:	Eurostat: http://ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/index.php/International_Standard_Classification_of_Education_(ISCED)#Correspondence_ISCED_2011—.3EISCED_1997

6.3 Znajomość języka angielskiego wśród obywateli UE w wieku co najmniej 15 lat, 2012 r.

Kraj	liczba ludności >15	Poziom biegłości w języku angielskim jako obcym			Ogółem
		bardzo dobre	dobra	/Podstaw, że	
	(a)	B)	(C)	(D)	(e) ^o
Niemcy	64 409 146	9,00 %	26,00 %	21,00 %	56,00 %
Austria	7 009 827	15,00 %	31,00 %	26,00 %	73,00 %
Belgia	8 939 546	14,00 %	24,00 %	15,00 %	52,00 %
Bułgaria	6 537 510	7,00 %	13,00 %	5,00 %	25,00 %
Cypr	6 604	31,00 %	31,00 %	12,00 %	73,00 %
Dania	4 561 264	38,00 %	34,00 %	15,00 %	86,00 %
Estonia	945 733	9,00 %	27,00 %	14,00 %	50,00 %
Finlandia	4 440 004	18,00 %	25,00 %	27,00 %	70,00 %
Francja	47 756 439	3,00 %	16,00 %	20,00 %	39,00 %
Grecja	8 693 566	19,00 %	19,00 %	13,00 %	51,00 %
Węgry	8 320 614	4,00 %	7,00 %	8,00 %	20,00 %
Irlandia	3 522 000	LN	LN	LN	100,00 %
Włochy	51 862 391	4,00 %	21,00 %	8,00 %	34,00 %
Łotwa	1 447 866	7,00 %	18,00 %	20,00 %	46,00 %
Litwa	2 829 740	5,00 %	17,00 %	15,00 %	38,00 %
Luksemburg	404 907	18,00 %	27,00 %	10,00 %	56,00 %
Malta	335 476	46,00 %	30,00 %	12,00 %	89,00 %
Holandia	13 371 980	28,00 %	52,00 %	10,00 %	90,00 %
Polska	32 413 735	7,00 %	15,00 %	11,00 %	33,00 %
Portugalia	8 080 915	2,00 %	13,00 %	11,00 %	27,00 %
Republika Czeska	9 012 443	8,00 %	16,00 %	4,00 %	27,00 %
Rumunia	18 246 731	7,00 %	14,00 %	10,00 %	31,00 %
Wielka Brytania	51 848 010	LN	LN	LN	100,00 %
Słowacja	4 549 955	7,00 %	13,00 %	5,00 %	26,00 %
Słowenia	1 759 701	17,00 %	25,00 %	18,00 %	59,00 %
Szwecja	7 791 240	34,00 %	34,00 %	18,00 %	86,00 %
Ogółem	408 879 069				
odsetek obywateli UE posługujących się językiem angielskim (język zagraniczny) według poziomu kompetencji		7 %	17 %	12 %	37 %
W przypadku niektórych krajów suma wartości procentowych w kolumnach b), c) i d) nie jest równa 100 % ze względu na brak odpowiedzi					
LN = native speakers. Dla uproszczenia wyznaczyliśmy 100 % rodzimych użytkowników języka lub podobnych osób w Wielkiej Brytanii i Irlandii (zob. Gazzola i Grin 2013: 105 do dyskusji). Dlatego też nasze szacunki muszą być postrzegane jako górna granica.					
Źródło: Gazzola i Grin (2013 r.)					

6.4 Wskaźniki wykluczenia językowego w 25 państwach UE, mieszkańcy w wieku 25-64 lat, 2013 r.

Kraj	System językowy							
	Angielski seul		3 języki		6 języków		całkowita wielojęzyczność	
	ADR	RDR	ADR	RDR	ADR	RDR	ADR	RDR*
Austria	33	82	0	7	0	6	0	6
Belgia	51	87	22	47	21	46	1	4
Bułgaria	77	95	72	94	71	94	8	8
Cypr	20	65	20	64	20	64	0	11
Republika Czeska	64	92	46	90	45	90	0	1
Dania	9	66	8	64	8	63	0	3
Estonia	42	88	36	87	36	87	10	26
Finlandia	11	74	10	73	10	73	0	2
Francja	52	93	1	5	1	5	1	4
Niemcy	34	89	0	6	0	5	0	5
Grecja	48	89	46	88	46	88	1	6
Węgry	76	94	66	92	66	92	0	0
Irlandia	0	0	0	0	0	0	0	0
Włochy	55	95	43	92	0	3	0	3
Łotwa	51	92	41	91	40	91	3	36
Litwa	63	93	52	92	41	85	0	9
Luksemburg	14	84	2	11	2	10	2	9
Malta	11	50	11	49	10	48	0	0
Polska	68	95	57	93	0	0	0	0
Portugalia	57	90	47	86	42	84	0	1
Słowenia	36	81	23	77	21	74	1	10
Słowacja	66	95	49	92	48	92	0	0
Hiszpania	69	94	62	91	0	6	0	6
Szwecja	12	62	12	61	11	60	1	8
Wielka Brytania	0	0	0	0	0	0	0	0

Wyniki podane są w procentach

Aby zrekompensować brak odpowiednich danych w Irlandii i Zjednoczonym Królestwie, założyliśmy, że wszyscy mieszkańcy tych dwóch krajów są native speakerami w języku angielskim lub bardzo kompetentnymi w języku angielskim jako obcym. Z tego powodu wskaźnik wykluczenia wynosi zero.

Pozytywna wartość względnego wskaźnika wykluczenia związanego z wielojęzyczną polityką w różnych krajach wynika z obecności mniejszości lub rezydentów obcego pochodzenia o ograniczonych możliwościach w języku urzędowym państwa zamieszkania.

Źródło: Eurostat AES 2013, w Gazzola (2016)